

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YAYINLARI: 937

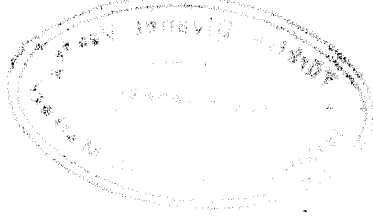
AHMEDÎ DÎVÂNÎ'NDAN SEÇMELER

Hazırlayan :

Dr. Yaşar AKDOĞAN

1000 TEMEL ESER DİZİSİ : 139

Kapak Düzeni : Dr. Ahmet SINAV

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR	VIII
GİRİŞ : Ahmedî ve Hayatı	1
Ahmedî'de Devlet Görüşü	13
Ahmedî'ye Göre Gâzi, Gazâ Anlayışı ve Şehit	20
Ahmedî'de Vatan Sevgisi	20
Edebî Şahsiyeti	22
Ahmedî'de Felsefî, Tasavvufî ve Dinî Görüş	35
Ahmedî'nin Eserleri	51
Metinler ve Açıklamalar	62
BİBLİYOGRAFYA	114
SÖZLÜK	

ISBN 975-17-0192-9

© Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988

Onay : 2.5.1988 tarih ve 928.1-1662 sayı.

Birinci Baskı

Baskı Sayısı : 3.000

Sevinç Matbaası — ANKARA

Ö N S Ö Z

"Ahmedî Dîvânı'ndan Seçmeler" adlı bu eser, Ahmedî Dîvânı'ndaki yaklaşık 850 manzumeden, yüzden fazlası seçilip alınarak hazırlanmıştır. Seçme şiirler alınırken de daha çok şâirinin ve yaşadığı devrin özelliklerini yansıtacak muhtevada olanları tercih edilmiştir.

Yaptığımız bu tercihin yanı sıra okuyucunun zevk ve ortak görüşüne uygunluğu da göz önünde bulundurmaya çalıştık.

Aslında şâirinin ve yaşadığı asrın özelliklerinin bir çok açıdan ele alınarak değerlendirilmesi bu kitabın giriş bölümünde geniş bir biçimde verilmiştir.

Ahmedî Dîvânı'nın önemi; günümüze o devirden intikal edebilen en eski ve hacimli bir eser oluşu ile birlikte, bütün divan şâirlerine esas teşkil etmiş olmasıdır. Nazîre mecmualarında da görüleceği üzere daha çok Ahmedî'nin şiirleri üzerine nazîreler tesis edilmiştir.

Yine seçme manzumelerde de görüleceği üzere bir çok cinaslı ifâde ve deyimlerle Türkçenin mânâ zenginliği, sanat inceliği, dildeki kelime zenginliği ve nihayet bunların oluşturduğu kültür zenginliği bulunmaktadır.

Ahmedî'nin manzumeleri, umumî mânâda anladığımız klasik dîvan şiirleri gibi sadece kelime oyunları ile sanat yapmak için değil, aynı zamanda bunlarla birlikte dinî, ahlâkî, içtimâî, hayâtî ve insânî öğütler de vermektedir. Bu itibarla Ahmedî'nin şiirleri klasik olma vas-

fını âşmış, âdeta anonim olmaya doğru yaklaşmış durumdadır.

Ahmedî'nin manzumelerinde daha çok halk felsefesi, halk kültürü ve halk zevkleri hâkimdir. Bu yönleriyle de Yunus'lara, Aşık Paşa'lara, Hacı Bayram'lara ve bunlar gibi daha nicelerine benzemektedir.

Ahmedî'nin böyle olması elbette ki sebepsiz değildir. Anadolu'nun buhranlı devrelerini yaşamasının kendisine kazandırdığı tecrübe ve hayat görüşü, bâzı ahlâki ve içtimâî sarsıntılar, Fetret Devri ve bu devrin Osmanlı'ya getirdiği yıkım, başta şehzâdeler olmak üzere; dini, dili, ninnisi, türküsü, annesi, babası, Kâbe'si, kiblesi bir özbeöz Türk olan Anadolu beyliklerinin birbiriyle boğazlaşmasını ve daha bir çok acıları yakından görmüş olan şâir Ahmedî; işte manzumelerini de bu ibretli tablolara göre işlemesini bilmiştir.

Kendisinden önceki asırlarda yaşamış olan Mevlânâ'lar, Yunus'lar, Aşık Paşa'lar, Gülşehri'ler, Hoca Mesut'lar ve daha bir çokları aynı acıları yaşamışlar, aynı şeylere muhatap olmuşlar ve yazacaklarını ona göre yazmışlar, söyleyeceklerini de ona göre söylemişlerdi. Ahmedî, ucu geçmişe uzanan bu zincirin en son halkalarından biridir. Böylece, geçmişteki olup bitenlerin; canlılığını hâtıralarda ve hafızalarda koruması ve devamının yaşanmakta olduğu bu vaziyetler karşısında mütefekkirlerin, mutasavvıfların, din adamlarının ve münevverlerin böyle durumlarda takınmaları gereken örnek tavırların hepsini birlikte takınmıştır. Bu açıdan Ahmedî, bir sosyolog noktai nazarından da incelenmeye değer.

Engin tecrübe ve tahsilinin kendisine kazandırdığı olgunluk, insan sevgisi, vatan aşkı ve daha nice izler manzumelerinde göze çarpmaktadır.

Başlangıçta da belirttiğimiz gibi bu eseri hazırlarken 850'ye yakın manzumenin yüzü aşkın bir kısmını seçerek aldık. Aldığımız bu manzumeleri mümkün oldukça kendi çerçeveleri içinde nesre çevirip açıklayarak her manzumenin akabinde verdik.

Metin şerhi sahasında tecrübeli olmadığım için mümkün oldukça yorumdan ve şerhlerden kaçındım. Böylece de düşünmeyi, yorumlamayı ve değerlendirmeyi okuyucunun görüş ve zevkine terketmiş bulunuyorum.

Bibliyografya kısmına gelince; daha ziyade bu kitabın giriş bölümünün hazırlanmasında istifade ettiğim eserlerden müteşekkildir.

Seçme manzumeleri ve açıklamaları müteakip bir de lugatçe konmuştur. Bu kısımda daha çok açıklamaya muhtaç kelime ve biyografik bilgiler yer almış bulunmaktadır.

En sonda ise sadece bu kitaba aldığımız manzumelerde geçen Kur'ân iktibasları alfabe sırasına göre dizilip ait olduğu âyetlerin tamamı ile birlikte açıklamaları yapılmış, sûre adları ve âyet numaraları da hemen yanlarına konmuştur.

Ahmedî gibi her bakımdan zirveye ulaşmış birini ve eserini ölçmek, değerlendirmek elbette ki eski kültüründen hayli uzakta bırakılmış olan bizlerin harcı değildir. Ancak yine de dilimizin döndüğünce, gücümüzün yettiğince çalışmalarımızı okuyucunun ilgi sahasına yaklaştırmaya çabaladık. Bu bakımdan da okuyucunun hoşgörüsüne sığınıyorum.

Dr. Yaşar AKDOĞAN

KISALTMALAR

a.	:	Arapça
bk.	:	bakınız
f.	:	Farsça
h.	:	hicrî
h.i.	:	has isim
ltd.şti.	:	limited şirketi
m.	:	milâdî
manz.	:	manzume
mec.	:	mecaz olarak
mhs.	:	muhammes
tas.	:	tasavvufî
terc.	:	terci-i bend
tkb.	:	terkib-i bend
T.Y.	:	Türkçe yazma
v.b.	:	ve benzeri

GİRİŞ

AHMEDÎ ve HAYATI

Anadolu Selçuklu devletinin parçalanmasıyla teşekkül eden Anadolu Beylikleri zamanında bu beyliklerin bir çoğunun himayesinde Türk diline hizmet eden şâir ve edipleri de görmekteyiz.

Bu şâir ve ediplerin; Türk diline hizmetleri yanında, Moğol istilâsiyle parçalanmış olan Anadolu Türk - İslâm birliğinin yeniden sağlanmasında da gayretler gösterdikleri inkâr edilmez bir husustur.

Bu şâir ve ediplerin bahsi geçen gayretleri, daha çok tasavvufî konularda işledikleri eserler ve dinî mevzûda yaptıkları te'lif ve tercümelerle olmuştur. Bunların kimileri; birbirine düşmüş memleket evlatlarını birliğe, barışa, kardeşliğe dâvet için yollara düşüp il il dolaşmış, bu uğurda nefsinden fedâkârlık göstermiştir. Kimileri ise bu birliği, kardeşliği, barışı kurdukları bâzı cemiyet teşkilâtlarıyla, tekke ve mescitlerdeki vaiz ve telkinleriyle gerçekleştirmeye çalışmışlardır.

İşte böyle bir devreyi idrâk etmiş olanlardan biri de Ahmedî'dir. Ahmedî, şöhretini daha ziyade İskender-nâme adlı ansiklopedik muhtevâdaki mesnevîsiyle yakın zamanlara kadar muhafaza etmiştir. Çünkü kaynaklarda İskendernâme'den daha çok bahs edildiği halde dîvânından ve diğer eserlerinden İskendernâmesi kadar bahs edilmemiştir.

Ahmedî'nin hayatı ile ilgili bilgilerden yeteri kadar mâlumâtımız yoktur. Kaynaklar bu konuda ya birbirini tekrarlamakta ya rivâyet'ere dayanmakta veyâ yanlış değerlendirmeler yapmaktadırlar.

Onun asıl adının Tâciüddin İbrâhîm, mahlasının da Ahmedî olduğu üzerinde birleşilmektedir.

Ahmedî'nin hangi yılda, nerede doğduğu hakkında ise inandırıcı olmayan mesnetsiz bilgilerden başka henüz bir delil yoktur.

Kendisi hakkında en güvenilir bilgileri, az da olsa yine kendi ifadelerinden öğrenmek daha sıhhatli bir yoldur. Meselâ şu aşağıdaki mısralardan, vefasız biriyle evlendiği, sonunda kendini ızdırap içinde bırakıp gittiği tesbit edilmektedir. Bunu da en açık şekilde son mısradan anlıyoruz :

İşüni avretlere tarh itmegil
Hâlüni oğlanlara şerh itmegil
Fâsıkı yâr ola diyü itme cehd
Fâsık olan nicesi saklaya ahd

Gitdi yârum ben yana kaldum çü şem'
Sergüzeştüm bu didüm dutdunsa sem

"İşini kadınlara güvenme, halini çocuklara açıklama."

"Fesatçıyı, yar olur diye uğraşma; fesatçı, verdiği sözde nasıl durur?"

"Yarım gitti, ben mum gibi devamlı yandım; başımdan geçen budur, dinledinse sana anlattım."

Ayrıca şu beyitte de bu görüşümüz doğrulanmaktadır :

Ne yaşlu gözde uyhum var ne başlı cânda ârânum
Felek cevriyle gideli yanumdan yâr-ı hem-hâbe

"Yatak arkadaşım olan yarım felek cevriyle yanımdan gideli ne yaşlı gözümde uyku, ne de yaralı canımda huzurum kaldı."

Emir Süleyman'a halini arz etmek için yazdığı şu mısralarda da onun, bir hayli sıkıntı ve zorluklara katlanarak, tehlikeler atlatarak sonunda padişaha kavuşup rahatladığı anlaşıyor :

Yolumda cevri devr olalı vâki'
Başuma geldi çoh dürlü vakâyi'

Günümde geldi korhulu tarâyık
Gicemde irdi mihnetlü mevâki'

Girümden ohlar irerdi nevâfiz
Önümde hod kılıclardı kavâti'

Hevâ mahmûm-dı cânlara mümlik
Hamîm-idi sular a'mâre kâtı'

Gehî ehvâl olurdu bana âyık
Gehî olca irerdi bana râdi'

Taşum tolmuş-ıdı a'râz-ı emrâz
Nitekim içüm esbâb-ı vecâyı'

Veli çün şavk var-ıdı gönülde
Bana olmadı mâni' bu mevâni'

Nedür ol şavk sultân pâ-y-bûsı
Ki oldur dîn ü dünyâda menâfi'

Çü sürdüm yüzümi şâh işigine
Degül rencüm bihamdillâh sâni'

"Yolumda zamanın cefası hâsıl olalı, başıma çok türlü vakalar geldi."

"Gündüzleri karşıma korkulu yollar çıktı, geceleri çileli mevkilere rastladım."

"Arkamdan, delici oklar yağardı; keskin kılıçlar karşımda hazır beklerdi."

"Hava, canlara işleyecek derecede sıcaktı; sular öldürücü derecede kırgındı."

"Bâzen korkular beni engelleyici olur; bâzen de bana o derece sıkıntı verirdi."

"Dışım hastalık belirtileriyle, içim de üzüntü sebepleriyle dolmuştu."

"Fakat gönlümde heves olunca bu sıkıntılar beni engelleyemedi."

"O heves nedir dersen, dinin ve dünyânın menfaati için mevcut olan sultanın ayağını öpme arzusudur."

"Yüzümü artık şahın eşiğine sürdüğüm için hamd olsun daha sıkıntım kalmadı."

Yine aşağıdaki mısralarda da görüleceği gibi şâirimiz başından geçen çileli günleri ve o günlerin onda bıraktığı kötü hatıraları anlatıyor, neticede râhatladığını ifade ediyor :

Gitd'ol ki cevrden günümüz tîre-reng-idi
Âyinesi hayâtumuzun tolu jeng-idi

Teng-idi gönlümüz nitekim gonca gussadan
Yaşı k'akar-ıdı gözümün lâle-reng-idi

Minnet Hak'a ki dutdı adem yolın ol zamân
Kim bizüm-ile mihr ü sipihr işi ceng-idi

Ol kavf gitdi kim kader-endâz-ı kavs-i çarh
Sehm-ile bize atduğı tîr-i hadeng-idi

Sınmış-ıdı gönüllertümüz şişesi ki çarh
Atduğı âb-gîneye peyveste seng-idi

Şâdîlg-ıla ney bigi hoş demdür ol gönül
Kim gam keş-â-keşinde sana-y-dun ki çeng-idi

"Hayatımızın aynasını paslandıran cefalı kara günlerimiz gitti."

"Gönlümüz gonca gibi gamdan daralmıştı, gözümüzden kanlı yaş akardı."

"Allah'a şükür ki o zaman bizimle durmadan cenk eden kötü talih yok oldu."

"Felek yayının kaderleyicisinin bize durmadan attığı yay oklarının o korkusu gitti."

"Feleğin, gönül penceresine durmadan attığı taşla gönüllerimizin camı kırılmıştı."

"O zaman gam keşmekeşliğinde sanki çalgı olan o gönül, sevincinden şimdi ney gibi güzel ses veriyor."

Kaynaklarda; Germiyanlı, Sivaslı, Amasyalı olarak zıkr edilen şâirimizin; kesin olarak nereli olduğu bilinmemektedir. Ancak onun bir çok mısralarında gurbet acısı çektiğine, fırsat bula bilse sılaya döneceğine dair bâzı ifadelerinden hareket ettiğimizde, onun hakkında en sağlam bilgileri verdiği inandığımız İbni Arabşâh'ın; Ahmedî'nin ömrünün sonlarına doğru Amasya'da bulunup seksen yaşını geçmiş olarak orada vefat ettiğini haber vermesi, Ahmedî'nin Amasyalı olduğu intibâmı vermektedir. Ömrünün son seneleri içinde I. Mehmed Çelebi'ye şâirimiz şöyle hitab ediyor :

Yakdı beni bu gurbet iy menba-ı mürüvvet

Vakti durur k'icâzet irüp bulam revâne

"Ey mürüvvet kaynağı, bu gurbet acısı beni yaktı; artık benim vaktim doldu, bana izin veriniz de gideyim."

Ahmedî'nin gitmesiyle Çelebi Mehmed'in hususî kâtipliğinde ve oğlu II. Murad'ın hocalığında İbni Arabşâh

on yıl bulunmuştur. Bu sebeple İbni Arabşâh'ın Ahmedî hakkındaki bilgileri daha inandırıcı olmalıdır. Çünkü halef selef durumundadırlar.

Ayrıca, Ahmedî'nin Amasya'yı medh edici mısraları da onun oralı olduğu kanaatini teşvik etmektedir :

Cemâlün vasfı-y-ıla Ahmedî nazmı safâsından
Amâsiyye urur ta'ne bu gün Mısır-ıla Şirâz'a

.....
Sabâ varur-ısañ Rûm'a selâm it benden ashâba
V'eger hâlüm sorarlarsa haber virgil ol ahhâba

II. Murad'ın 1416 - 1417 yıllarında Amasya Rum vilayeti beyliği ile Amasya'ya tâyin edildiği tarihlerde Amasya'da istinsah edilen en eski İskendernâme nüshası da Ahmedî'nin Amasya ile olan ilişkisini veyâ mezarının Amasya'da olduğunu düşündürmektedir. Adı geçen İskendernâme nüshası 819/1416 istinsah tarihli olup şu anda Bibliothèque Nationale "Paris Milli Kütüphânesi" 309 no.da kayıtlıdır. Bu nüsha bir çok bakımdan diğer nüshalardan farklı hususiyetlere sâhiptir. Şâirin ölümünden üç sene sonra istinsah ettirilmiş bu İskendernâme'den başka hiç bir eseri mevcut değildir.

Yine bu nüshadaki mahlasların her defada imza biçiminde yazılmış olması da şâirin kendi el yazması olan ve Amasya'da bulunan bir nüshadan aynen kopya edilmiş olabileceği kanâatini güçlendirmektedir.

Ahmedî'nin küçük yaşlarda nerelerde bulunduğu, ilk öğrenimini nasıl ve nerede yaptığı hakkında güvenilir bir bilgi yoktur. Ancak bâzı kaynaklar onun; çevresinde bulunan bilginlerden öğrenim gördüğünü bildirmektedirler.

Şâirimizden bahs eden eski kaynaklarda; onun, tahsilini ve bilgisini artırmak üzere Mısır'a gittiği, Şeyh Ek-

melüddin'den ders aldığı hakkındaki bilgiler birbiriyle uyumludur. Onun Mısır'a ne zaman gittiği kesin olarak bilinmiyor. Ancak ilmin; tıp, riyaziye, mantık ve astronomi gibi bir çok dalında öğrenim gördüğünü, verdiği eserlerinden anlıyoruz.

Şâirimizin tahminen Mısır dönüşünde Aydınoğullarından Ayas Bey'e intisab ettiğini, Ayas Bey'in oğlu Mûsa Bey'e dil, sarf ve nahiv öğretmek maksadiyle Mirkatü'l-edeb, Mîzânü'l-edeb ve Mi'yârü'l-edeb adlı manzum eserler yazdığını yine Ayas Bey için de manzum bir bayram tebriği yazdığını tesbit etmiş bulunuyoruz. Şâirimiz genç yaşlarda iken Ayas Bey'e intisâb etmiştir. Ayas Bey 1360 - 1390 yılları arasında Aydınoğlu beyliğinde bulunmuştur. Ancak şâirimizin, bu otuz yıllık beylik süresinde hangi yıllardan itibaren Aydınoğlu hizmetinde bulunduğu bilinmiyor.

Ayas Bey'e yazmış olduğu bir manzumedeki ifadelerden onun bu manzumeyi 1390'dan itibaren yazdığını anlaşılmaktadır.⁽¹⁾

Adı geçen bu manzumede Ayas Bey, meliklerin başı olarak takdim edilirken hemen aşağısındaki mısralarda; "lâyık olduğun için padişah seni melik tâyin etti, lââyık olmayan kimseye bu şansı kim verir?" sözlerinden 1390 yılında Osmanlıların eline geçen Aydınoğullarının ülkesine I. Yıldırım Bâyezid tarafından Ayas Bey'in tekrar melik olarak tayin edildiği düşüncesi hâsıl olmaktadır.

Nitekim bâzı tarihî kaynaklar da bu görüşümüzün paralelindedir. Meselâ Neşri, tarihinde : "Aydınoğlu hemen şuna râzı oldu ki âhir ömründe ikliminden çıkar-mayalar" ve Âşık Paşazâde'nin : "Ol dahı râzı oldu kim ecel gelince vilâyetinden çıkmaya" ifadelerinden Aydin-

(1) bk. 706 no.lu manz.

oğlu Ayas Bey'in elinde kalan yerleri ölünceye kadar tasarruf edebileceği anlaşıyor.

Yine Aşık Paşazâde'deki : "Sehl zaman geçdi, ol pâ-dişahlar Allah rahmetine vardılar. Saruhan vilâyetini Karesi vilâyetine zammetdi; ikisini dahi oğlu Ertuğrul'a verdi. Aydın ilin oğlu Emîr Süleyman'a verdi" ifâdeleri de Ahmedî'nin Ayas Bey'den sonra Emir Süleyman'a ilk intisab ettiği yerin yine Aydınoğulları ülkesi olduğu görüşünü ortaya koymaktadır. Beyliklerin başına tâyin edilenler melik lâkabını aldıklarına göre belki de Ahmedî'nin Melik Süleyman Bey veyâ Melik Sûlmân Bey diye kasidelerinde hitab ettiği kimse Germiyanolu Süleyman değil de yine Aydınoğullarına melik tayin edilen şehzâde Emir Süleyman olmalıdır.

Ahmedî'nin Emir Süleyman'la Aydınoğulları beyliğinde buluşması ve ona hizmeti, Timur'un orayı da istilâ etmesine kadar devam etmiştir. Emir Süleyman'ın orayı terke mecbur bırakılıp Edirne'ye gönderilmesiyle Ahmedî de Emir Süleyman'la birlikte gitmiştir.

Ahmedî, Emir Süleyman'a intisabından Emir Süleyman'ın ölümüne kadar onun yanından hemen hemen hiç ayrılmamıştır. Arada bir zarûrî haller dolayısıyla aralarında ayrılık vâki olduğunu bâzı kasidelerinden tesbit edebiliyoruz. Bu ayrılık ya Emir Süleyman'ın cepheye gitmesi dolayısıyla olmuş ya da şehzâdelerin birbiriyle kavgaları sırasında olmuştur.

Edirne'de kendini şaraba veren Emir Süleyman'ın eğlence meclislerinde nedimlik eden Ahmedî, fetret devrinin o bunalımlı zamanlarında genç padişaha devamlı moral vermeye çalışmıştır.

Ahmedî'nin te'lif hayatındaki asıl velûd devresi Emir Süleyman'ın Bursa'ya gelip tahta geçmesiyle birlikte

başlar. En seçkin ve olgunluk çağı eserlerini Bursa'da verir. Nihâyet Emir Süleyman'ın 1410'da öldürülmesini müteakip Ahmedî I. Mehmed'e intisâb eder. Ömrünün kalan kısmı I. Mehmed'in himâyesinde ve şehzâde II. Murad'ın hocalığında geçmiştir. Daha önce de temas edildiği üzere onun son durağı Amasya olmalıdır.

Ahmedî'nin; Yıldırım Bâyezid'in hizmetinde de bulunduğu dair şimdilik elde her hangi kesin bir delil yoktur. Yıldırım Bâyezid'in Ankara savaşında Timur'a yenilmesiyle Ahmedî'nin Timur'a da nedimlik yaptığı hakkında sadece uydurma bir peştemal hikâyesi vardır ki şimdilik güvenilir değildir. Ahmedî, aksine Timur'u hep kötülükle yâd ederek;

Felek yire givürüben Temur'ı
Konukladı et ilen mâr u mûrî

Şâh-ı dün Bâyezîd-ile Temûr
Bu gün anı mâr yir ü bunı mûr

Bu arada Rûm'a yüridi Temûr
Mülk toldı fitne vü havf u fûtûr

Çün Temûr'un hiç adli yog-ıdı
Lâ-cirem kim zulm ü cevri çoğ-ıdı

gibi beyitlerle nitelendirdiği Timur'u; Ahmedî'nin sevmesi, ona sohbet arkadaşı olması mümkün olamaz.

Şâirimiz Bursa'da kaldığı müddetçe orayı tabiat olarak sever, Uludağı Tur dağına, Bursa'nın içini Eymen vadisine benzeterek över. Bursa'yı, akar sularıyla altından ırmaklar akan cennetlere benzetir, fakat halkından pek hoşnut değildir:

Bursa sultânlara neşîmendür
Yümnile Tûr u Vâdi Eymendür
Huld bağı bigi bahâr u hazân
Yâsemîn-ile tolu sûsındur
Yiri cennât-ı Tahtehe'l-enhâr
Zî makâm u zî hûb meskendür
Bûrîsa hûb şehrdür lîkin
Halkı gâyet garîb düşmendür

“Bursa sultanların mekânıdır, mukaddeslikte Tur dağı ve Eymen vadisidir.”

“İlk bahariyle son bahariyle Huld cenneti bahçelerini andırır, yasemin ve susam çiçekleriyle doludur.”

“Yeri, altından ırmaklar akan cennetlere benzediği için ne güzel mesken ve ne güzel makamdır.”

“Bursa güzel şehirdir lâkin, halkı oldukça garip düşmandır.”

Firdevs durur Bursa kamu vech-ile lâkin
Gerekmez idi anda bu hayyât u akârib

gibi ifadelerle de kıskanırcasına övdüğü Bursa'yı sahipleriyle uyumsuz buluyor.

Şâirimiz, insanların rahatsız olduğu Bursa'ya; kendisine lütufkâr davranan padişahdan dolayı katlandığını ifade ederek ;

Gerçi bu şehir Ahmedî kanına teşnedür
Hoş şehrdür senün bigi çün şehri-yârı var
der.

Her Osmanlı-Türk hakanı gibi Emir Süleyman da hüner ehlini korumuş, ilminden hünerinden faydalan-

mış, onlara cömertçe bağışlarıyla şanına uygun olanı yapmıştır. Şâirimiz bu hususta onu şöyle tavsif etmektedir :

İşigi Kible-i erbâb-ı devlet
Kapusı melce-i ehl-i hünerdür
Eline ebr nice diyeyim kim
Anun feyzi su bunun sîm ü zerdür

Ahmedî'yi en fazla memnun eden şeylerden biri de kendine bağışlanan at olmuştur. Her şeyin en iyisini seçebilecek kadar hassas olan şâir Ahmedî kendine bağışlanan atın eksiğinin sadece eyeri oluşunu söyler. Bundan dolayı da pek düşünmez. Yine kendi tabiriyle “atı veren eyerini de verir” der. Bu memnuniyetini şöyle dile getirmektedir :

Kulına şeh bir at in'âm itdi
Ne diyeyim ne zîbâ cânverdür
Yürise su durur yügürse yildür
Velâkin berk şöyle kim hacerdür
Kazâ bigi irişür düşmene ol
Sanasın kim meger peyk-i kaderdür
Nireye kişi irmek diler-ise
Burâk-ı fikr bigi râh-berdür
Hilâl-i feth durur na'li anun
Anun-çun çarh ana bî-siperdür
Kayada taşda oldur âhenîn-pây
Anun-çun yir yüz'andan pür-şererdür
İrer bir kâm-ıla bir mülke gerçi
Binen yürüdüğinden bî-haberdür
Eger sarsarla koşılur olursa
Anı bin mîl bir demde geçerdür

Gereklüden nekim dirler var anda
Eger eksügi varsa bir eyerdür
Kayurma Ahmedî k'anı virenden
Ol eksük dahı kim dirsın biterdür

Emir Süleyman'ın ölümünden sonra şehzâde. I. Mehmed'e intisab eden şâirimiz, bu şehzâdenin buyruğu ile eyerli bir at karşılığında, bir gecede (53 beyitlik) bir kaside yazdığını şöyle anlatır :

Şehün çü buyruğı old'Ahmedî ibâretle
Düzildi bir gicede üşbu gevher-i şehvâr
Şehün boyına durur cüst bu libâs velî
Bahâsıdur anun iy şâh merkeb-i rehvar
Eyerlü olur-ısa at viriser ol sultân
Gerek ki ola piyâde önünde Sâm-ı Suvâr

Emir Süleyman'ın cepheden askeriyle kahramanca dönüşünü heyecanlı bir tasvirle şöyle anlatır :

Didiler müjde ki ol sultân gelür
Didüm ol resme ki cisme cân gelür
Didiler irişdi şu lutf-ı Rahîm
Didüm üşde rahmet-i Rahmân gelür
İrdi leşker tozı didiler didüm
Tütüyâ-yı dide-i a'yân gelür
Mîr Sül mân irdi didiler didüm
Yidi iklim alıcı sultân gelür
İtmeg-içün kişver-i Tûrân'ı feth
Leşkeri-y-le husrev-i İrân gelür

Emir Süleyman'ın öldürülmesini kınayarak onun için feryat eder. Onun yerine geçecek olanın, onun intikamını alacağı ümidiyle kendini tesellî eder :

Şeyâtin leşkerini cem' idüben
Helâk itdi Süleymân-ı zamânı
Cihândan gitd'Emir Sül mân dirîgâ
Dirîgâ nâzenin-sultân dirîgâ
Bahâr aglar ki çiçekler biterken
Yire gird'ol gül-i handân dirîgâ
Nice bogdurdı bûm u zâga görgil
Tavuk big'ol saâdetlü hümâyı

.....
Anun-çun var durur kâyim-makâmı
K'anun-çun idebilür intikâmı
Kılalum ilticâ dergâhın'anun
Duâ-yı hayrın idelüm temâmî

ifadeleriyle de Çelebi I. Mehmed'e intisab edişini anlatmaktadır.

AHMEDÎ'DE DEVLET GÖRÜŞÜ

Ahmedî'ye göre bir padişahın şöyle olması gerekir :

Şâh ol durur kim ehl-i dâd ola
Halk zulminden anun âzâd ola
Hayr idüp toyura her bir acı ol
Bî-niyâz ide kamu muhtâcı ol

"Şah adâletli olmalı, halkına zulm etmemelidir."

"Hayır işleyerek her bir açığı doyurmalıdır, ihtiyacı olan herkesin ihtiyacını istetmeden karşılamalıdır."

Hindistan şâhı Keyd'in İskender'e karşı başarısız kalması hadisesini de şâirimiz şöyle nazm etmiştir :

Rezmde şeh gerek ola tiz-berk
Gâh andan garb yana gâh şark

Şeh mi k'îşi rezmd e ola gırız
Hasm-ıla itmeye ölince sitiz
Düşmen'in en baş yig ol kim kesile
Ya oda yana vü yâhûd asıla
Şimdi şahlık ol ki mâlı direler
Ne yiyeler ne kişie vireler
Ol ki bir şahn'olmaya degül sezâ
Pâdişâh olmuş durur şimdi bize
Aldı dimne yirini arslanların
Dutd'ayular bişesin kaplanların
Bâg gül yirinde diken bitürür
Ahmed'ün yirinde Bû Cehl oturur

"Padişah savaşta şimşek gibi olmalı, bâzen ondan Garb bâzen de Şark yanmalıdır."

"Düşmanla ölünceye kadar savaşmayıp harpten kaçan kişi hiç padişah olur mu?"

"Düşmana teslim olan baş en iyisi kesilmeli, ya ateşe atılmalı veya asılmalıdır."

"Şimdi padişahlık mal yağmak demek olmuştur, mallarını ne yerler ne de kimseye verirler."

"O ki bir inzibat memuru olmaya lâyık değil, şimdi bize padişah olmuştur."

"Çakal, arslanların yerine geçti, kaplan ormanlarına aylar doldu."

"Bağ, gül yirinde diken bitiriyor; Peygamber yirinde Ebû Cehl oturuyor."

Devleti idare edenlere de şu tavsiyelerde bulunuyor :

Akl mizânını koma elden
K'oldur erkân-ı âleme mi'yâr

Zulme gönlünü itmegil mâyıl
Leyse li'z-zâlimine min ensâr
Adli iş it ki adl-ile bulasın
Dünya ukbâda devlet ü didâr

"Akıl terazisini elden bırakma, zirâ âlemin nizamının ölçüsü odur."

"Gönlünü zulme heveslendirme, 'zirâ zâlimlerin hiç bir yardımcısı yoktur.' (Bakara sûresinin 2 nci âyetine istinâden)

"Adaletli ol ki dünya ve ahirette devleti ve didârı adalet sayesinde bulursun."

Şâirimiz, ululuğu kötüye kullananlara da çatarak ululuğun ne olduğunu kendisi târif ediyor :

Ululih anı sanurlar hemîn kim
Geyerler hazz ü dîbâ-yı mülevven
Ululih mı yetim ü bîve mâlın
Be-nâ-hakk alubanun bizemek ten
Ululih akl durur dîn ü dâniş
Safâ vü sıdk-ı kavî ü rây-i ahsen
Ton degül durur ululih bil yakîn
Geys'eşek atlas eşek durur hemîn
Düşmene eylük mürüvvet olmaya
Akreb oğşamak fütüvvet olmaya

"Ancak ululuk onu sanırlar ki nefis ve süslü ipek kumaş giyerler."

"Haksız yere yetim malını alarak ten bezemek ululuk mu?"

"Ululuk; akıl, din, ilim, güzel fikir, sözünde doğruluk ve inandırıcı olmaktır."

"Kılık, kıyafetle ululuk olmaz, bunu bil; eşek atlas kumaş giyse yine eşektir."

"Düşmana iyilik yapmak iyilik severlik değildir, akrep okşamanın doğru olamayacağı gibi."

Şâirimiz ululuğu aynı zamanda edepli olmak, edepsizlerle ünsiyet etmemek, onlarla bir arada olmamak şeklinde de târif ederek :

Ululuk gerekse olma bî-edeb
Kim edepsizlere ider Hak gazab
Bî-edeb kişi-y-ile oturmağıl
Bî-saâdetdür anunla durmagıl

diyor.

Ayyaşlıkla devlet işlerinin bir arada olamayacağını da şâirimiz şöyle açıklıyor :

Kendüzine dönderüp düzer temâm
Sen içersin bâde işün kaldı hâm
Bâde-y-ile hiç iş düşmez dürüst
Bâde ider mülk erkânını süst
Bâde durur bâda viren devleti
İçmeye anı ol ola devletî
Çünkü gafletdür kamu bâde işi
Nicesi devlet bula andan kişi
Bâde-y-ile kimse mülk almış degül
Baht u mey bir arada olmuş degül
Bâdedür bünyâdını dînün yıkan
Bâde durur izzeti oda yakan
Bâde içen dâimâ rencûr olur
Taht u baht u mülkden ol dûr olur

.....

Hamrı şugl idüp dime kim budur iş
İş gerekse terkine anun düriş
Çün ana ümmü'l-habâisdür lakab
Tayyibü'n-nefs itmeye anı talab

Bâde-y-ile memleket berbâd olur
İşi k'anunl'ola bî-bünyâd olur

.....
İçme'anı kim akl bünyâdın yıkar
Su dim'ana k'oddur ol sini yakar
Bâde tenden cân karârın aldurur
Tâze iken ömr bâğın soldurur
K'ol durur beydâ-yı mihnetde serâb
Zevk bâğında anı sanma şarâb
Dîn ki oldu âdemîye ol şeref
Şerri-y-il'olur şarâbun ol telef
Kişide ne sabr kor u ne karâr
Ne hod ârâm u ne hilm ü ne vakâr
Âlim-i deryâ-dili nâ-dân kılur
Müslim-i sünniye bî-imân kılur
Bâdedür sultânlarun tahtın yıkan
Bâde durur hânedânların yakan
Baht u bâde bir arada az ola
Kim biri biri-y-ile dem-sâz ola
Bâde durur bâde terk eyle anı
K'itmeye hâke salup hâr ol seni

Bir ülkede padişahlığı; sakal bıyık bırakmakla değil, ülkede adâleti sağlamak, çalışıp ülkesine sahip olmak, fütüvvetli ve mürüvvetli olmak şeklinde vasıflanıyor :

Kişi k'andan dâd u isted gelmeye
Lâyık-ı mülk ü imâret olmaya
Pâdişahlık dâd u isteddür yakîn
Rîş ü seblet sanma anı sen hemîn
Rîş ü sebletle olamaz kimse ner
Ner ana dirler k'ola anda hüner
Ger sakalla er ola-y-ıdı kişi
Mâde-büz olay-y-d'erenlerin başı

Bıyığ-ıla olsa-y-ıdı olan er
Gürbe-i mâd'ola-y-ıdı şîr-i ner

Ne durur erlik fütüvvetdür yakîn
Kişilik dahı mürürüvvetdür hemîn

Dünyada şimdi mürüvvet kalmadı
Gitdi bir ehl-i fütüvvet kalmadı

Ger mürüvvetden kala-y-dı bir eser
Zâyi olmaya-y-dı hergiz bir hüner

Bu fütüvvet bir görünmez mürğdür
Sanki kûh-ı Kâf'da Sîmürğdür

.....

Er oldur kim havâdis görse yirde
Göge çıkarmaya zen bigi şîven

Ana kim zahm urursa dest-i ahdâs
Figân itmeye şol resme ki hâven

"Ülkesine ve imaretine lâıyk olmayan kişi ile alış veriş
olmaz."

"Padişahlık alış verıştır doğrusu, sen onu ancak sakal,
bıyık sanma."

"Sakal, bıyıkla kimse erkek olamaz, kendisinde hüner
olan kimseye er denir."

"Eğer sakallı kişi erkek olsaydı, dişi keçi erkeklerin baş-
kanı olurdu"

"Erkeklik bıyıkla olsaydı, dişi kedi erkek arslan olurdu."

"Erlik kısacası mertliktir, erkeklik de ancak iyiliktir."

"Dünyada şimdi mertlik kalmadı; iyilik sever kimse kal-
madı, gitti."

"Eğer iyilikten bir eser kalsaydı, aslâ hiç bir hüner zi-
yan olmazdı."

"Bu mertlik bir görünmez kuştur, sanki Kaf dağında
Ankâ kuşudur."

"Er odur ki yer yüzünde bir hadise görse, gök yüzüne
avrat gibi şivan salmamalı."

"Musibetlerin eli onda yara açsa havan (içinde öteberi
dövülen mâdenî kab) gibi cınlamamalıdır."

Ahmedî; hizmetinde bulunduğu Emir Süleyman'ı ve
Çelebi Mehmed'i dâimâ üstün vasıflarıyla övmüş, diğer
beyliklerin beylerini şeytanlıkla suçlamış veyâ onları ül-
kenin gül bahçesinin dikenleri olarak nitelendirmiştir.
Emir Süleyman için :

Andan artuh beglerin işi ser-â-ser şeytanat
Anun işi saltanatdur adı sultân yaraşur
ve Çelebi Mehmed'e de şöyle hitâb ediyor :

Gül-zâr-ı mülke bakdum u gördüm mülûkini
Sensin güli arada vü bâkîsi hâr-ı mülk

Ahmedî'nin, düşmana karşı nasıl olunacağına dâir
tavsiyesi de;

Kişi düşmenlerinden hayır ummah
Taleb itmekdür itlerden ekârî'

"Kişi, düşmanlarından hayır beklemek demek itlerden
but taleb etmektir."

Ahmedî, zulüm ve adâletsizlikte; Moğol sultanla-
rını örnek göstererek en kötüsü de kanunla zulmettik-
lerini şöyle dile getiriyor :

Ol Moğol sultânlarınun adlini
Nice-y-idi işit imdi şerhini
İtmediler anı kim Cingîz Hân
Zulmden halka ider-idi ayân

Zulm itdiler velî kânûn-ıla
Ellerin boyamadılar hûn-ıla
Zulm kim kânûn u zabt-ıla ola
Adı gibi halka ol âsân gele

AHMEDÎ'YE GÖRE GÂZÎ, GAZÂ ANLAYIŞI ve ŞEHÎT

Hemen her mevzuda bilgisi olan şâirimiz, gâziyi de şöyle târif ediyor :

O, ayrıca Sultân Alâüddîn Said'in bu mevzuda sorup öğrendiğini de bize şöyle nakl ediyor :

Bir gün Sultân Alâü'd-dîn Sa'îd
Sordı n'olur hâl-i gâzî vü şehîd
Bildirdi anı kim gazâ key iş olur
Gâz'olanun haşri bî-teşvîş olur
Gâz'olan Hak dîninündür âleti
Lâ-cirem hoş olasıdur hâleti
Gâzi olan Tengrinün ferrâşîdür
Şîrk çirkinden bu yiri arıdur
Gâzi olan Hak kılıcıdur yakîn
Gâz'olur püşt ü penâh-ı ehl-i dîn
Anı k'ola Tengri yolında şehîd
Öldi sanma kim diridür ol sa'îd
Hak katında rızık içindedür olar
Ölmediler belki zindedür olar

AHMEDÎ'DE VATAN SEVGİSİ

Ahmedî'de vatan sevgisi şuurlu bir şekilde vardır. Ahmedî, vatan sevgisini kalbinde oluşturacak telkin ve terbiyeyi yeteri kadar almış, okumuş ve hattâ vatan sevgisini körükleyen hadiselerin içinde yaşamıştır.

Onun, gurbet hayatına erken yaşlarda atılması başta olmak üzere, ülkenin Moğol istilâsiyle geçirdiği bunalımlı günler, vatan kaybetmenin acıları, işkence ve zulümler şâirimizde patlamaya hazır bir volkan halinde birikmiştir. Bu birikimleri fırsat buldukça kalemıyla boşaltmış, bu durum karşısında susması gereken zamanlarda da genç şehzade Emir Süleyman'la içki meclislerinde unutmaya çalışmış, yine de vatan sevgisini kendinden uzaklaştıramamıştır. Onun vatan redifli bir şiiri⁽¹⁾ bu husustaki duygularını yeterince yansıtmaktadır.

Şâirimiz, vatan sevgisinin imandan olduğu düsturuna da temas ederek insanda gelişen vatan sevgisinde gurbet acısının da tesirini vurguluyor. Onun vatanla ilgili mısralarını okudukça Namık Kemal, Ziya Gökalp, Süleyman Nazif, Mehmed Emin, Mehmed Akif vb.nin bu konudaki manzumelerini hatırlamamak mümkün değildir. Şu beytinde her ne kadar sanat kullanma amacına yönelmişse de arada, vatanla ilgili en güzel duygusunu da ifade etmiştir :

Zülfünün bendindedür gönlüm mükîm
Kim vatan hubbı-y-ladur dîn müstakîm

Yine bu kitabın 207 no.lu manzumesi de bilhassa gençlerimize en güzel nasihat niteliğindedir.

Ahmedî'nin bir çok manzumelerinde Yusuf Has Hâcib'in üslubunu andırır nasihatleri de görmek mümkündür. Padişahlar için söylediği şu manzume bunlardan biridir :

Eger fermân-revânîh isder-isen
Nedür sana tarîkîn eydeyim ben

(1) bk. 518 no.lu manz.

Bülend it himmeti dün olmağıl kinî
Bu gerdûn koya fermânuna gerden
Ol ide hâk hasmını ki anun
Elinde bâd ola zerr-i mahzen
Adûdan Behmen ol vakt aldı kîn kim
Eli oldu sehâda ebr-i behmen
Koma bir dâne hâsıl burada kim
Havâdis seyline döymez bu hırmen
Elün bir kâha zulm-ıla uzatma
Anun-çun k'âha döymez kûh-ı âhen
Ne iletirdi cihândan sor Sikender
Ya devletden ne behre buldı Behmen

EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Zamanının dinî hayatını; bu asırların, atmosferik gazâ ruhunu ve Türk ruhunda büyük bir imân kıvamı alan tasavvuf duyuş ve düşüncelerini çok iyi bilmesine rağmen Ahmedî; daha çok, din dışı konuları işlemiş bir şâirdir. Şâirimiz, asırlar ötesine ses götürecektir kuvvette gazeller, kasideler söylemiş; büyük aşk ve macera hikâyeleri yazmış ve bu eserlerine geniş bir kültür işlemiştir.

Ahmedî, sanatını en işlek bir şekilde daha çok divanındaki şiirlerinde kullanmıştır. Mesnevî eserlerinde de bu sanat alışkanlığına arada bir tesadüf edilmektedir. Mesnevîlerine işlediği içtimâî çizgiler, tarih bilgileri ve daha bir çok bilgilerden akisler, bu eserlere sanat eseri niteliği yanında aynı zamanda birer ilmî eser hususiyeti de vermiştir.

Türk şiirinde Hoca Dehhânî ile başlayan, devrin sosyal hayatına dikkat edişler ve en mühim sosyal hadiseleri şiire işleyişler, Ahmedî'de daha zengin bir şekilde bulunur.

Ahmedî'yi yakından ve en iyi tanıyan İbn Arabşah, Ahmedî için : "Kelîmât-ı şerîfesi lezzette İbn Nübâte'nin kelîmatına muâdil ve mümâsıl olup neş'esi kemâl-i zarâfet üzre idi. İskendernâme nâm kitabından gayri muşannefât-ı adîde-i güzîdesi vardır." der.

Ahmedî, her divan şâiri gibi İran edip ve şâirlerini okumuş, tedkik etmiş olup gazel, kaside vb. şiirlerinde onlardan da etkilendiği anlaşılmaktadır. Zamanla bâzen onlara yetiştikten bâzen de onları bile aştığından bahs ederek tavrını ortaya koymaktadır. Meselâ İran şâiri Selman'ın Cemşîd ü Hürşîd isimli mesnevisini tercüme etmiş olan şâirimiz, Selmân'ı mat ettiğini şöyle ifade eder :

Sürer Attâr'a Sa'dî'nün kelâmın Ahmedî k'anun
Kemâl'e ireli sözi kılupdur mât Selmân'ı

Bu beyitte "Sa'dî'nin kelâmını Attâr'a sürmek" ve "Kemâl'e ermek" ifadeleri tevriyeli kullanılmıştır. Burada şâirin kasd ettiği mânâ şudur : Sa'dî'nin şiirlerini Ahmedî; Ahmedî'nin sözleri ondan daha iyi olalı, attar dükânına sürer. Burada şâirlikle attarlık arasındaki tezat-
tan istifade edilmiştir.

Yine aynı şekilde Selmân'ın ve Sa'dî'nin defterini dürdüğünden de söz eder :

Yazalı Ahmedî divânı nakşın
Dürildi defter-i Selmân u Sa'dî

Kendisi divan düzeli; Attâr'ın, Kemâl'in, Selmân'ın divanlarının ancak birer defter hükmünde kaldığını :

Divân düzeli Ahmedî anı işidüp gör
Attâr nedür defter-i Selmân u Kemâl'i
şeklinde ifade eder.

İskendernâme'sini tercüme ettiği Nizâmîyi geride bıraktığını şu ifâdelerle belirtir :

Nizâmî şi'r' unıda-y-d'Ahmedî'nün
İşitse şi'ri nazmını Nizâmî
Boza-y-ıdı nizâmını sözünün
İşitse Ahmedî nazmın Nizâmî

Şâirimiz, Hâkânî'ye ve Senâyî'ye de sataşmaktan zevk alır :

Ger Ahmedî agzından vafnını işide-y-di
Hâkânî unıda-y-dı kendüyi vü Hâkân'ı
Niçe kim zıkr ide dilüm son ayı
Sözüme âşık olur bin Senâyî

Ahmedî, şiiirlerinin ve mesnevî eserlerinin büyük bir ekseriyetini Emir Süleyman için yazmıştır. İkinci olarak da Çelebi Mehmed'den bahs etmektedir ki buna daha çok divanındaki manzumelerde rastlıyoruz. Bu şehzadelerden başka; Aydınoğlu Ayas Bey'e ve Çelebi Mehmed'in oğlu şehzâde II. Murâd'a da şiiirler yazmıştır.

Şiiirlerinde sözünü ettiği ve övdüğü kimseleri; kahramanlıkta Sam'a, Rüstem'e, Nerîman'a, Cem'e, Dârâb'a, İskender'e; cömertlik ve olgunlukta Hâtem-i Tâî'ye, Cevne'ye; sabırda Eyyûb'a; hüznünde Yâkub'a; güzellikte Yûsuf'a; adâlette Ömer'e ve diğer halifelere; cesâret ve yiğitlikle Hazret-i Ali'ye; ahlâkta Hazret-i Muhammed'e ve Yûsuf'a benzeterek anlatmıştır.

Güzel hat ve resimden de anlayan şâirimiz, şiiirlerinde bu sahadaki kişilerden de sık sık söz eder :

Kalem kıla ısırup barmağını
Görürse yüzünün nakşını Mânî
Kalem kıla-y-dı ellerin olup divâne gayretten
Eger nakşını göre-y-di benüm divânımın Mânî

Ahmedî; kendi rakibi ve muasırı olan bâzı Türk şâirleriyle, kendinden önceki bâzı Türk şâirlerine de yer yer temas etmektedir. Bunların kimine ağır sözler sarf ederken kimine meydan okur. Ağır sözler sarf ettiği kimselerin başında Şeyhoğlu Mustafa gelir. Şeyhoğlu Mustafa'yı tamamen hasım gibi gören şâirimiz, onun şiiirlerini okuyup onun sözlerine kulak verenleri de hafife alır. Şeyhoğlu'nun şiiirlerini tercüme, müntehal, câhil sözü vb. ifâdelerle alaya almaktadır :

Şeyhoğlu degülem ki didüğüm sözün kamu
Kimisi terceme ola vü kimi müntehal
Şeyoğlu defterini yile virdi rûzigâr
Görelî Ahmedî k'adı dîvân içindedür
Ana ki Ahmedî sözünün lutfın anlamaz
Şeyhoğlu her ne dir-ise nâ-çar hoş gelür
Var iken söz anun Şeyhoğlu sözün
Kulağına getüren Sâmirî'dür
Şeyhoğlu'nun cevâbı uş ol söze kim dimiş
Gül yüze derledükde çü dürdâneler düşer
Ahmedî dîvânını nirede k'ohıyalar
Defteri Şeyhoğlu'nun kendü bigi ebter gerek
Sözi muhakkıka dir Ahmedî ki keşf ide
Ol ki Şeyhoğlu'ndan öğrene makâl
Bile mi ne reng-ile söyler Kemâl
Bu remzi sanma ki Şeyhoğlu Mustafâ'ya düşer
Şeyhoğlu anun sözünü bilmesee aceb mi
Esrâr serâ-perdesine nic'ire fellâh
İşitse bile-y-idi cehli-y-ile Şeyhoğlu
Bu Ahmedî sözünü kim keramet-ile durur

Ahmedî, Kemaloğlu'nu da şâirlikte kabiliyetsiz sayarak; "yedi beyitlik bir gazel söylemiş daha da bir şey söyleyememiş" anlamında :

Kemaloğlu ki diyüp yidi beyti
Dili sûsen bigi ebkem olupdur

der.

Muasırı olan Elvân Çelebi'yi de şiirde yetersiz bularak ona şöyle sesleniyor :

Bu resme söyle sözi söyler-isen iy Elvân
Sahın ki söylememekden yig olmasun bu sükût

“Ey Elvan; eğer söz söyleyeceksen, benim gibi söyle; yoksa, susmandan iyi olmayacaksa hiç söyleme.”

Şâirimiz; muâsırı olan bâzı ekâbirden de yakınarak onları, İskendernâme'sine itibar etmemekle suçlamaktadır :

Gönli anun bir güherdür şeb-çerâğ
Nice görsün anı göz k'olmaya sağ
Kims'anı ma'nî gözi-y-le görmedi
Ne kişidür niredendür sormadı
Çünkü yokdur asr ehlinde nazar
Lâ-örem bî-kadr düşdi bu güher
Bilmediler anı ne mazhar durur
Nireden geldi vü ne gevher durur
Sözi cândan nâzügerek söyledi
Lâ-büdü anı az kişi fehm eyledi
Çün Yahûdî-tab' oldu halk pes
Assı n'olmak nutkıla İsi-nefes
Ger mürüvvetden kala-y-dı bir eser
Zâyi olmaya-y-dı bendeki hüner
Ger fütüvvetden nişân kala-y-ıdı
Ahmedî mihnetde mi ola-y-ıdı

Ahmedî; İskendernâme'sinin 605 beyitlik bir kısmını İskender ve Gülşah hikâyesine ayırmış, bu kısmın son beyitlerinde de bunun adını İşknâme vermiştir. İşknâmelerin çok olmasına rağmen kendi İşknâmesi gibi ola-

mayacağını söylemektedir. Nizâmî'nin Penc-Genc'ine temâs ederek kendi İşknâmesini onunla mukayese eden şâir; Leylâ, Mecnûn ve Ferhad'ın bile hayran kalacağı bir işknâme yazdığından bahs etmektedir. Mâlum olduğu üzere; Leylâ ve Mecnun ile Ferhad ve Şîrîn adlı aşk hikâyeleri Nizâmî'nin Penc-Genc isimli hamsesinin iki kitabıdır. Ayrıca Şeyhoğlu'nun ve şâir Muhammed'in de İşknâmeleri olduğu bilinmektedir. Şâirimizin, Şeyhoğlu ve şâir Muhammed'in İşknâmelerine atıfta bulunduğu dâir kesin bir hüküm yoktur, ancak düşünülebilir. Ahmedî, İşknâmesi ile ilgili şu ifadeleri veriyor :

Ahmedî bu söz ki sana söyledi
İşk râzıdur ki rûşen eyledi
Cân-ıla her kim bu sözi dinleye
İşk esrârın kemâhî anlaya
Penc-Genc'inde Nizâmî iki söz
Diye mi bu resme hem bir yalunuz
İşk râzı kamu bu defterdedür
Bundan ayru her ne defter varsa dür
Leyli vü Mecnûn ger olalar diri
Heykel ideler başa bu defteri
İşkda Ferhâd'dan ilte sebak
İşbu defterden okıyan bir varak
İşk-nâme gerçi kim pes çok durur
Lîki bunun gibi hergiz yok durur
Ol ki Cimşîd-ile Hurşîd'i ana
Umd'anı bu söz irerse ana

Son mısırda belirttiği Cemşîd ü Hurşîd; İran şâiri Selmân'ın aynı ismi taşıyan bir eseri olduğu gibi Şeyhoğlu'nun Hurşîdnâme'si ve kendisinin, Selmân'dan çevirdiği Cemşîd ü Hurşîd'i akla gelmektedir. Buradaki ifadelere göre, bahsedilen Cemşîd ü Hurşîd Selmân'ın olmalıdır.

Şâirimiz bir Yusufnâme'ye de temas ederek ağır bir dille tenkid etmektedir. Fakat bununla hangi Yusufnâme'yi kasd ettiği anlaşılamıyor :

Derc itmişdür bu dürce hâme dür
Sen bunu sanma ki Yûsuf-nâme'dür
Kahbe-nâme şîvesindeki kelâm
Nice Yûsuf-nâme'dür iy nîg-nâm
Her sözi k'anı diyen nâ-ehl olur
Gûş eyleyen be-gâyet cehl olur

Ahmedî; Gülşehrî'yi de ağır bir üslupla tenkit etmiş olup hattâ onu, aklında marazı olan ve saçmalayan Lim-se olarak nitelendirmektedir :

Her kişün kim ola fahrî ulu
Ol ölüden bî-gümân olur alu
Er gerek kim gevherinden söyleye
Kendüde var mı güher arz eyleye
Âdemîde çünki olmaya güher
Akl mi'yârında degmez mühre-har
Ölmiş ata dededen her k'ura lâf
Bî-hüner durur sözi cümle güzâf
Ahmedî'nün ger sözün dinleyesin
Çarh esrârın kamu anlayasın
Kim ne aklında anun vardır maraz
Ne sözünde bulnur hergiz araz
Sözleri eydür hakâyıkdır kamu
Fikrler k'ider dekâyıkdır kamu
Hiç söz agzına almaz ol güzâf
Urmaz ayruklar gibi bî-hûde lâf
Öginüp dimez fülânüddin benem
Yâhud ehl-i izzet ü temkîn benem
Kendüye tâvûs-veş âşık degül
Ana çün ankâdur ol lâyıkdır degül

Ben uluyam diyüben fikr eylemez
Adını her beytde zikr eylemez
Hiştin-binlik anun behri degül
Ahmedî'dür şükr Gülşehrî degül

Ahmedî; yukarıdaki mısraları, Gülşehrî'nin şu aşağıdaki övünmelerine karşılık söylemiştir. Bu mısralar, Gülşehrî'nin Mantıku't-Tayr'ından alınmıştır :

Çok müridüm vardır ol ilde benim
Şeyhligle hoş geçer cânım tenüm
Öyle ulu kişiyem ben bî-sudâ
Kim evümde her gice olur semâ
Ad ile diri kalırsâ âdemî
Kim duta Gülşehrî gibi âlemi
Gevheri sarrâf erenler satsa yig
Âlemi Gülşehrî adı tutsa yig
Çok kişi üzdi kopuzmun kılın
Söylemedi kimse Gülşehrî dilin
Çok okı Gülşehrî destânlarını
Kim göresin akl bostanlarını
Şimdi âlem şeyhi Gülşehrî durur

Ahmedî; Dehhânî'nin :

Bihamdillâh ki medhüni idüp her meclis içinde
Dehânından dür-i ma'nî döker sözi-y-le Dehhânî
beytine :

Dehhânî la'lün vafına dür dökdi gelsün Ahmedî
Alsun cevâbın şî'rinün ayruh hayâle düşmesün
beytiyle cevap vermektedir.

Ahmedî, muasırı olan bazı şâirlere çattığı halde onların, Ahmedî'ye cevap vermediklerini müşahade etmekteyiz. Şeyhoğlu'nun, Elvan Çelebi'nin ve Kemaloğlu'nun

mevcut eserlerinde Ahmedî'ye açıkça veyâ dolaylı olarak cevap verdikleri vâki değildir.

Ancak, Şeyhoğlu Mustafâ; Kenzü'l-Küberâ isimli eserinde muasır olan şâirlerden örnekler vererek bahs ettiği halde Ahmedî'den bahs etmemesi de Şeyhoğlu'nun Ahmedî'ye olan tavrını ifade etmelidir.

Şâirimiz; Şeyhî, Ahmed-i Dâî, Hassân, Muhammed, Nesîmî vb. şâirlerle muasır olduğu halde onların hiçbirle polemige girmemiştir.

Ahmedî; Şeyhî'nin :

Kaçanki zülf-i şeb-rengin yüzinde şeh nikâb eyler diye başlayan gazelini Ahmedî :

Ne mey kim cân dimâgını tolu müşğ ü gül-âb eyler gazeliyle tanzir etmiştir.

Nazîre mecmualarından tespit edildiğine göre, şâirimiz kendinden önceki yüz yıllarda yaşamış Türk şâirlerine nazire yazmıştır. Kendi muasır olan şâirlerle de benzer şiirlerine rastladığımız şâirimizin, bu şiirleri onlardan önce mi sonra mı yazdığı pek belli olamıyor. Kendinden önce gelip geçmiş olan Yunus Emre'ye nazire yazdığından hiç bir yerde bahs edilmemiş olduğu halde, Yunus'un :

İşkun aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanaram düni günü bana seni gerek seni
diye başlayan yedi beyitlik şiirine Ahmedî :

Cihândan ben usanmışam bana sini gerek sini
Kamulardan üşenmişem bana sini gerek sini
diye başlayan yedi beyitlik bir nazire yazmıştır.

Dîvânında ayrıca, İrân şâiri Kemâl'e de Fârsça bir naziresi vardır.

O, Mevlânâ'nın da hayranıdır. Söylediği en güzel sözlerini Fihi mâ-fih kitabına benzetir :

İşiden Ahmedî sözünü eydür
Meger budur kitâb-ı Fihi mâ-fih

Onun bir çok manzumelerinde de ayrıca Mevlânâ te'sirine rastlamak mümkündür.

Şâirimiz; Hacı Bektaş-ı Velî'nin Makâlât isimli eserini tevriye yolu ile zikr ederek, Harîrî'nin Makâmât isimli eseriyle şöyle karşılaştırmaktadır :

Makâlâtı odından Ahmedî'nün
Yire girdi Makâmât-ı Harîrî

Mâlum olduğu üzere; Makâlât ve Makâmât isimli eserlerin müşterek yönü tasavvufî oluşlarıdır.

Ahmedî'den Bahs Eden Şâirler

Ahmedî'nin talebesi olduğunu bildiğimiz meşhur şâir Şeyhî, Ahmedî'den şöyle bahs eder :

Şeh kıldı Kemâl-i nazarı Şeyhi sözine
Kim Ahmedî tavrın kodı Selmân'a irişdi

Hatiboğlu, Ferahnâme'sinde şunları söyler :

Bularun tabiidür oğludur hem
Dehânî Ahmedî Şeyhoğludur hem
Kimi şems ü kimi mâhum dururlar
Dahî binüm olar şâhum dururlar

II. Bâyezîd devri şâirlerinden Hayâtî ve Münîrî de Ahmedî'den saygılı bir dille bahsederler.

Hayâtî : Gerçi kim pîr-i mukaddem Ahmedî
Ol zamânın ferdi devrin müfredi

Münirî : Velikin Ahmedî vü biri Şeyhî

Kim anlardur bu fennün dahi şeyhi
Nizâm-ı nazma ol sâhib-kırânlar
Nizâmî'nün hemân naklidür anlar
Söz odur k'anlar itdiler müretteb
Kalanı oğlan uşak oyunu hep

Büyük şâir Fuzûlî de Leylâ vü Mecnûn isimli eserinde Ahmedî'den şöyle bahs eder :

Hem ilm feninde nüktedânlar
Hem söz revîşinde dür-feşânlar
Kim eyler-idi dekâyık-ı râz
Şeyhî'den ü Ahmedî'den âgâz
Kim söyler-idi ögüp kelâmı
Evsâf-ı Halîlî vü Nizâmî
Bilmişler-idi ki hüsn-i güftâr
Kadrüm kaderince mende hem var

Ayrıca Kemâlpasazâde ve Bâkî'nin de Ahmedî'den bahsettiğini duyuyoruz.

Ahmedî'nin Şiirlerinde Güzellik Mefhumları ve Mûsikî

Kelime ustası olan şâirimiz, zengin kelime hazinesi sayesinde güzellikleri ve güzelleri en dakik şekilde vasıflandırmasını da bilir.

Meselâ hangi çiçeğe hangi güzellik yakıştığını o, hasas terazi gibi tartarak yerine bir nakkaş gibi yerleştirir :

Gül mi zîbâdur letâfetde ya ruhsârün senün
Lâle mi hoşdur tarâvetde ya didârun senün
Nergis-i ra'nâ mı yiydür ya senün ala gözü
Sünbül-i zîbâ mı yiy ya zülf-i mekkârün senün

mısrâlarında : Zîbâ, letâfet, hoş, tarâvet, didâr, ra'nâ kelimelerinin kimi yakışıklı ve gösterişli güzelliği, kimi ince ve şeffaf güzelliği, kimi tazelikteki güzelliği, kimi çehre güzelliğini, İlâhî güzelliği, kimi hoşluğu, kimi renkli güzelliği belirtmektedir.

Ahmedî'nin şiirlerinde mûsikî de hâkimdir. Onun bahar tasviri olarak yazdığı aşağıdaki şiirinde baharın ılık, rehavetli ve hoş kokulu havasını kelimelerin sabâ yeli gibi hışırtılı, fısıltılı ve ahenkli seslerinde âdetâ idrak ediyoruz :

Sabâ Mesîh-dem olup bahârdan bu gice
Hıtâ'ya benzedi gül-şen nigârdan bu gice
Müzeyyen oldu reyâhîn bezendi bâg-ı çemen
Meger ki bâga haber geldi yârdan bu gice
Ne dil-nevâz görindi vü hem ne cân-efrûz
Murâda irdi gönül rûzigârdan bu gice

Ayrıca pek çok şiirlerinde musikî hakimdir.

Şâirimizin musikî kültürü ve musikiye âşinahğı da hat safhadadır. O, musikî makamlarını ve bu makamlarda hangi çalgı âletlerinin rol oynadığını da iyi bilir. Şu mısralarda ney, ud ve kudüm eşliğinde bir rast makamı dinlememiz mümkündür :

İşkun odında ürem üd bigi dem ney-isem
Perdede râst kılam nâlemi her-dem ney-isem

Şu mısralarda da musikî makamlarından uşşak, muhayyer, hicaz, Irak, Isfahan, neva, râst, zengüle, nevrüz zikredilmektedir :

Hicâz-ıla Irâk u Isfahânda
Sözi uşşâkı itmişdür muhayyer
Nüvaht eyle nevâda kim ol yüzi nevrüz
Muhayyer eyledi ışkî-y-la râst-uşşâkı

Oldı ıskı perdesinde nâlişüm
Geh muhayyer geh nevâ geh zengüle

Söz Ustalığı

Söz ustalığında kendini zamanın Hassan'ı ayarında gören şâir, kendine hasım olanları Hassan'ın zıddı olan ve ahmaklığı ile meşhur Bâkıl'a benzetir. Aynı zamanda Ahmedî; Hassan'ı, Peygamberimizin iltifatına mazhar olmasından ve onun meclisinde bulunmasından dolayı sever.

Bulunduğu mevki itibâriyle kendisini Hassan'a, hi-mayesinde bulunduğu padişahı da Peygamberimize misal gösterir. Aynı zamanda Ahmedî'nin muasırı olan şâir Hassan'ın da olduğunu biliyoruz :

Sözde Hassân-ı zamândur Ahmedî
Benzer ona hasm olan Bâkıl'a

Şâirimiz, söz ustalığında yine kendine güvenen ve rakiplerine bu hususta meydan okuyacak cesârettedir :

Fasâhat atına oldum süvâr elümde silâh
Mübârizi bulamazam vegerni uş meydân
Eger bu nazmı işide revân-ı Gülşehrî
Diye ki şâd ol u ahsent Sâniye'l-Hassân

Ahmedî, kendini hor gösterecek kadar mütevâzî fakat, sözlerinin azizliğinden tâviz vermeyecek kadar da isrârlıdır :

Ahmedî hâr-ısa sözidür aziz
Bakman ana sözlerini dinleniz
İşidecek söz anundur gûş ana dutmah gerek
Ger hakikat ger kinâyet ger mecâz u müsteâr

Şâirimiz; bu sözlerinin azizliğinin sebebini de açıklayarak kerâmeti kendinden bilmiyor :

Ol nebi medhidür sözünü iden
Gayret-i nazm-ı gevher-i şahvâr
Sözlerün fazluna yiter şâhid
N'ola hâsid ider-ise inkâr
Söz çoğ illâ ki korharam diyeler
"Uzun kıssalar anlatan gece hatibi"
Söz durur söz eser kalan bizden
"Bizden sonraki eserlere bakınız"

Ahmedî'de dîvan şiiri üslûbu daha ziyade İran şiiri örneklerine uyularak oluşmuştur. İran edebiyatının; şiiri söz ipliğine inciler dizmek şeklinde, her biri birer inci kıymetindeki kelimelerle ve bu kelimelerin çeşitli söz ve mânâ sanatları ile, bir mücevher dizisi hâlinde söylemek tarzındaki şiir anlayışı Ahmedî'de açık olarak ifade edilmiştir :

Çün dürc-i la'lüni getüre zikre Ahmedî
Her söz ki nazm ide güher-i âbdâr olur

"Ahmedî; senin mücevher kutusu ağzını andıkça söz ipliğine dizdiği her kelime, birer parlak inci olur."

La'lüni zikr itdügi-y-çün Ahmedî
Nazmını lü'lü-yi lâlâ itmişem

"Ahmedî; senin kırmızı dudagını andığı için, söz ipliğine parlak inci dizmiştir."

AHMEDÎ'DE FELSEFÎ, TASAVVUFÎ ve DİNÎ GÖRÜŞ

Ahmedî, felsefî görüş olarak ufukları gittikçe genişleyen Türk - İslâm felsefesine bağlıdır. O, dar görüşlü Yunan - Batı felsefesini aslâ benimsemez. Yunan filozoflarının ve Batı filozoflarının birbirine ters düşen görüşlerini beğendiği için değil, filozofları sembol olarak kul-

landığı için sık sık onlardan bahs eder. Yoksa Yunan görüşünü Zerdüş'ten farklı görmez :

Rây-ı Yûnân mezheb-i Zerdüştdür
Felsefe'y-le şer' püşt-â-püştdür

Yine, Yunan görüşüne bağlı olmadığını şu mısırâla-riyle ifâde etmiştir :

Toludur Ahmedî'nün sözi hikmet
Velîkin mezheb-i Yûnan degüldür

Ahmedî; daha çok, ilmin her dalında kendini yetiştirmiş ve çok yönlü bir dâhi olan İbn Sînâ'nın hayranıdır. İbn Sînâ, Aristo'nun kitabını kırk defa okuduğunu ve anlamadığını söyler. Metafizikle ilgili bilgisinin, Fârâbî'nin kitabını okumaya borçlu olduğunu bildirir. İşte, Ahmedî de bu vasıflarından dolayı İbn Sînâ'yı sever, hattâ onu en büyük Yunan filozofları ile mukayese de eder. Meselâ, Allah'ın Zâhir sıfatlarını ve Zâtını bilme hususunda İbn Sînâ'nın hayranlığını, Eflâtun'un da bu hikmet karşısında delirdiğini şöyle söyler :

Sıfât-ı Zâhir ü Zâtını bilmeginde anun
Ukûl kaldı perişân nüfûs oldu zebûn
Muhayyer oldu bu fikretde Bû Alî Sînâ
Cünûna düşdi bu hikmetde akl-ı Eflâtûn

Ahmedî, Hint felsefesine ve Bırâhman dinine de karşıdır. Bu görüşünü şöyle belirtiyor :

Halîlem dîn-i İbrâhîm'e cândan
Degülem râvi-yi rây-ı Berehmen

"İbrâhîm'in dinine (islâma) candan bağlıyım, Berehmen dininin nakilcisi değilim."

Şâirimiz; bir hakîm görüşüyle de bir şeyin doğru olarak kavranması, iyice anlaşılması için aklın, ilmin ve fikrin birlikte hareket etmesine temas ederek :

Kamu dilleri bilen üç tercümân
Akl u ilm ü fikirdür bilgil ayân
demektedir.

Ahmedî, ilmin de ehemmiyetine şöyle temas ediyor :

Alem ilm ü ameldür yon çöpürin
Amel iden olur neng-i halâyık

Şâir bâzen de Mevlânâ tarzında ifadeler kullanır. Gerçi Mevlânâ bu tarz ifadeleri; Yusuf sûresi, âyet 87'deki; "Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz." buyruğundan feyz alarak söylemiştir. Ahmedî :

Günâh çoğı-y-ıçun üzme rahmetinden ümid
Ki rahmeti gazabından olur anun efzûn

"Günahım çoğaldı diye rahmetinden ümit kesme, zirâ; O'nun rahmeti gazabından fazladır."

Şâirimiz yine Mevlânâ'nın aşırı hoşgörüsünü hatırlatıcı sözler de kullanarak birlik olunması gerekirken "küfür, islam, sünnet, bid'at" gibi tefrikal-ıstılahları tu-naf karşılar :

Küfr ü islâm u sünnet ü bid'at
Ne durur cümle ıstılâh-ı firak

Şâirimiz, ettiği ibadete karşılık olarak da sadece Allah'ın rızasını ister. Başkaları gibi cenneti ve hurileri istemez. Bu görüşüyle Yunus Emre hayranıdır :

Senün rıdvânunu diler bu gönلüm
Ne cennet ravzasın ister ne havrâ

O, cimrilik edenlere de dil uzatır. Biriktirilen malı, serveti, parayı yılan ve ejdehaya benzetir. Eğer bunlar bu dünyada iken harcanmaz, yerlerine verilmezse yarın yılan ve ejdeha olup sahibini yiyeceğini söyler. Malını yiyip, yedirmeyeni cahillikle; yiyip, yedireni cömertlikle nâ'elendirir.

Yi yidür mâlî kim yidürmez-isen
Olur ol mâl âkıbet sana mâr
Asâ big'itme tekye mâla anı
Elünden yire ur kim ejdehâdur

.....
Yiyüp yidürmeyen mâlın cehâletden hatâ işler
İçüben içüren varın sehâvetden savâb eyler

Kanâatkâr olmayıp, mala mülke aşırı tamah eden-
lerin âkıbeti hakkında şöyle nasihatte bulunuyor :

Hırs ehlini emîn eylemegil
Râzunı mey-hûreye söylemegil
K'anı hırsı hâyin ider bî-gümân
Hamr bunun sırrını kılur ayân
Hırs soydurur selâmet hil'atin
Hamr geydürür melâmet kisvetin
Âdemiye hırsdur nâ-pâk iden
Hamrdur kişileri bî-bâk iden
Mâl çoğ olmag-ıçun bu hırs u âz
Ne gerekdür çünkü olur ömr az
Neyi ki virdi-yise Hakk ana kanâat it
Ziyâdet isdeme k'oldur delâlet-i tугyân

Gelip geçici dünyanın hiçbir şeyinin sonsuzluk di-
yarı olan öbür dünya kadar iyi olamayacağını, bu sebep-
le bu dünyaya gönül verilmemesi gerektiğini şöyle öğüt-
lüyor :

Bir yir ki ola evveli vü âhiri fenâ
Bellüdüir anda kim ne kadar bulına bekâ
Ol kim fenâsı ola fenâ yiri iy aceb
Kimseye itdi mi veyahûd ide mi vefâ

Ahmedî, tasavvufçu olarak da kendine derviş, mis-
kin, mürşid gibi lakablar takar :

Firâkund' Ahmedî bî-hod belâ çekdi vü derd-i ser
Dimedün rahm idüp bir gün ki nicesin i miskînüm
İlâhî lutf u fazlunla tecâvüz it bu miskînden
Anı kim senden ayrugun sözünü nâ-gehân söyler
Zekâtını bana virgil cemâlünün lillah
Ki ben garîb ü zaif ü esîr ü dervîşem

Kasîde, gazel, mesnevî ve diğer nazım şekillerinin
büyük bir kısmında tasavvufa geniş yer vermiş olan Ah-
medî; bu düşüncesini daha çok İslâmiyet'e dayandırır.
Bu hususta söylediklerinin tamamına yakını Kur'an'daki
hükümlere uygundur. Aslında tasavvufu; zahitlik, sofu-
luk, Tanrı mülkünden tasarruf şeklinde yapanlara tamâ-
men karşıdır. Onun tasavvufu böyle olmamalıdır. O dâi-
mâ dünyayı âhîretin tarlası olarak görme düşüncesinde-
dir. Madde âlemini, mânâ âlemi için bir köprü vazifesin-
de değerlendirir. O; nefsi, baskı altında değil, kontrol
altında tutma görüşündedir. Tabîî ki ruhun kontrolün-
de olan nefis daha mükemmeldir. Ona göre Tanrı aşığı
şöyle olmalıdır:

Da'va-yı zühd ü tasavvuf itmeye
Tanrı mülkünden tasarruf itmeye

Bu sözüyle o, tükürüğüne sinek konmayacak kadar
gıdasız ve nefesine baskı yapan zahitleri ve sofuları kasd
eder.

O, Tanrı huzurunda olması gereken âşığın hangi va-
sıfları taşıması gerektiğini târif eder :

Kurbet ehli ol ki andaki senâ
Olmış ola degşürilüben fenâ
Diline vü ellerine ura bend
Kimseneye irmeye andan gezend

Derviş ola bilmek için :

Ganîlg'isde dilersen ki kalasın dervîş
Fakîr ol diler-isen ki olasın sultân
Neyi ki virdi-y-ise Hakk ana kanâat it
Ziyâdet isdeme k'oldur dalâlet-i tugyân

Dervîşlikte devam ede bilmek için :

Tevekkül varsa sende ne gerekdür
Bu keşkûl ü çerez-dân u cevâlık
Geyürsin lokma kohusına hırka
Kanı şerm-i halâyık ters-i Hâlık

Aşk vâdisine girmek için :

Varursan bu yola reh-ber bulup var
Ki bu yol toludur uodan mezâlîk
Sana Kur'ân yiter reh-ber kim oldur
Hak-ıla bâtil arasında fârik

der.

Ahmedî, islâmiyetin emr ettiği şekilde diri kalmak
için :

Ölümünden öndin öl dirlik dilersen
K'ölüp tûtî halâs oldu kafesden

dedikten sonra, bunun nasıl yapılacağını da nefsin ye-
nilmesine bağlıyor :

Eger nefsüni yinersen i müslim
Bahâdurlıh ola sana müsellemler
Bu gün sâlih amel işle ki yarın
Bahâyimden dahı olmayasın kem
Cihân nem olsa bugün yaşun-ıla
Yarın ol yaş-ıla söyne cehennem
İşüni râst olmahlîh dilersen
Kıl ol Hak tâatında bilüni ham
Şeriat ıssına var çâker ol kim
Sana çâker ola bu çarh-ı a'zam

Kâmil insan ola bilmek için kâmil kimselerle haşır
neşir olunmasını tavsiye ediyor :

Kemâl ehli-y-ile ol be-her-tarîk refik
Ki hiç ırmeye dünyâ vü dînüne noksân

Hay huy çekerek bağırıp çağırma o, şöhret olmak
isteyen sahtekârların, zahitlerin, riyâkârların, kaba sofu-
ların işi olarak görür. Yine sofı olduğunu zanneden ağ-
zı bozuk vâizlere de halkı dalayan it diye hitab eder.
Gerçek sofunun, din adamının; tatlı dilli, yumuşak huy-
lu, güzel ahlaklı olmasını tavsiye eder :

Bu hurûş u cûş u bu hüzn ü enîn
Şöhret-içün mekr ü hiledür hemîn
Şöhret âfet mekr ü hiledür harâm
Ehl-i takvânun ola mı bu makâm
Ger hurûş-ıl'olunursa muktedâ
Pes horûs olsa gerek key pîşvâ
Hüzn-ile ger kişi bûtîmâr ola
Niçe ehl-i perde-i esrâr ola
Çok durur kazgan-ıla çölmekte çûş
Lîki yüzleri karadur görgil uş
Menber üzre halka itmek serzeniş
Anun işidür kim ola bed-küniş
Niçibir halkun etini tartasın
Niçe it gibi deriler yırtasın
Ger senün nefsün olaydı mü'mine
Kâfir adın urmayay-dı mü'mine
Cennet ağlamağla girürse ele
Cennetün ehli sagucılar ola
Nerm söyle halka söyleme dürişt
Kâkum ol niçe olursın hâr-püş
Kâkum olsan pâdişâhlar tâcısın
Kirpi-y-isen itlerün târâcısın

Sûfîlîg halkı talamağsa ahı
Pes gerek kim sûfî ola it dahı
Tâatın gören kişi nâ-ehl olur
Her ne iş işlerse cümle cehl olur
Çün riyâ şirk-i hafîdür ko anı
Ger muvahhid diler-isen sen seni

Yukarıdaki mısraların son beyitinde de belirtildiği üzere, muvahhid ola bilmek için nasıl olunması gerektiği de anlatılmış oluyor.

Vahdet-i vücüt "varlığın Birliği" konusundaki görüş ve bu görüşünü ispatı da şu mısralarda mevcuttur :

Bir durur bir gerçi dürlü dürlü görünür bu yüz
Key gözet göstermesün ol sana dahı dürlü yüz
Çün mukâbil ola yüz âyine bir yüze ayân
Gerçi ol yüz bir durur lîkin görünür anda yüz
Gayr yoh durur arada kamu Bir durur velî
Ahvel olmamah gerek ol göz ki ana duta yüz
Şirkden arınuban vahdet bulayım dir-isen
Var riyâzet bıçağı-y-la nefsi kurbân id ü yüz
Gevher-i tevhîd ele girsün disen gavvâs-vâr
Nefs toın çıharup tecrîd deryâsında yüz
Dünya-y-ıçun kim anı sayd idüben kayd idesin
Şehvet itdür sana biñ yalınsa ana virme yüz
Ahmedî adl-ile hüküm it akl u nefis itse nizâ'
Nefse şehvet rişveti-y-çün aldanuban görme yüz

Aşkı bir cevher olarak nitelendirerek; aşksız, dertsiz insan olamayacağını, hakîkî tevhide de bu yollardan girileceğini, aksi takdirde hakîkî îmândan sayılmayacağını şöyle açıklıyor :

Ne cân kim ışkı yoh ol cân degüldür
Anun kim derdi yoh insân degüldür

Ne cevherdür bu kim sana virilmiş
Ki anun yiri bahr u kân degüldür
Kamudan ol acebdür kim bu gevher
Degül peydâ vü hem penhân degüldür
Yakîn vahdet durur ahvel gözin ko
Ki kesret buradan imkân degüldür
Düzet hüccetle tevhîd-i hakîkî
Ki taklîdî olan îmân degüldür
Bekâ-i câvidân-ıçun fenâ ol
Bekâ mı ol ki câvidân degüldür
Ko iki kevni Birlik isder-isen
Bu yol düşvârdur âsân degüldür

Şâirimiz, mahlasını Peygambere olan hayranlığın-
dan dolayı 'Ahmedî' olarak seçtiğini bir çok ifâdelerin-
de zaman zaman belirtir. Ahmedî kelimesi mânâ olarak:
1. Ahmed'e mensup 2. Ebced hesabı ile de 63 karşılığın-
dadır ki mâlum olduğu üzere Peygamberimizin vefât ya-
şdır :

Çün itdi Ahmedî sana mensûb adını
Mahşerde sen şefâat-ıla isde anı bul
Gerçi ki Mustafâ yüzini görmedüm velî
Mihrinden irdi gözlerüme nûr-ı ıstıfâ
Gösterdi râst Hak yolını halka Ahmedî
Bu yolu duta kimde ki var hüsn-i i'tikâd
Kıl Ahmedî sözine kulahlarını sade f
Kim her sözi ki nazm ider ol dürrdür yetim

Yukarıdaki manzumelerin son iki beyitinde tevriye
yolu ile Peygamberin; 1. Halka doğru yolu gösterici vas-
fı 2. Sade f, dür ve yetim kelimeleriyle de yetimliği ifâ-
de edilmek isteniyor.

Şâirimiz bir din âlimi, bir tabib, bir mutasavvıf gö-
rüşüyle de ibâdetin gençlikte, yiğitlikte yapılacağını;

gençlikle yaşlılık arasındaki fizikî durumu mukayese ederek gençliği ilk bahara, yaşlılığı son bahara benzeti-yor :

İkâmet eyle bu biş rüknini sen İslâm'un
Diler-isen sana bend olmaya bu çar-erkân

.....
Yiğitlikde düriş Hakk'a iriş kim
Bu gerdende felekdür pîr-efgen
Kuvâ çün kûnd ola a'zâ kamu süst
Ne iş başarasın bellü durur sen
Bahâr olduhda sebz olur ağaçlar
Hazânda lâle mi biter ya sûsen

Hakîkî bir müslümanın Peygamber efendimizi ör-
nek alması gerektiğini îmâ ederek Peygamberin ibâdet
konusunda nasıl davrandığını şöyle anlatıyor :

Çünkü ağlardı gicelerde Resûl
Subh alınca kaluban hayretde ol
Kim kabûl ola mı itdügi niyâz
Yâ ola mı redd kılduğı namâz
Ağlamakdan irte gice âdeti
Hüzn-idi peyveste resm ü sîreti

Ahmedî, İslâmın şartlarını ve bu şartların uygulan-
ması hususunda da görüşlerini bildiriyor :

Nücûm bigi gice tâat-ıla uyanug ol
Ki subh-dem ide Hak hâtırını matla-ı nûr
Hemîşe cânuna iş eyle zikrin Allâh'un
Ki fikr ü zikridür anun yakîn makâm-ı huzûr
Felek rûkûda vü yir secde de durur sen hem
Rûkû u secde-y-ile it sevâbını mevfûr
Sıyâm-ıla cigerin teşne eyleyen bunda
İçe menâbi-i cennetde Kevser ü Kâfûr
Gerek ki tevbe suyu-y-ıla agzunı yuyasın

Diler-isen k'olasın lâıyk-ı şarâb-ı tahûr
Zekât-ı mâlı çıhar k'arturar zekât anı
Budandugında ağaç katı çoğ olur engûr
Ko nehy itdüğünü yirine getir emrin
Kı tâ ola sana âsân bu müşkilât-ı umûr

.....
İbâdet itmek ana eyle âdet
Ki tâat itmek ayruga hebâdur

"Yıldızlar gibi sabaha kadar ibadetle uyanık ol ki sa-
bahleyin içini Allah nurlandırsın."

"Allah'ın zikrini dâimâ kendine âdet et ki O'nun hakîkî
huzur makamı fikri ve zikridir."

"Gökler rûkû etmekte ve yerler secde etmektedir, sen
hem rûkû hem de secde ile sevabını artır."

"Oruçla ciğerini bu dünyada susuzluktan yakan, cennet
menbâlarından Kevser ve Kâfûr içecektir."

"Eğer tahûr şarabına lâıyk olmak istiyorsan tevbe suyu
ile ağzını yıka."

"Malının zekâtını ver ki zekât onu artırır, ağaç budan-
dığında tıpkı üzüm çoğaldığı gibi."

"Yasakladığını terk edip emrini yerine getir ki bu zor
işlerin kolaylaşsın."

"İbadeti O'na et, O'ndan başkasına tapmak boşunadır."

Günahlardan uzak olmak, Allah'ın sevgili kulu ol-
mak, O'nun affına mazhar olmak için de :

Nazar itme kimesne aybına kim
Kamu aybuñı örte ol Settâr
Afv it kimse cürm itse sana
Tâ ki afv ide cürmüñi Gaffâr

Gönlüñi tevbe saykalı-y-la arıt
Dutdı-y-ısa günâhdan jengâr
Pûte-i dinde hâlis ol ki yirün
Zikrin it her nefes Hak'un tesbîh
Ola dârü's-selâm u ni'med-dâr
Şükrin it dem-be-dem anun tekrâr
Pişe it tâatin bahâr u hazân
Âdet it kulligını leyl ü nehâr

.....
Riyâ vü zerki ko tâat idersen
Ki zerrâk ehli nefî ü bûriyâdur
Amel itsen taleb kılma sevâbı
Sevâb-ıçun amel bî-şek riyâdur
Bu nefis, emmâre cânüñ düşmenidür
Anun def'ini itgil kim gazâdur

.....
Çü farz u nefli anun cümle sünnetü'llahdur
Düriş dah'itme ol işi ki olmaya mesnûn
Günâh çoğı-y-ıçun üzme rahmetinden ümîd
Ki rahmeti gazabından olur anun efzûn
Günâha tevbe-y-ile göz yaşını salgıl kim
Bu çirke göz yaşıdur su vü tevbedür sâbûn

"Ayıpları en iyi örten Allah'ın, senin ayıplarını örtmesini istiyorsan kimsenin ayıbına bakma."

"Biri sana karşı kabahat işlese onu affet, O en iyi affedici olan Allah da senin kabahatini affeder."

"Gönlün eğer günahattan pas tutmuşsa, onu tevbe cilasıyla temizle."

"Din potasında eriyerek saf hale gel ki yerin 'selam yurdu⁽¹⁾' ve 'ne güzel yurt⁽²⁾' olsun."

(1) bk. En'âm sûresi, âyet 127'den ve Yûnus sûresi, âyet 25'den.

(2) bk. Nahl sûresi, âyet 30'dan.

"Allah'ın zikrini her nefeste tesbih et, O'nun şükrünü durmadan tamamla."

"Baharda ve son baharda (gençlikte ve ihtiyarlıkta) O'na ibadet etmeyi alışkanlık haline getir, gece ve gündüz O'na devamlı kulluk et."

"İbâdet ediyorsan iki yüzlülüğü, münafıklığı terk et ki iki yüzlü kimseler zift ve hasır misâlidir."

"Amel edersen sevabını isteme, sevap için yapılan iyi iş şüphesiz iki yüzlülüktür."

"İnsanı kötülüğe sürükleyen bu nefis canın düşmanıdır, onu kendinden uzaklaştırırsan gazâ etmiş olursun."

"O'nun farzı ve nâfilesi hep İslâm'ın emridir, gayret ederek onları uygulamayı ihmal etme."

"Günah çokluğundan ötürü rahmetinden ümit kesme ki O'nun rahmeti gazabından üstündür."

"Günaha tevbe ederek göz yaşı akıt ki bu kire göz yaşı su, tevbe de sabundur."

Riyâ, riyâkâr ve nitelikleri hakkında da şöyle söyleniyor :

Riyâ şirk-i hafidür şer'de olur
Mürâyî müşrik ü bî-dîn ü fâsık
Yaşuñ reyhân bigi ser-sebz içünñ
Tolu hubs u habesdür zî münâfık
Riyâ vü zerki ko çünkim bilürsin
Ki virür rızkuñ bî-zerk Râzık

"Riyâ; gizli küfürdür, İslâmiyete göre iki yüzlü kimse kâfir, dinsiz ve sapık olur."

"Dışın fesleğen gibi tap taze temiz, için pisliklerle doludur, en münâfık."

"İki yüzlülüğü ve sahtekârlığı terk et; çünkü bilirsin ki doğruların en doğrusu olan rızıklandırıcı Allah rızıkını verir."

İslam dininden başka din tanımadığını da şöyle belirtiyor :

Bi-gayr-i dîn-i Hanîfî ko cümle edyânı
Diler-isen ki sana raham eyleye Rahmân

"Eğer merhamet sâhibi Allah'ın sana merhametini istiyorsan, İslâmiyetten başka dinlere itibar etme."

Şâir Ahmedî, Emir Süleyman'la bilhassa Edirne'ye çekildiği en buhranlı yıllarda kendisini içkiye veren genç şehzâdeye moral vermek maksadiyle hoşuna gidecek şiirler yazmıştır. Seksen yaşının eşiğine kadar sofiyane şiirler ve dinî nasihatler yazan, şarabın her türlü kötülüğünden bahs eden şâirimiz bu defâ da şarap içilmesine fetvâ çıkarırcasına ifadeler kullanmıştır. İlerlemiş yaşlarında kendisinin de içkiye düştüğünü yine kendi ifadelerinden öğreniyoruz. Tabî ki Edirne'ye gönderilmeleri kendi istekleriyle olmamıştı. Timur bütün ülkeyi istilâ ettikten sonra onları da oraya bir nevi sürgüne göndermişti. Öyle kötü bir hadisenin hatırasını canlı tutmamak ve içkiyle unuta bilmek için Emir Süleyman'ın böyle bir duruma düştüğü düşünüle bilir. Onun nasıl içki içtiğini Ahmedî şöyle tasvîr ediyor :

Mîr Sûlmân azze nasruh çün içe câm-ı şarâb
Sûretinin çeşmesinden nûr ider iltihâb
Rûşen olur gün bigi sırr-ı sekâhüm Rabbühüm
Çünkü kendü kullarına suna Ol câm-ı şarâb
İçüben ol sâgarı nûr irdüğince gaybdan
Eyyühe's-sultân henîfen lek diyü irdi hitâb
Kimdür anunla berâber bâde nûş iden k'anun
Cür'asınun biri bin aklı ider mest ü harâb

"Emir Süleyman (yardımı bol olsun) şarap kadehini çektiğin suratının çeşmesinden nur akıyor."

"....Rableri onlara içirir..."⁽¹⁾ sırrı gün gibi görülüyor, çünkü O, kendi kullarına şarap sunacak."

"O, şarap içerken gaybdan nur geldikçe 'ey sultan, Allah sana ferahlık versin' diye hitap ulaştı."

"Onunla beraber kim şarap içe bilir ki, onun içtiği şarabın bir yudumu bin aklı sarhoş ve perişan eder."

Genç şehzadenin içki içmesini devamlı teşvik ederek :

Zahmet itme özüne rahmet-içün
Kim Ezelde virildi Huld ü Cahîm
Sen ü ben ger günâh itmeyevüz
Pes eyit rahmetini nide Rahîm
Hayrı uçmag-ıçun iden kim olur
Bir ribâ yiyici riyâyî-leîm
Virelüm bâde-y-ile ömr dadın

.....
Bu gün kim devr-i şâh-ı dâd-gerdür
Emîr Sûlmân eazz'allâhü nasruh
Ki fazl'anun Alî adli Ömerdür
Sun anı kim anun-ıla gider anâ dilden
Bu gün ki bâg tolu nagme-i anâdildür
Bu gün ki fursatı var nûş it mey-i gül-gün
Ki yarına komay'ışini her ki âkıldur
Hakikatde güneş çün tâat oldı
Hak'ıñ pes rahmetinden olma hâyib
Mey iç lîkin niyâzuñ kesme Hak'dan
Ki mescid ola sana deyr-i râhib
Nedür hâsıl bilür misin cihânda
Şarâb u sohbet ü yâr-ı münâsib

(1) bk. İnsân, dehr sûresi, âyet 21'den.

.....
Bilür misin bu bi-hâsıl cihândan ne durur hâsıl
Mey-i gül-rengi nûş idüp oturmah yâr-ıla bir dem
.....

Egerçi kim günehdür câm sun kim
Güneh âdetdür Âdem'den kadimî
gibi keyfi fetvalarla önceki sözlerine ters düşmüştür.

Önceleri, “rahmetinden ümidini üzme” diyen şâiri-
miz, bu defa :

Huld u cahîm kısmet Ezelde olup durur
Sen dilesen günâh u dilersen sevâb it
diyor.

Daha önceleri “sıyâm ile cigerini teşne eyle” diye
öğüt veren Ahmedî bu defa oruç ayının gelmesinden âde-
tâ rahatsız gibi görünmektedir :

İşretün mevsimidür lîki ne çâre Ramazân
Râhat-ı işümûzi usrete eyledi bedel
Gerçi şimdi Ramazân korhusı komaz bizi kim
İçevüz bâde-i gül-rengi ne ekser ne ekal

Ramazân bayramı yaklaşırken de içecekleri şarabın
özlemini dile getirir :

Girü yümn-ile gele id ü be-ragm-ı Ramazân
Ol kadar nûş idevüz bâdeyi kim lâ-tes’el

“Diğer aylarda içildiğine göre Ramazân ayında niçin
içilmesin” şeklinde ifade kullanan şâirimiz, buna baha-
ne olarak da bütün aylar Allah’ındır. Sırf şarap içmedi-
ği için kendini keramet ehli sanan iki yüzlü ve mûna-
fık sofulara da dokunmadan edemiyor :

Çün kamu ay Hak’un ola ba’zîda içüben
Ba’zîda içmedügi kişinün nedür aceb
Zerk u riyâyı itmek ü mey içmedügi-çün
Ehl-i kerâmetem dimege ne durur sebeb

AHMEDÎ’NİN ESERLERİ

DİVÂN : Ahmedî’nin sanat bakımından en kıymetli
eseri hiç şüphesiz ki divanıdır. 8 tevhid, 4 naat, 1 İsa
peygamber medhiyesi, 7 Sultan Muhammed medhiyesi,
1 hazâniye, 10 bahariye, 23 Emir Süleyman medhiyesi,
16 nesâyih, 1rümûz, 1 mükâleme-i seyf ve’l-kalem, 1 bül-
bülüye, 1 işretiye olmak üzere 74 kaside; 2 Emir Süley-
man terci-i bendi, 5 Emir Süleyman terkib-i bendi, 1 Me-
lik Süleyman terkib-i bendi, 1 Emir Süleyman mersiye-
si, 1 musammat, 764 gazelden müteşekkil olan divânı
9000 beyite yakındır. Yurt içinde ve yurt dışındaki bili-
nen yazma nüsha sayısı 6-7 civarındadır.

Bunların içinde bir çok şiirleri de nazire mecmua-
larında bulunmakta olup bütün şiirleri tarafımızdan top-
lanmış ve ilmî çalışma yapılmıştır.

CEMŞİD Ü HURŞİD : Bu eser de Ahmedî’nin 5000
beyit tutarında ikinci büyük mesnevisidir. Cemşid ü Hur-
şid, İran şâiri Selmân’ın aynı ismi taşıyan eserinden fi-
kir ve mevzu almak suretiyle yazılmış, fakat bütün bu
klasik mesnevî mevzularının başka dillerdeki yazılış ve
işlenişinde görüldüğü gibi, bir tercüme veyâ adapte ol-
maktan yükselerek orijinal bir telif vasfı kazanmıştır.

Meselâ Selman’ın eseri 2700 beyit tutarında iken Ah-
medî’nin bunu 5000 beyit halinde yazması, esere ilave
edilen yeniliklerin genişliğini gösterir. Ahmedî, Cemşid ü
Hurşid’i o devrin anlayışına göre yeni bir telif haline ko-
ya bilmek için hemen bütün şark efsanelerinden ve mes-
nevilerinden faydalanmış, onlardan çeşitli motifler almış
ve bunları ustalıklı birleştirerek âdetâ yeni bir hikâye
vücuda getirmiştir. Esasen Ahmedî’ye böyle bir hikâye
yazmasını teklif eden Emir Süleyman’ın da kendisinden

Türkçe bir Cemşid ü Hurşid istediğini ve bu eserin Leylâ vü Mecnun'dan, Husrev destanından başka, yeni ve taze bir eser halinde yazılması emrinde bulunduğunu bizzat Ahmedî, eserinin sebeb-i telif bölümünde bildirmektedir.

Bu asırda Anadolu beylerinin ve bilhassa Osmanlı hükümdarlarının şâirlerden, Türkçe eser istemekte ısrar ettikleri bir tarihî gerçektir. Emir Süleyman'ın da Ahmedî'den istediği, bu dilde bir kitap yazmasıdır. Emir Süleyman bu kitabı sipariş ederken şöyle demiş :

Bizüm çün düzesin bir hûb defter
K'ola ma'nî vü lafzı şîr ü şekker
Kitâbı k'adîdur Cemşid ü Hurşid
Bu dilce ayıdasın sen i Cemşid

Ahmedî, Cemşid ü Hurşid'i işte bu istek üzerine hayli özenerek yazmış ve bu eserini, ekserisi divanında dahi bulunmayan çeşitli şiirlerle, bilhassa gazellerle süslemiştir. Gazeller arasında şâirin divanındaki gazellerden bir bakıma daha güzel söylenmiş olanları vardır. Fakat bu gazeller tamamen matlâsız ve mahlassız olduğu için divanına ilave edilmedi.

Şâirin düşürdüğü bir tarihe göre eser 806 h. (1403 m.) de yazılmıştır. Bu esere kaynaklık eden kitap, destan ve efsaneler arasında Eski Türk destan ve masallarının da bulunduğu yine dikkati çeken mühim bir husustur.

Cemşid ü Hurşid, aruzun Mefâîlün/Mefâîlün/Feûlün vezniyle yazılmıştır. Hikâye tekniği bakımından da kuvvetli sayılacak bu 5000 beyitlik mesnevinin mevzuu, kısaca şöyledir : Bir vakitler Çin'de bilgili ve her işte kudretli bir hükümdar vardı. Memleketi mâmurdu. Emrin-

de milyonlarca Türk askeri bulunuyordu ki oklarının temreninden ateşler çıkıyordu.

Bu hükümdarın Cemşid isimli biricik oğlu bir gece uyuyup içip eğlenirken uykuya daldı. Rüyasında güzel bir kız gördü, ona âşık oldu. Derdini üstat bir ressam olan bezirgânına açtı. Bezirgân çok gezmiş, çok görmüş biri idi. Kendisine târif edilen kızın Rum Kayseri'nin kızı olduğunu anladı. Bu kızın bir resmini yaptı. Böylelikle Cemşid, rüyasında görüp sevdiği kızın kim olduğunu anlamış oldu.

Rüyada görüp, ressamın hatırlayarak yaptığı resimden kimliğini öğrendiği kızın derdi, Cemşid'i hasta etti. Günden güne sararıp solan gence Çin'de hiç bir kızı beğendiremediler. Cemşid, babasının râzı olmayışına rağmen bu kızı almak için Rum Kayseri'nin yanına gitmeğe karar verdi, yola çıktı.

Yanında ressam bezirgânı Mihrâb da vardı. Yolda büyük zorluklarla karşılaştı. Perilerle, devlerle, cadılarla çarpışmak zorunda kaldı. Geçilmez kayalıklardan geçti. Aşılmaz dağlar aştı. Sonunda sevdiği kızın (Rum) diyarına vardı. Yine Mihrâb'ın yardımıyla sevgilisini buldu. Onunla tanıştı, birlikte eğlenceler tertitlediler. Kızın adı Hurşid'di. Hurşid'in annesi onların macerasını öğrendi. Cemşid, vardığı şehirde kendini zengin bir tüccar diye tanıttığı için kadın, kızının bir tüccarla evlenmesini doğru bulmadı. Hurşid'i ücra bir köşke haps etti. Bir taraftan da Çin hükümdarı; Cemşid'i korumak maksadiyle arkasından bir ordu göndermişti. Ordu geldikten sonra Cemşid, Rum sarayına giderek kendini tanıttı. Sarayda çok iyi karşılandı. Fakat o sırada Şam hükümdarının oğlu da Hurşid'i babasından istemek ve onunla evlenmek için Rum'a gelmişti. Cemşid, Hurşid'in hususi bir

köşkten kendilerini seyrettiği bir meydanda bu genç ile türlü spor yarışmaları yaptı. Her seferinde onu mağlub etti.

Oğlunun dilediği kızı ala bilmesi için Şam hükümdarı da bir ordu göndermişti. Cemşid, bu orduyu da yenerek Hurşid'i almağa hak kazandı. İki sevgili evlenerek Çin'e döndüler. Bilhassa spor oyunlarını ve savaş sahnelerini çok güzel canlandıran bu eser Türk ruhunu tatmin edici çizgileri ile edebiyatımızın, üzerinde daha esash durulmasını icab ettiren hususi bir değer taşır.

OSMANLI TARİHİ : Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi, müstakil bir eser olmayıp, İskendernâme arasına ilave edilmiş 334 beyitlik bir bölümdür. Ahmedî, İskendernâme'ye Makedonyalı İskender'in destânî tarihinden başka; bir yol düşürerek bir İslâm tarihi, bir İlhanogulları tarihi ve bir de Osmanlı tarihi bölümü ilave etmiştir.

Bu tarih Osmanlı müellifleri tarafından yazılarak zamanımıza kadar yaşamış olan Türkçe ilk Osmanlı tarihidir. Küçük, muhtasar ve manzum bir vakâyinâme çehresi taşımakla birlikte bu eser bize büyük devletin temellerine ait bâzı mühim sırlar vere bilmiştir. Meselâ Ahmedî tarihinin tedkikine kadar, kardeşlerini öldürerek tahta çıkan ve saltanatta rakipsiz kalmak isteyen ilk Osmanlı padişahının Yıldırım Bâyezid olduğu biliniyordu. Yıldırım Bâyezid'in sert bir hükümdar oluşu vâkiasına da bu hareket çok yakıştırılır ve hattâ Osmanlılara düşman tarihçiler bunu, onların aleyhinde bir çizgi olarak kullanırlardı.

Halbuki bu tarihin tedkiki ile yeni bir gerçek ortaya konulmuş oldu : Tahta çıktığı zaman kardeşlerini ortadan kaldırmak lüzumunu duyan ve bu hareketi devlet ve milletin âsâyişi, selâmeti, huzuru ve istikbâli uğruna

bir fedâkârlık olarak yapan ilk Osmanlı hükümdarı I. Murâd'dır.

I. Murâd'ın çok adaletli, çok faziletli bir ermiş insan şahsiyeti taşıyan ve Allah yolunda şehit olmayı özecek kadar gazâ ruhu ile dolu inanmış bir hükümdar olması, bu hadisenin düğümünü çözmüştür. O tarihte Bizans dâhil bir çok komşu devlet ve beyliklerin ayarlanmış şehzadeler vasıtasıyla kardeş ve saltanat kavgaları içinde zayıf düşüp perişan olmaları karşısında Osmanlı sultanları tek çıkar yolu, hükümdarlığı rakipsiz bir şekilde idare etmekte bulmuşlardı.

Bu tedbir, devletin sağlam temellere dayanarak kurulmasını sağlayan bir siyaset olmuş ve Osmanlı devleti bir de bu sûretle hem Bizans'a hem bütün komşu beyliklere üstün, kuvvetli ve içinden bozulmaz büyük bir devlet manzarası almıştır. Ahmedî tarihinde bu hâdise :

Oldılar yağı ana kardaşları
Kamunun bitdi elinde işleri

gibi kısa ve kesin iki mısra içinde özetlenmiştir. Aynı tarih mısraları arasında böyle kısa ve kesin daha başka tarih çizgileri de vardır. Şâirin, Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân adını verdiği bu manzum Osmanlı tarihi, hemen XV. asırdan başlayarak bir çok Osmanlı tarihçilerine kaynak vazifesi de görmüştür.

Meselâ XV. asır sonlarında yazılan Anonim tevârih-i Âl-i Osman'larda Ahmedî'ninkinden alınmış manzum parçalar vardır. Bu arada yazarı bilinen Tevârihlerde de Ahmedî'den bol bol istifade edildiği kaçınılmaz bir gerçektir.

TERVİHÜ'L-ERVÂH : Tıp, hey'et ve hendese ilimlerinde de ihtisası olan Ahmedî, tıp sahasında ve yine Emir

köşkten kendilerini seyrettiği bir meydanda bu genç ile türlü spor yarışmaları yaptı. Her seferinde onu mağlub etti.

Oğlunun dilediği kızı ala bilmesi için Şam hükümdarı da bir ordu göndermişti. Cemşid, bu orduyu da yenerek Hurşid'i almağa hak kazandı. İki sevgili evlenerek Çin'e döndüler. Bilhassa spor oyunlarını ve savaş sahnelerini çok güzel canlandıran bu eser Türk ruhunu tatmin edici çizgileri ile edebiyatımızın, üzerinde daha esaslı durulmasını icab ettiren hususi bir değer taşır.

OSMANLI TARİHİ: Ahmedî'nin Osmanlı Tarihi, müstakil bir eser olmayıp, İskendernâme arasına ilave edilmiş 334 beyitlik bir bölümdür. Ahmedî, İskendernâme'ye Makedonyalı İskender'in destânî tarihinden başka; bir yol düşürerek bir İslâm tarihi, bir İlhanogulları tarihi ve bir de Osmanlı tarihi bölümü ilave etmiştir.

Bu tarih Osmanlı müellifleri tarafından yazılarak zamanımıza kadar yaşamış olan Türkçe ilk Osmanlı tarihidir. Küçük, muhtasar ve manzum bir vakâyinâme çehresi taşımakla birlikte bu eser bize büyük devletin temellerine ait bazı mühim sırlar vere bilmiştir. Meselâ Ahmedî tarihinin tedkikine kadar, kardeşlerini öldürerek tahta çıkan ve saltanatı rakipsiz kalmak isteyen ilk Osmanlı padişahının Yıldırım Bâyezid olduğu biliniyordu. Yıldırım Bâyezid'in sert bir hükümdar oluşu vâkiasına da bu hareket çok yakıştırılır ve hattâ Osmanlılara düşman tarihçiler bunu, onların aleyhinde bir çizgi olarak kullanırlardı.

Halbuki bu tarihin tedkiki ile yeni bir gerçek ortaya konulmuş oldu: Tahta çıktığı zaman kardeşlerini ortadan kaldırmak lüzumunu duyan ve bu hareketi devlet ve milletin âsâyişi, selâmeti, huzuru ve istikbâli uğruna

bir fedâkârlık olarak yapan ilk Osmanlı hükümdarı I. Murâd'dır.

I. Murâd'ın çok adaletli, çok faziletli bir ermiş insan şahsiyeti taşıyan ve Allah yolunda şehit olmayı özecek kadar gazâ ruhu ile dolu inanmış bir hükümdar olması, bu hadisenin düğümünü çözmüştür. O tarihte Bizans dâhil bir çok komşu devlet ve beyliklerin ayarlanmış şehzadeler vasıtasıyla kardeş ve saltanat kavgaları içinde zayıf düşüp perişan olmaları karşısında Osmanlı sultanları tek çıkar yolu, hükümdarlığı rakipsiz bir şekilde idare etmekte bulmuşlardı.

Bu tedbir, devletin sağlam temellere dayanarak kurulmasını sağlayan bir siyaset olmuş ve Osmanlı devleti bir de bu sûretle hem Bizans'a hem bütün komşu beyliklere üstün, kuvvetli ve içinden bozulmaz büyük bir devlet manzarası almıştır. Ahmedî tarihinde bu hâdise:

Oldılar yağı ana kardaşları
Kamunun bitdi elinde işleri

gibi kısa ve kesin iki mısra içinde özetlenmiştir. Aynı tarih mısraları arasında böyle kısa ve kesin daha başka tarih çizgileri de vardır. Şâirin, Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân adını verdiği bu manzum Osmanlı tarihi, hemen XV. asırdan başlayarak bir çok Osmanlı tarihçilerine kaynak vazifesi de görmüştür.

Meselâ XV. asır sonlarında yazılan Anonim tevârih-i Âl-i Osman'larda Ahmedî'ninkinden alınmış manzum parçalar vardır. Bu arada yazarı bilinen Tevârihlerde de Ahmedî'den bol bol istifade edildiği kaçınılmaz bir gerçektir.

TERVİHÜ'L-ERVÂH: Tıp, hey'et ve hendese ilimlerinde de ihtisası olan Ahmedî, tıp sahasında ve yine Emir

Süleyman için 10000 beyiti aşan ilmi-edebî bir mesnevi yazmıştır.

Tıbbın muhtelif bahislerine, teşrihe, teşhise ve tedâviye dâir geniş bölümler ihtivâ eden bu eser, yazarının tıb sahasındaki bilgilerinin ciddiliğini gösterir.

Şâirinin yazmak için dokuz ay çalıştığını söylediği bu eser, bir çok engellemelere rağmen aruzun Mefâîlün/Mefâîlün/Feûlün vezniyle sade ve ustalıkla bir üslupla yazılmıştır. Eserin yazılış tarihi kaydedilmemiş, ancak eserin son sahifesinde Bursa'da yazıldığı belirtilmektedir.

FARŞÇA ESERLERİ : Ahmedî'nin, başta Mirkatü'l-Edeb adlı Arapça - Farsça manzum lügat kitabı olmak üzere Mizânü'l-Edeb ve Mi'yârü'l-Edeb adlı manzumeleri de Fars diliyle yazılmıştır. Son iki manzumeden birincisi Arapçanın sarfını, ikincisi de Arapçanın nahvini öğretmek maksadiyle yazılmıştır.

Bu eserlerin üçünü de Ahmedî Mısır dönüşünde intisab ettiği Aydınogullarından Ayas Bey'in oğlu Mûsâ Bey'e dil öğretmek maksadiyle yazmıştır.

MAKTEL-İ HÜSEYİN : Süleymâniye Kütüphanesi, Hâlet Efendi İlâvesi bölümü, 198 no.da kayıtlı ve Farsça bir eser olup, Ahmedî mahlaslı birinin olduğu anlaşılmaktadır. 77 varak ve talik yazma olan bu eserin tek nüsha olduğu dikkate alınrsa, bizim Ahmedî ile bir ilişkisi olduğu düşünülebilir.

SÜLEYMAN-NÂME : Firdevsî-i Rûmî, Süleymân-nâme isimli eserinde: Emir Süleymân'ın Ahmedî'ye bir Süleymân-nâme yazması için emr ettiği halde yazamadığından söz etmesi, ancak kendisinin böyle bir eseri yazmağa muvaffak olduğu ifadesinden hareket edildiğinde; Ahmedî'nin böyle bir eserle de ilişkisi ortaya çıkmakta-

dır. Nitekim Ahmedî, Emir Süleyman'la ilgili bölümde; böyle bir eser yazacağından bahsederek şöyle diyor :

Ömrden ger virilür-ise emân
Tengrinüñ fazlı-y-ıla bir kaç zamân
Bir kitâba dahı bünyâd idevüz
Mîr Sûlmân nitdi anda eydevüz

Bu Süleyman-nâme'nin yazılıp yazılmadığı hakkında; Firdevsî-i Rûmî'nin verdiği bilgi dışında mâlumat yoktur. Kanâatımızca böyle bir eseri Ahmedî yazamamışsa, yazamadığından değil de Emir Süleyman'ın erken ölümü dolayısıyla olmalıdır.

Ölmüş olan bir Süleyman'a Süleyman-nâme yazılıp takdim edilemezdi.

KASİDE-İ SARSARÎ ŞERHİ : Ahmedî'yi daha yakından tanıyan ve verdiği bilgileri belge olarak kabul ettiğimiz İbn Arabşâh; "Kâsîde-i Sarsarî ki hurûf-ı hece adedince 29 beyittir. Ve her beyti eksiksiz hurûf-ı hecenin cümlesini mutazammındır. Ol kasîdeyi tahkikât-ı müfide-i nâfia ve tedkikât-ı sûtûde-i câmia ile şerh eyledi." demektedir ki bu ifadelerinden de eseri bizzat gördüğü ve incelediği anlaşılıyor. Bu eser henüz ele geçmemiştir.

İŞK-NÂME : Ahmedî'nin; İskender-nâmesinin içinde 605 beyitlik diye bildirdiği ve adına İşk-nâme ve Hümâyun-nâme dediği bu eser, İskender ve Gülşâh arasında geçen aşkı mevzu etmektedir. Bu işk-nâme'nin, tamamen kendi malı olduğunu söylemekte ve :

İki günde kim işümi yazmışam
İşbu nakş-ıla bunı ben yazmışam
Dercdür bu dürcde iy pür-hüner
Altı yüz ü dahı biş dâne güher
demektedir.

MEVLİD : Yine İskender-nâme'nin içinde olup, kendi ifadesiyle 615 beyit olan bu eseri Mevlid'e ilâve ettiği Miraçnâme'de 808/1405 - 1406 yılında Bursa'da yazdığı; kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Şu bölümlerden müteşekkildir : Hz. Muhammed'in doğumu (Vilâdet), Hz. Huhammed'in peygamberliğinin belirtileri, Nuşirvan'ın oğlunun hükümdarlığı, Hüsrev-i Perviz'in hükümdarlığı, Hz. Muhammed'in peygamberliği, Hz. Muhammed'in mucizeleri, Mirâc, Oğlu Şîrûye tarafından Husrev'in öldürülüşü, Şîrûye'nin durumu, Tûrân-Duht'un İran tahtına oturması, Hz. Muhammed'in vasıfları, Buheyra râhibinin Hz. Muhammed'i tanınması, Tübba-ı Ekber'in Hz. Muhammed'e iman etmesi, Tübba-ı Ekber'in Hz. Muhammed'i görmeden iman getirmesi, Hz. Muhammed'in mucizeleri, Hz. Muhammed'in Hendek Savaşı mucizesi, Hayber'in alınışı, Mekke'nin fethi, Hz. Muhammed'in başka bir fetih sırasında gösterdiği mucize, Kıtık yılında gösterdiği kerâmet,, Hayber'in alınışı sırasında gösterdiği başka bir kerâmet, Cebrâil'in Hz. Muhammed'e Burak getirmesi, Hz. Muhammed'in ikinci feleğe varışı ve Merkür'ü görüşü, Üçüncü göğe varışı ve Venüs'ü görüşü, Dördüncü göğe varışı ve Güneşi görmesi, Beşinci göğe varışı ve Mars'ı görüşü, Altıncı göğe varışı ve Jüpiteri görüşü, Yedinci göğe varışı ve Satürn'ü görmesi.

Darîr'in Siyer-i Nebî isimli eseri ile Süleymân Çelebi'nin 812/1409'da yazdığı mevlid arasında başka mevlid bilinmiyordu. Böylece Süleymân Çelebi'ninki kadar olmakla birlikte, ondan dört sene önce Bursa'da yazılmış olması düşünmeğe değer bir konudur.

BEDÂYÎ'U'S-SİHR FÎ SANÂYÎ'Ş-ŞÎ'R : Ahmedî, edebî sanatlarla dâir yazdığı bu eseri; Reşidü'd-din-i Vattat'ın Hadâyîkus's-ıhr adlı eserini değiştirerek ortaya

koymuştur. Emir Süleymân'a sunduğu bir kasidesinin 52'nci beytinde bu esere şöyle temas ediyor :

Çün irdüm hazretüñe arz itdüm
Medâyihda Bedâyî'la Sanâyî'

İSKENDER-NÂME : İskendernâme isminden de anlaşılaçağı gibi, büyük İskender'in hayatına, idealine, aşklarına ve fetihlerine dâir, târihlerden, rivâyetlerden, destanlardan derlenmiş bilgilerle meydana getirilmiş, büyük bir manzum hikâyedir. İskendernâme mevzuu, Türk edebiyatından önce İran edebiyatında işlenmiş ve İskender'in hayatı, İran romanının klasik mevzuları arasında yer almıştır. İskendernâme, Firdevsî'ye mevzu olmakla beraber, büyük ve müstakil bir eser olarak İran edebiyatında bilhassa Genceli Nizâmî tarafından yazılmıştır.

Ahmedî, İskendernâme'nin mevzuunu İran edebiyatından almış fakat onu kendi bilgisi, kendi sanatı ve kendi buluşlariyle süsleyip genişleterek, klasik terbiye ve klasik an'ane içinde, orijinal bir eser hâline koymuştur. Bu bakımdan Ahmedî'nin eseri İran örneklerine nisbetle daha ciddi, tarihî hakikatlere daha yakın bir eserdir.

İskendernâme, ihtivâ ettiği bilgilerin çeşitliliği ve zenginliği dolayısıyla âdetâ o devir ilminin bir ansiklopedisi mâhiyeti almıştır.

8754 beyitle söylenen İskendernâme, lisan bakımından da sâde ve sevimli bir XIV. asır Türkçesiyle yazılmıştır. Bu sebeple İskendernâme, dil ve umumî kültür bakımından ehemmiyetli bir eserdir.

"Henüz yedi yaşında iken Aristo'dan çeşitli ilimler öğrenen İskender 15 yaşında iken babasını yerine hükümdar olur. Etrafına; Sokrat, Aristo ve Eflâtûn gibi âlimleri toplayarak onlardan nasihatler ister. Bu sırada yetişen Hızır, hepsine büyük nasihatler verir. İskender,

hocalarının da yardımı ile bu nasihatleri tatbika başlar. Kendisine bir melek tarafından rüyâda verilen Allah'ın kılıcı ile dünyâ fethine girişir. İran'ı, Tûran'ı istilâ eder. Dârâ'nın kızı ile evlenir.

Bir elçi kıyâfetiyle girdiği Zâbilistan'da, Zâbilistan hükümdârının kızı Gülşah ile sevişir. Arkasından Zâbilistan tahtını da ele geçirir. Buradan Hindistan'a yürür. Hind hükümdârının kızı Şehrbânû ile evlenir. Çin'e yürüyerek, Çin hükümdârını, onun halkını ve hayvanlarını yiyen bir ejderhâdan kurtarır.

Çin'in, Türkistan'ın velhasıl bütün doğunun hükümdarı Tabgaç Han'la tanışır. Onun ülkesinden geçerek Türklerle, Dokuz Guzlarla karşılaşır. Buralarda çeşitli ülkeler görüp çeşitli kavimler tanır. Yüksek dağlarla çevrili bir yerde himâye etmek istediği bir kavmi Ye'cüc-Me'cüclerin elinden kurtarmak için dağlar arasına büyük duvar yaptırır ki buna Sedd-i İskender denir.

Sonra Batı'ya döner. Ruslarla, Hazarlarla çarpışır. Rusları mağlub eder. Kendisini yok etmeğe gelen devleri mağlub eder. Daha sonra Mısır'a gidip İskenderiye şehrini kurar. Kâbe'yi, Kudüs'ü ziyâret eder.

İskenderiye'ye dünyanın her tarafından büyük âlimler toplayıp türlü kitaplar yazdırır. Sonunda bir ruh hasatlığına yakalanır. Her şeyin ve her saltanatın gelip geçiciliğini anlar. Âlimler ona, Âb-ı Hayât'ı bulmasını tavsiye ederler. Aristo ve Hızır'la birlikte Âb-ı Hayât'ı ararsa da bulamaz. Ülkesine döner ve şiddetli bir burun kanamasiyle ölür.

İskendernâme işte bu ana vak'a etrafında daha bir çok vak'alar, tarihler, efsâneler, destanlar ve muhtelif bilgilerle birleştirilerek yazılmıştır.

Ahmedî, bütün bu bilgileri kendi zamanında Şark ilminin bilebildiği en zengin ve yine o zaman için en doğru sayılan bir şekilde yazmıştır.

Ancak eserini bir vak'alar ve mâcerâlar şeridi hâlinde bırakmamış, ona; fikrî, ahlâkî ve terbiyevî bir hüviyet de vermiştir.

Meselâ Ahmedî'ye göre Âb-ı Hayât, ilimdir, ancak onu bulanlar ölmez. Aristo, akıldır. İskender, ruhdur. Dârâ, ihtirasdır ve ruh ancak ihtirası yendiği zaman dünyaya hâkim olur.

Ahmedî kendi devrinde ve kendi devrine kadar yaşanmış bulunan birçok çeşitli içtimâî - ahlâkî düşünceleri bu eserine işlemiş; Kur'an, hadîs, hendese, hey'et, hikmet, tıb gibi Şark - İslâm ilimlerine ait çeşitli bilgileri eserine yerleştirmiştir.

İskendernâme, aruzun fâilâtün/fâilâtün/fâilün vezni ile yazılmıştır. Eserin sonunda 792/1390 tarihinde bitirildiği bildiriliyorsa da, yapılan tetkiklerde şâirin ölüm yılı olan 815/1413'e kadar birtakım ekleme ve düzeltmelerin yine şâiri tarafından yapıldığı anlaşılmıştır.

Veys ü Râmin : Ahmedî'nin çağdaşı Abdülvâsi, **Halilnâme** isimli eserinin önsözünde : Çelebi Mehmed'in bir gün fârisî bir kitap gördüğünü, "ne olurdu bu Türkçe olaydı ve bütün işitenler anlayaydı" diyerek kitabı şâir Ahmedî'ye gösterdiğini, "bunu Türkçe nazmet!" diye buyurduğunu, her beytine de bir altın söz verdiğini, Ahmedî'nin bu işe giriştiğini, ancak beş on beyit yazıp bu eseri bitirmeye ömrünün musâade etmediğini bildirmektedir.

Miraçnâme : Ahmedî, bu eseri de **Mevlîd**'in Miraciye bölümünü genişleterek 490 beyit halinde yazmıştır. Sırf Allah'ın rızasını kazanmak için yazdığını bildiren şâir, peygamberin Miraç hâdisesini temsillerle yorumlamış ve şerh etmiştir. Rebiü'l-âhirin evvelin ve 808/1405~6 da yazdığını bildirmektedir. Fâilâtün/fâilâtün/fâilün kalıbıyla yazmıştır.

METİNLER VE AÇIKLAMALARI

TEVHİD

- 1 Diye durur dil ü cân lâilâhe illallah
Toludur iki cihân lâilâhe illallah
İşit ki nice ider zerre zerre her mevcûd
Yir-ile gökde ayân lâilâhe illallah
Kulak içindeki sem' ider ü basardığı nûr
Dahı tamardığı kan lâilâhe illallah
Bekâ-i cins-i cemâd oldı vü nebât dahı
Hayât-ı her-hayavân lâilâhe illallah
- 5 Olur sarîr-i kalem yazuda nice kim olur
Oh atsa savt-ı kemân lâilâhe illallah
İşit ki sûsen-ile lâleye degin eydür
Nirede varsa zebân lâilâhe illallah
Bahârda varak-ı gül yazılıdır nitekim
Hazânda berg-i rezân lâilâhe illallah
Hevâ-yı âteş-i sûzân tolu durur nitekim
Mizâc-ı âb-ı revân lâilâhe illallah
Diye durur işidüp anlar-ısan ebr-i bahâr
Niteki bâd-ı hazân lâilâhe illallah
- 10 Zihî nidâ'yı mübârek ki toludur andan
Cemî'-i kevn ü mekân lâilâhe illallah
Gerek mi vahdete hüccet dahı çü tolmışdur
Kamu zemîn ü zamân lâilâhe illallah
Ne söz ki söylene her bir lügatde ma'nîsi
Bilâ-şek oldı hemân lâilâhe illallah
Niteki mescid ü mihrâb toludur key işit
Kûnişt ü deyr-i mugân lâilâhe illallah

- 1 Gönül ve can lâilâhe illallah der, iki cihan lâilâhe illallah ile doludur.
- 2 Gözle görülmeyecek varlıklara kadar bütün varlıkların yerde gökte açıkça nasıl zikir getirdiklerini dinle :
- 3 Kulaktaki işitme, gözdeki nur, damardaki kan da lâilâhe illallah der.
- 4 Büyüyüp gelişmeyen taş cinsinden varlıklarla bitkiler ve yaşayan bütün mahlukât lâilâhe illallah der.
- 5 Yazı yazan kalemin çıkardığı cızırtıda, ok atan yayın çıkardığı seste lâilâhe illallah zikri vardır.
- 6 İşit ki susamdan lâleye kadar nerede dil varsa Allah'tan başka Allah olmadığını söylemektedir.
- 7 Baharda gül yaprağı, sonbaharda da asmaların yaprakları "Lâ-ilâhe illallah" yazılıdır.
- 8 Yakıcı ateşin harareti ile akar suyun terkibindeki hidrojen ve oksijen bile lâilâhe illallahla doludur.
- 9 İlk bahar bulutunun ve son bahar rüzgârlarının çıkardığı seslere de eğer kulak verip anlaya bilersen onlarda bile lâilâhe illallah sesleri vardır.
- 10 Bütün kâinat onların çıkardığı en güzel, en mübarek olan lâilâhe illallah sesleriyle doludur.
- 11 Bütün zemin ve zaman lâilâhe illallah sesleriyle dolunca, artık Allah'ın Bir olduğuna başka delil aranır mı?
- 12 Her lügatte söylenen kelimelerin mânâsında bile şüphesiz lâilâhe illallah ifadesi vardır.
- 13 Mescit ve mihrabın dolu olduğu gibi ateşperest mâbedi ve Yahudî mâbedi de lâilâhe illallah ile doludur, iyi dinle!

- Cemî'i âlem-i gayb u şahâdet eydürler
Uş âşikâr u nihân lâilâhe illallah
- 15 Yir-ile gökde görünür iken yakîn vahdet
Kalur mı dahı gümân lâilâhe illallah
Dilüñi lâ-y-ıla illâya âdet it k'oldı
Belâdan emn ü emân lâilâhe illallah
Şehâdetüñi cinân-ıla râst it k'oldı
Kilîd-i bâb-i cinân lâilâhe illallah
Dilüñde eyle revân zikrini Hakuñ k'oldı
Safâ-yı rûh u revân lâilâhe illallah
İşitdi Ahmedî'nün Rûh-ı Kuds tehlîlin
Didi ki sihr-i beyân lâilâhe illallah
- 20 Kodum feleklerüñ üstine rütbet-ile kadem
Diyeli dest-feşân lâilâhe illallah

- 14 Bütün görülen ve görülmeyen âlemler açıktan ve gizli olarak lâilâhe illallah derler.
- 15 Yerlerde ve göklerde Allah'ın gerçekten Bir olduğunu ispatlayan deliller varken, artık lâilâhe illallah demekte şüphe kalır mı?
- 16 Dilini lâilâhe illallah demeye alıştı, dilini bu söze alıştıranlar her türlü kötülükten emin ve korkusuz olmuşlardır.
- 17 Şahâdetini kalbinle tasdik et ki lâilâhe illallah sözü cennet kapılarının kilidi oldu.
- 18 Dilinde sürekli Allah'ın zikri geçsin; zirâ ruhun ve canın temiz kalması lâilâhe illallah sözüyle mümkün oldu.
- 19 Cebraîl, Ahmedî'nin lâilâhe illallah demesini işite rek; "lâilâhe illallah beyân sihridir" dedi.
- 20 El kaldırarak lâilâhe illallah diyeli mertebe mertebe feleklerin üstüne ayak bastım.

KASİDE Fİ BAHSİ'S-SEYF VE'L-KALEM

- 1 Çün demür-ile kamışı kıldı Hâlık âşikâr
İtdi kılıçla kalem çoh dürlü bahs ü kâr-zâr

Didi evvel fahr idübenüñ kılıc kim ol benem
Kim benüm-çün didi enzelne'l-hadîd ol Kird-gâr

Eyle virdi pes cevâbını anun anda kalem
Kim benüm-içün didi Nûn ve'l-Kalem Perverdigâr

Kılıc ana didi kim benüm iledür pâs-ı milk
Pes kalem didi benem dîn kasrın iden üstüvâr
- 5 Didi kılıc kim benem sultânlar olân kemer
Pes kalem didi benem sultânlar elinde süvâr

Didi kılıc yiryüzi binümle olur lâle-gûn
Pes kalem didi benümledür cihân nakş u nigâr

Pes kılıc didi benüml'ider ekâbir ululh
Pes kalem didi benüml'ider efâzıl iftihâr

Pes kılıç didi benem kim feth iderem memleket
Pes kalem didi memâlik benden almışdur karâr

Mîr Sül mân-ı Süley mân-kadr ü Âsaf-ma'rifet
Kim halîf'itdi cihâna Hakk anı Dâvûd-vâr
- 10 Ol Ömer-adl ü Hasen-hulk u Alî-dildür velî
Kılıcından künd-dendân olur anun Zülfikâr

Atinuñ na'lin felek anum-çun itmiş tâc-ı ser
Tarf-ı zer bağladı Cevzâ ana oldı cân-dâr

Kılıcıdur berk-i rahşân atlarinuñ üni ra'd
Süñüsîdür ejdehâ vu ohîdur perrende-mâr

KALEMLE KILIÇ TARTIŞMASI ÜZERİNE KASİDE

- 1 Allah, demirle kamışı yarattıktan sonra; kılıçla kalem bir çok münakaşa ve ağız kavgası ettiler.
- 2 Önce kılıç övünerek dedi ki, ben öyle biriyim ki : Benim için Allah; "...demiri indirdik..." dedi.
- 3 Kalem ona hemen şöyle cevap verdi : Benim için de Allah, "hokka ile kaleme and olsun ki" dedi.
- 4 Kılıç ona dedi ki : Ülkenin bekçiliğini ben yapıyorum, kalem de ona; din sarayını sağlamlaştıran benim dedi.
- 5 Kılıç ona; "ben sultanlar elinde kemerim" dedi, kalem ona; sultanlar elinde koşan da benim dedi.
- 6 Kılıç dedi ki; yeryüzünü ben kırmızıya boyarım, kalem de dedi ki; yeryüzünün şekli ve resmi de benimle mevcut olur.
- 7 Kılıç dedi ki; büyükler benimle ululuk eder, kalem dedi ki; en büyük âlimler de benimle iftihâr eder.
- 8 Kılıç dedi ki; memleket feth eden benim, kalem de dedi ki; ülkeler benden karar almıştır.
- 9 Süleyman şöhretli, Âsaf mârifetli Emir Süleyman'ı Allah, cihana Davut gibi halife eyledi.
- 10 O; Ömer adâletli, Hasan huylu (güzel huylu), Ali yürekli; lâkin onun kılıcı yanında Zülfikâr'ın ağız kesmez olur.
- 11 İkizler burcu ona altın kemer bağlayıp muhafız oldu, felek onun atının nalını onun için baş tacı etmiştir.
- 12 Onun kılıcı; göz kamaştıran şimşek, atlarının kişnemesi; gök gürültüsü, süngüsü; ejdeha, oku ise ok yılanı gibidir.

Bu meliklerden kim ide ceng anunla k'anun
Bir kulına turamaz bin Rüstem ü İsfendiyâr

Bülbülün sâzın işidüp bir gezel geldi dile
Kim diler Zühre k'ide çengine destânını târ

- 15 Fûrkatüñün hasretinden gözlerun yaşın gören
Dir ki hergiz görmedüm kim la'l-mevc ura bihâr

Ahmedî vafını ider ol leb ü dendânunıñ
Anun-ı cun nazm oldı la'l u dürr-i şâh-vâr

İşidecek söz anundur gûş ana dutmah gerek
Ger hakikat ger kinâyet ger mecâz u müste'âr

Bahtiyârâ bu söze kimse cevâb eydür-ise
Gözlerümde nakş itmeg'anı idem ihtiyâr

Olmaya gün nûrı resmi-y-ile hergiz münteşir
K'ol ulu adun benüm nazmumla buldı intişâr

Niçe kim eshârda görine envâ'-ı ziyâ
Niçe kim eşcârdan dirile elvân-ı simâr

Devletüñün bâğı şöyle tâze olsun kim ana
Tâ-ebed irişmeye mihnet hazânından gubâr

Encüm olsun sana yâr u âsümân olsun mutî'
Devlet olsun sana hem-reh baht olsun sana yâr

(kas. XXIV)

- 13 Bin Rüstem ve İsfendiyar onun bir kuluna karşı duramazken, bu meliklerden hangisi onunla savaşa bilir.
- 14 Bülbülün nağmesini işitince dile öyle bir gazel geldi ki; Çoban yıldızı ellerini onun çalgısına tel yapmak ister.
- 15 Senin ayrılığının özleminden gözlerimin yaşını gören; "denizlerin kırmızı dalgalandığını aslâ görmedim" der.
- 16 Ahmedî, o dudak ve dişinin vafını eder; onun için şâhâne inci ve lal dizildi.
- 17 Hakikî mânâda, mecâzî mânâda, kinâyede ve müsteârda (ne varsa) işitecek söz onundur, ona kulak tutmalıdır.
- 18 Ey bahtiyar ve talihli padişah; bu söze her kim cevap verirse gözlerime nakış yapmak için onu tercih ederim.
- 19 Güneş, kendi ışığı ile hiç bir vakit ortalığa yayılamadı (meşhur olamadı) lâkin o ulu adın, benim şiirimle şöhrat buldu (yayıldı).
- 20 Seherlerde çeşitli ışıklar görüldüğü müddetçe, ağaçlarda bunca meyve derildiği sürece,
- 21 Devletin bağı öyle taze olsun ki, ebediyyen ona mihnet hazanından toz kommasın (devlet bağının yeşilliği solmasın.)
- 22 Yıldızlar sana dost olsun, gökler baş eğip itaat etsinler; devlet sana yoldaş, baht ise sana yar olsun.

Fİ MEDH-İ İSİ (A.S)

- 1 Ser-â-ser oldu tolu ad-ıla cihân İsi
İrürdi halka kamu gussadan emân İsi
Cihânda gün bigi rûşen bu kim duâ idicek
Virür-idi nefesinden ölüye cân İsi
Bekâyı nefis ü hayât-ı ten-idi Rûhullah
Çerâg-ı akl-ıdı vü şem'-i ins ü cân İsi
Düzerdi balçığı kuş sûretinde vü pes ana
Virür-idi nefesi-y-le revân revân İsi
Cüzâm-ıla barası bî-gümân (ki) zâyil idüp
İderdi ekmehi bînâ-yı câvidân İsi
Kara boyaya salup yî bizi çıkardı girü
Ne renge isdedilerse yigân yigân İsi
Tenini kıyma idüp kuyuya salarlar-ıdı
Dirilüben girü çıkardı bî-gümân İsi
N'ireye kim yürüyüben kor-ıdı râst-kadem
İderdi kurı yiri bâg u gül-sitân İsi
Ger aslı-la bu yirüñ gevherinden ise ne-çün
Melekler-ile felekde duta mekân İsi
İrişdi bir nefes içinde ferşden arşa
Yog-iken arada kürsi vü nerdübân İsi
Hezâr mu'cize itdi ayân cihânda velî
Ne cevher-idi kimesn'idemez beyân İsi
Bu kamu râstdur illâ ki enbiyâ cümle
Muhammed'ün teba'idur nekim hemân İsi
Mübârek anun-ıçun didi Ahmedî halka
Ki Ahmed'ün gelesin eyledi ayân İsi

(kas. LXXIV)

İSÂ PEYGAMBER MEDHIYESİ

- 1 Cihan baştan başa İsâ'nın adıyla doldu; böylece halkı gamdan, kederden huzura kavuşturdu.
- 2 İsâ'nın dua edince nefesinden ölülere can verdiği bütün âlemde parlar, yâni herkesçe bilinir.
- 3 İsâ peygamber; nefsin bekâsı, tenin hayâtı, aklın çırası ve insanoğlunun mumu idi.
- 4 Balçığı kuş biçiminde yapıp, onu sonra nefesiyle derhal diriltirdi.
- 5 Cüzzam ve tedâvisi mümkün olmayan leke hastalığını giderir, anadan doğma körleri şüphesiz tedavi ederdi.
- 6 İsâ, yün bezi siyah renge çevirdi ve sonra siyahlığı giderdi; ne renge çevrilmesini istedilerse İsâ birer birer çevirdi.
- 7 Tenini kıyma edip kuyuya atarlardı, yine dirilerek kuyudan çıkardı.
- 8 Yürüdüğü her yerde sağ ayağını bastığında, kupkuru yeri yeşillik ve gül bahçesi hâline getirirdi.
- 9 Eğer İsâ aslıyla yerin cevherinden yâni topraktan yaratıldıysa niçin gökte meleklerle mekân tutuyor?
- 10 Arada merdiven ve mesnet yokken o bir anda yerden göğe çıkı verdi.
- 11 Binlerce mucizeyi bu dünyada apaçık gösterdi, ama onun ne cevher olduğunu kimse izah edemedi.
- 12 Bütün peygamberlerin, Muhammed'in tebai olduğu gibi İsâ'nın da onun tebandan olduğu şüphesizdir.
- 13 İsâ, Ahmed (Muhammed)'in geleceğini (halka) duyurdu; Ahmedî onun için halka mübarek dedi. (Yıldırım Bayzedî'in şehzâdelerinden İsa Çelebi de Şehzade Mehmed Çelebi'den önce olup Şehzade Mehmed, İsa Çelebi'den sonra doğmuştur.)

TERCİ-İ BEND
DER-MEDH-İ EMİR SÜLMÂN

- 1 Yüzüñ renginden oldı tâze gül zâr
Anun-çun virdi revnak yaza gül-zâr
Yüzüñ vasfını sâz itdükçe bülbül
Küşâyışler kılur ol sâza gül-zâr
Sabâya gizlü râzın cümle açdı
Çü mahrem gördi anı râza gül-zâr
Nisâr itdi ayagñ toprağına
Zer ü yâkût bî-endâze gül-zâr
Bu zikr-ile hezâr-âvâz üninden
Tolu durur hezâr-âvâze gül-zâr
Ne gördi ne göriser tâc-ıla taht
Melik Sûlmân bigi şâh-ı cüvân-baht
- 2 Uş oldı gül girü mihmân-ı bülbül
Nevâ toldı vü berg eyvân-ı bülbül
Gülün ışıında bülbül şöyle söyler
K'olur tûtî-i cân hayrân-ı bülbül
Niçe kim şerh ider şâhuñ cemâlin
Güli hurrem kılur elhân-ı bülbül
Olur cân tâze bülbül nagmesinden
Hemîşe tâze olsun cân-ı bülbül
Gül-istân perdesinde her seher-gâh
Budur her perdede destân-ı bülbül
Ne gördi ne göriser tâc-ıla taht
Melik Sûlmân bigi şâh-ı cüvân-baht

EMİR SÜLEYMAN MEDHİYESİ

- 1 Taze gül, yüzünün renginden zar zar inledi; gül bahçesi bu sebeple yaz ayını tazeledi.
Bülbül, yüzünün vasfını yaptıkça (şakıdıkça) o şakımaya karşı gül bahçesi açılır (goncalarını açar; neşelenir. Burada gönül ve gonca münasebeti kurulabilir).
Bahar yeli onun (goncanın) gizli sır olduğunu (açılıp kokusunu yaymadığını; sır sakladığını) görünce gizli sırrını tamamen açtı (goncanın ağzını açtı. Bu beyitte, açılmamış gonca ve ağız arasındaki benzerlikler ifade edilmek isteniyor. Gonca açılmadıkça koku yaymaz, ağız sıkı tutulursa sırlar da gizli kalır. Sevgilinin ağzı açılmamış goncaya benzetilir). Gül bahçesi ayağının toprağına ölçülemeyecek ve sayılamayacak derecede altın ve yakut saçtı.
Gül bahçesi, şu zikirle bülbül sesinden binlerce âvâzeyle doludur: Tac ile taht; Melik Süleyman gibi bahtlı genç şahı ne gördü, ne de bundan sonra görecektir.
- 2 İşte tekrar gül, bülbülün misafiri oldu; bülbülün ayvanı ses ve yaprak doldu.
Gül aşkına bülbül öyle nağmeler söyler ki cankuşu, bülbülün hayranı olur.
Bülbülün nağmeleri şahın güzelliğini açıkladıkça gülü şenlendirir.
Bülbül nağmesinden can tazelenir, bülbütün canı dâimâ taze olsun.
Her seher vakti gülistan perdesinde (gülistan makamındaki şarkının çalgı tellerini çalan) bülbülün her perdede söylediği destanı budur.
Tac ile taht; Melik Süleyman gibi bahtlı genç şahı ne gördü, ne de bundan sonra görecektir.

- 3 Egerçi müşg-peykerdür benefşe
Senün zülfün çâkerdür benefşe
Nefes zülfün ürmişdür anun-çun
Bu resme rûh-perverdür benefşe
Nazarda şem'- meclisdür şakâyık
Dimâga anber-i terdür benefşe
Saçuñ kohusını alup reyhîn
Gelür anlara reh-berdür benefşe
Bu zikri fikr ide geldi anun-çun
Nefes k'ürür mu'anberdür benefşe
Ne gördi ne göriser tâc-ıla taht
Melik Sülmân bigi şâh-ı cüvân-baht
- 4 Nikâb açdı ruh-i rengîn-i gonca
Güle güldi leb-i şîrîn-i gonca
Eteğinden tozar dürlü revâyih
Toludur itr cîb ü çîn-i gonca
Ne fikret düşdi la'lün noktasında
Ki teng oldı dil-i gam-gîn-i gonca
Zer ü la'l ü zümürürd saça geldi
Yoluñ tozına zî âyîn-i gonca
Bu zikr içindedür dâyim anun-çun
Mu'attardur dem-i müşgîn-i gonca
Ne gördi ne göriser tâc-ıla taht
Melik Sülmân bigi şâh-ı cüvân-baht
- 5 Girü uş geldi iy dil-ber şükûfe
Cihâmı kıldı pür-zîver şükûfe
Yeşil yapraguñ arasında rûşen
Görinür eyle kim ahter şükûfe

- 3 Menekşe her ne kadar mis kokusu saçsa da o (yine) senin zülfünün kölesidir.
Menekşe, senin zülfüne nefes üfürdüğü için bu derece güzel kokulu olmuştur.
Gelincik, görmek için meclisin mumu; menekşe de koklamak için taze amberidir.
Fesleğenler, saçının kokusunu alıp gelir; menekşe de onlara rehberlik eder.
Menekşe şu sözü hep düşünüp durduğu içindir ki her nefes verişte güzel kokulu olmuştur :
Tac ile taht; Melik Süleyman gibi bahtlı genç şahı ne gördü, ne de bundan sonra görecektir.
- 4 Goncanın renkli yanağı yüz örtüsünü açtı, goncanın şirin dudağı güle güldü.
Goncanın, kıvrımlarının ve cebinin ıtır dolu olmasından dolayıdır ki eteğinden türlü kokular saçılır.
Goncanın gönlüne senin nokta ağzından ne fikir düştü ki goncanın gamlı gönlü daraldı.
Senin yolunun tozuna gonca; sarı, kırmızı ve yeşil (altın, kırmızı mücevher ve zümrüt) saçarak geldi.
Ne güzel gonca merasimi!
Devamlı şu zikir içinde olduğu için goncanın mis kokulu nefesi ıtırlıdır:
Tac ile taht; Melik Süleyman gibi bahtlı genç şahı ne gördü, ne de bundan böyle görecektir.
- 5 Ey sevgili, işte yine çiçek (mevsimi) geldi; her tarafı çiçek süsledi.
Yeşil yaprak arasındaki çiçek (gök yüzü maviliği arasındaki) parlayan yıldız gibi görünür.

Zümürürd tahtı üstinde oturmuş
Başında tâc-ı pür-gevher şükûfe

Anun-ıçun bu âyîn-ile geldi
Ki olan tapuña çâker şükûfe

İderken **AHMEDÎ** bu zikri ana
Nisâr itdi zer ü efser şükûfe

Ne gördi ne göriser tâc-ıla taht
Melik Sûlmân bigi şâh-ı cüvân-baht

(terc. b 1)

Çiçek, başında mücevherle süslenmiş tacıyla zümrüt
taht (yeşil yapraklı ağaç) üzerine oturmuş.

Çiçek, bu merasimle senin huzuruna köle olmak için
geldi.

Ahmedî, bu sözü sarf ederken çiçek ona; altın ve
taç saçtı.

Tac ile taht; Melik Süleyman gibi bahtlı genç şahı
ne gördü, ne de bundan sonra görecektir.

TERKİB-İ BEND
(Emîr Sülmân mersiyesi)

- 1 Nazar itdüm bu çarh u bu medâra
İder degül kimesne-y-le müdârâ
Ne Kayser kor ne Kisrâ vü ne Hâkân
Ne Dahhâk ü Ferîdûn u ne Dârâ
Selâtin kanların dökdüğünü çarh
Şafak gösterü durur âşikârâ
Medâr-ı çarhuñ olsa-y-dı kararı
İde-y-di Mîr Sülmânla müdârâ
Benefşe göge boyandı anun-çun
Kayudan lâle uş yandı karara
Ezelde olasin işitd'anun-çun
Bıñar ahıtdı gözden seng-i hârâ
Gözüm yaş dökd-anun-çun zî hacâlet
Neçün kan dökmedi bu yüzi kara
Anun-çun rûd u çeşme zâr aglar
Urur taşları gögsine bu taglar
- 2 Cihânden gitd'Emîr Sülmân dirîgâ
Dirîgâ nâzenîn-sultan dirîgâ
Bahâr aglar ki çiçekler biterken
Yire gird'ol gül-i handân dirîgâ
Yüzini zülfini yâd iden eydür
Döküldi lâle vü reyhân dirîgâ
Süleymân-ı zamândı Mîr Sülmân
Yile vardı müsûlmânân dirîgâ
Dirîgâ husrev-i Îrân ki öldi
Dirîgâ server-i Tûrân dirîgâ

- 1 Bu feleğe bu yerküreye şöyle bir baktım, anladım
ki kimseyle dost gibi göründüğü yok.

Ne Kayser ne Kisrâ ne Hâkân ne Dahhâk ne Ferî-
dûn ne de Dârâ bırakır, alır götürür.

Bu feleğin, sultanların kanlarını döktüğünü şafak
apaçık göstermektedir.

Bu dönen feleğin eğer kararı olsaydı, Emir Süley-
man'la dostluk ederdi.

Onun mâteminden dolayı menekşe göge boyandı,
lâle de kaygıdan simsiyah yandı.

Mermer, onun önceden öleceğini işittiği için gözün-
den pınar akıttı.

Gözüm onun için yaş döktüğü halde, bu yüzü kara
niçin kan dökmedi.

Onun için bu ırmaklar ve çeşmeler zar zar ağlar,
dağlar da taşları göksüne vurur (bağrına taş basar).

- 2 Bu dünyadan gitti Emir Süleyman eyvah! eyvah naz-
lı sultan eyvah!

Çiçekler biterken bahar ağlar, o gülen gül yere gir-
di eyvah.

Onun yüzünü, zülfünü anan der ki döküldü lale ve
reyhan eyvah.

Emir Süleyman, zamanın Süleyman'ıydı, müsüman-
lar yele vardı eyvah.

Eyvah ki İran Hüsrevi öldü, eyvah Turan başbuğu
öldü.

Dil ü cânlar anun derdine düşdi
Bu derde yoh durur dermân dirîgâ

Anun eyvânı yihılduğı için
Toludur kubbe-i Keyvân dirîgâ

Kime kim bakasın vâ-hasretâ dir
Kimi kim göresin vâ-kûrbetâ dir

3 Yir ü gök anun-ıçun ağladı zâr
Ne ins ü cin melâyik hem-be-yik-bâr

Nice karardı ol ser-sebze gül-şen
Yeşermişken sabâ yili-y-le gül-zâr

Bah eşcâra ki nice subha degin
Anun-çun zârı ider mürğ-i eshâr

Bilür bî-ayblığın Âlim-i Gayb
Nişe gadr itd'ana bu çarh-ı gaddâr

Anun-çun subh itdi tonını çâk
Gice kara geyüp kan aglar uş zâr

Mesâkin neylesünler k'ol gideli
Diyâr-ı lutfda kalmadı deyyâr

Çü lutf-ı mahz id'anda yog-ıdı kahr
Ne hikmetdür ki kahr itd'anı Kakhâr

Hakuñ hizmetlerine kimdür âgâh
Hatâdan kim didüm estagfirullah

Gönül ve canlar onun derdine düştü, bu derde derman yoktur eyvah.

Onun ayvanı yıkıldığı için, Zühal yıldızının kubbesi eyvahlarla doludur.

Kime ki baksan ah ayrıldı der, kimi ki görececek olursan vah gam keder der.

3 Yer ve gök onun için ağladı inledi, insan, cin ağlar-ken melekler de onlarla birlikte ağladı.

Gül tarlası sabâh yeliyle yeşermişken o yemyeşil gül bahçesi nasıl karardı.

Ağaçlara bak ki onun için dallardaki bülbüller sabaha kadar nasıl zar ağlar.

Görüleni ve görülme-yeni bilen Allah onun kusursuz olduğunu bildiği halde, bu zâlim felek ona neden zulm etti.

Sabah, elbisesini onun için yırttı; gece de kara(lar) giyerek işte zar zar kan ağlıyor (Sabahın elbise yırtması, gece karanlığının aydınlığa kavuşması, sabah olmasıdır. Gecenin kara giymesi ise güneşin batıp ortalığın kararmasıdır. Batan güneş, ölen kişiye benzetiliyor. Güneşin batışından sonraki kızılık ise ölen kişinin peşinden zar zar ağlayanların gözlerinden akıttıkları kanlı yaşa benzetiliyor. Böylece sebebi bilinen hadiseler güzel sebeplere bağlanarak hüsnî tâlil yapılıyor).

O, lütuf diyarından gideli bir kimse (lütuf sahibi) kalmadı; (bakıma, lüfufa muhtaç) fakirler şimdi neylesin!

Halbuki o sırf lütuf sahibi idi, onda kahır yoktu; Öldüren, Kahr eden (Allah) onu öldürdü, ne hikmettir (hikmetinden sual olmaz).

Allah'ın hikmetlerini kim bile bilir? Hatâ ettiğim için "Allah'tan af dilerim".

- 4 Oturduğunda tahta Mîr Sûlmân
Dir-idi anı gören k'uş Süleymân
Ol-ıdı revnak-ı İslâm u dîn kim
Anunla hoş-dil-idi her müsûlmân
Başını çekmiş-id'eflâkden dün
İ veh k'oldı bugün hâk-ile yik-sân
Helâk itmege şeh İsfendiyâr'ı
Bu zâl-i çarh gör nic'itdi destân
Anun-çun kanlar aglar mâh u hurşîd
Şafakda pes nedür bu dökülen kan
Cihânden gitdi ol kaçan geliser
Cihâna ana benzer bir cihân-bân
Yir altında selâtîn çohdur amma
Melik Sûlmân bigi yoh hiç sultân
Hak emri-y-le cihândan gitdi ol şâh
Nedür çâre aleyhi rahmetullah
- 5 Anun-çun var durur kâyim-makâmı
K'anun-çun idebilür intikâmı
Kılalum ilticâ dergâhın'anun
Du'â-yı hayrın idelüm tamâmî
Kılinc anda kılıc anda anun-çun
Mutî'eyledi cümle hâs u âmı
Ne durur Rûm var durur ümîdüm
Ki feth ide kılıcı Mısır u Şâm'ı
Dilersen **AHMEDÎ** ismet belâdan
Anun ihlâsına it i'tisâmı
Eger devlet dilersen baht bigi
İşigind'ihhtiyâr eyle makâmı
Senâsın u du'âsın it şeb ü rûz
Getürme dilüne ayruh kelâmı

(tkb VI)

- 4 Emir Süleyman tahta oturduğunda onu gören; "işte Süleyman (peygamber) der idi.

O, dinin ve islamın süsü olduğu için her müslümanın gönlü onunla rahat idi.

Dün göklere yükselmiş idi (tacıyle tahtıyla gökler de uçuyordu), eyvah ki bu gün toprak altına girdi.

Şu köhne feleğe bak ki şah İsfendiyar'ı öldürmek için nasıl hile yaptı.

Şafak vaktinde dökülen bu kanın sebebini (sorarsan) güneş ve ay onun için kanlar ağlar.

O, cihandan gitti; ona benzer bir hükümdar, cihana ne zaman gelecektir?

Yer altında sultanlar çoktur amma, Melik Süleyman gibisi hiç yoktur.

O şah, Allah emriyle cihandan gitti; "Allah ona rahmet eylesin" demekten başka çâre var mı?

- 5 Onun yerine geçecek olan (biri) vardır ki onun intikamını (onu öldürenlerden) ala bilir.

Onun dergâhına sığınarak hep ona hayırlı duâ edelim.

Adâlet ve kılıç onda olduğu için bütün halkı ve ilerigelenleri kendine mûti eyledi.

Onun kılıcının, Mısır'ı ve Şâm'ı feth edeceğine ümidim vardır; Rum nedir ki?

Ahmedî; belâden emin olmak istersen, onun dostluğuna bağlı kal.

Eğer, baht gibi devlet istersen; onun eşliğinden ayrılma.

Gece gündüz duâsını ve övgüsünü yap, diline başka sözü dolama.

MUHAMMES

Yaz oldu bezendi girü etraf-ı hadâyık
Nûrî-y-la safâ virdi bize şem'i şakâyık
Nezzâre kılurlar gül ü gül-zârı halâyık
Kim kudreti-le nice bizer bunları Hâlık
Meşgûl ol anun zikrine bülbül bigi her-dem

Açdı gözini uyhudan uş nergis-i ra'nâ
Aldı kadeh-i la'l eline lâle-i hamrâ
Gül ferşine her-dem saçılır lü'lü-yi lâlâ
Gel bâga teferrüc kılalum iy gözi şehlâ
Gör kim nicesi tâze vü handândur u hurrem

Gül sâyesi altında otur işret id ü gül
Kim ayagûña kıla fidî varlığını gül
Yiryüzi tolu lâledür ü nergis ü sünbül
İşit ki ne dir sûz-la her-dem güle bülbül
İy hayf ki bünyâd-ı bekâ olmadı muhkem

Mâ-verd-ile bulut çemeni eyledi nem-nâk
Anber-nefes oldu yil ü pîrûze-seleb hâk
Gül işkuñ elinden yahasn her-dem ider çâk
Yoluñda benefşe döşedi zülfini illâk
Ayagûña lâyık degül ol tuhfe dahı hem

Hak fazlı-y-ıla fasl-ı bahâr irdi vü nev-rûz
Gül oldu girü yâr yüzi bigi dil-efrûz
Olsun şahumuñ bahtı vü hem tâli'i pîrûz
Her-dem Hak anun eylesün ikbâlini bîh-rûz
Tekrâr kıl iy **AHMEDİ** işbu sözi her-dem

(mhs. 1.)

BEŞLEME

- 1 Yaz geldi, bahçelerin etrafı yine bezendi, gelincik mumu ışığı ile bizi şenlendirdi. Bütün yaratıklar, gülü ve gül bahçesini bu halde iken seyr ederler. Yaratıcının, bunları nasıl yarattığını ve O'nun kudretini anla, O'nun zikriyle her an bülbül gibi meşgul ol.
- 2 Bak, güzel nergis gözünü uykudan açtı, kırmızı lâle eline kırmızı kadeh aldı. Gül yaygısına her an parlak inciler saçılır. Ey gözleri şaşı, gel bahçeyi seyr edelim. Bak ki bahçe ne kadar tâze, ne kadar neşeli, ne kadar mübârektir.
- 3 Gülün gölgesi altında otur, ye iç ve gül. Böylece gül de varlığını senin ayağına fidye etsin. Yeryüzü; lâle, sünbül ve nergis doludur. Bülbülün güle her nefeste yanık yanık neler söylediğini dinle. Ne yazık ki devamlılık binası sağlam olmadı.
- 4 Bulut bahçeyi gül suyu ile nemlendirdi, yel amber kokulu oldu, toprak yeşillere büründü. Gül, senin aşkının elinden her nefeste yakasını yırtar. Senin yolunda menekşe, zülfünü senin için açtı. Senin ayağına saçmak için o hediye bile azdır.
- 5 Allah'ın lütuf ve keremiyle bahar mevsimi ve nisan ayı geldi, gül yine sevgilinin yüzü gibi iç açıcı oldu. Şahımın bahtı ve talihi uğurlu olsun. Allah onun şansını, bahtını uğurlu ve kutlu eylesin. Ey Ahmedî, bu sözü sürekli (her nefeste) tekrarla.

GAZELLER'DEN SEÇMELER

1. Bu ne yüzdür bu ne gözdür bu ne zülf ü bu ne bâlâ
Biri lâle biri nergis biri sünbül biri Tûbâ
Gönül ol çeşm ü zülf ü ol had ü hâle viren olur
Kimi magbûn kimi mecnûn kimi vâlih kimi şeydâ
Yanaguñ u dudaguñ u tenüñle sûretüñ olmuş
Biri rengin biri şîrin biri nâzûk biri ra'nâ
Degül ol zülf ü pîşânî vü ol ruh-sâr u leb misli
Şeb-i tîre meh-i tâbân gül-i sûrî mey-i hamrâ
5. Saçuñuñ çîn ü pîçine gözüñüñ sihr ü âline
Mukayed zâhid ü âbid muhayyer zîrek ü dâna
Letâfetde leb ü dendânuñ u alnuñ yüzüñ olmuş
Biri Kevser biri Necm ü biri Nûr u biri Tâ-hâ
Firâkuñda anâ vü fikr ü âb u âteşe olmuş
Tenüm menzil başum mesken gözüm menba' içüm
me'vâ
Ban'irmez renc ü mihnetde san'irmez şekl ü sûretde
Eğer Mecnûn eger Vâmık eger Leylâ v'eger Azrâ
Uş olmuş cânım u ömrüm yüregüm ü gözüm sensüz
Biri bâd u biri hâk ü biri dûzah biri deryâ
10. Düşürdi uş dil ü cân u ten-ile akluma binüm
Yüzüñ hayret kaşuñ fitne gözüñ işve saçuñ sevdâ
Hevâ vü mihr ü ışk u derdüñe düşdi vü vasfuñda
Düzer uş AHMEDÎ hoş-nazm u nesir ü defter ü inşâ
(manz. 8)

- 1 Bu ne yüzdür, bu ne gözdür, bu ne zülftür, bu ne boydur: Biri lâle, biri nergis, biri sünbül biri de Tûbâ'dır.
- 2 O göze, o zülüfe, o yanağa, o bene gönül verenler: Kimi aldanmış, kimi delirmiş, kimi şaşa kalmış, kimi de çıldırmış olur.
- 3 Yanağın, dudağın, teninle sûretin: Biri renkli, biri tatlı, biri nâzik, biri de güzel ve latif olmuştur.
- 4 O zülüf, o alın, o yanak, o dudak benzerinde: Karanlık gece, parlak ay, kırmızı gül, kırmızı şarap yoktur.
- 5 Saçının kıvrımına ve bükümüne, gözünün sihir ve hilesine zâhit ve âbid bağlanmış, âlim ve bilgin ise hayrette kalmıştır.
- 6 Latiflikte, güzellikte, hoşlukta dudağın, dişlerin, alının, yüzün: Biri Kevser, biri Necm, biri Nûr, biri de Tâ-hâ (sûresi) olmuştur.
- 7 (Senin) Ayrılığında benim çileye konak, başım fikre mesken, gözüm suya kaynak, içim ateşe yuva olmuştur.
- 8 Mecnun, Vâmık, Leylâ, Azrâ: Izdırap ve elemde benim gibi, şekil ve güzellikte de senin gibi olamaz.
- 9 İşte senin ayrılığında; canım yel (hava), ömrüm toprak, yüreğim cehennem (ateşi), gözüm de deniz (su) olmuştur.
- 10 İşte yüzün gönlüme hayret, kaşın canıma fitne, gözün tenime işve, saçın da aklıma sevdâ düşürdü.
- 11 Ahmedî; senin sevdana, sevgine, derdine düştü. İşte onun için hoş nazım, hoş nesir, hoş defter, hoş inşâ tanzim eder.

1 Derd-mendem derdümi ne derddür bil iy tabîb
Pes ana lâıyk nice-y-ise devâ kıl iy tabîb

Zülfı sevdâsı-y-la oldum hasta dutgıl nabzumı
Kim perişândur mizâc u hâl müşkil iy tabîb

Bini benden aldı sihr-ile gözinüñ fitnesi
Sende bu rence devâ varısa kılğıl iy tabîb

Ey lebinden buyur ol yârüñ devâ derdüme kim
Gül-şeker olur ilâc-ı illet-i dil iy tabîb

Işk elinden muhterıkdur tende ahlâtum kamu
Üşbu rence ne durur dermân buyurgıl iy tabîb

Yüregüm oynadugınunıñ sabr dermânı degül
Anun-ıçun bir müferrih çâre itgil iy tabîb

Dut ki dârûlar kamusı sende vardur n'idesin
Sıhhate çünkım mizâc olmaya kâbil iy tabîb

Çün bilemezsin ki nedür derdüme binüm sebeb
İdemezsin ana dermân aczüñi bil iy tabîb

AHMEDİ'ye vaslı tiryâki gerek kim ol durur
Bin kezin fürkatden içen zehr-i kâtil iy tabîb

(manz. 50)

1 Ey tabip, dertliyım, derdimin ne olduğunu bil. Ar-
tık onun iyileşmesi için ne gerekiyorsa derman eyle.

2 Onun zülûfünün sevdasıyla hasta oldum, nabzımı
tut ki, sıhhatim perişandır iyileşmesi de zordur ey
tabip.

3 Onun gözünün fitnesi sihirleyerek beni benden al-
dı, sende bu derde deva varsa ey tabip deva kıl.

4 Ey tabip, derdime derman o sevgilinin dudağını ilaç
olarak sun ki, aşk hastalığının ilacı gül tatlısı olur.

5 Ey tabip, vücudumdaki usare (safrâ, sevdâ, dem,
balgam) aşk elinden yanıyor, işte böyle derde der-
man neyse lutfet.

6 Ey tabip, sabır yüreğimin oynamasına derman ola-
mıyor, onun için sen bir ferahlatıcı çare bul.

7 Ey tabip, kabul et ki ilaçların hepsi sende vardır,
elinden ne gelir, zira ilaç insanı sıhhate kavuşturur
amma mizacını değiştiremez.

8 Ey tabip, sen benim derdimin sebebini bilemezsin,
onun için de benim derdime derman bulamazsın,
acizliğini kabullen.

9 Ey tabip, Ahmedî bin kere ayrılıktan öldürücü ze-
hir içtiğinden ona (ancak) kavuşmanın panzehiri
gerekir.

- 1 Zi muhlisler yiri durur harâbât
Ki yoh anda riyâ vü zerk ü tâmât
- 2 Kamu yohluh durur uftâdalıhdur
Hakikatde budur hod aslılî tâ'ât
- 3 Çü gönlünde eser yoh meskenetden
Dilüñde ne gerek bunca makâfât
- 4 Elüñde sübha dutarken ne hâcet
Dilüñ gönüllere urmak cirâhât
- 5 Yig ol kim yatasın bî-hod mey içüp
Ki hod-binlıhla idesin ibâdât
- 6 İbâdetde sevâb isdeme k'olmaz
Ganî-yi Mutlak'ñ işi mükâfât
- 7 Seni terk eyle kim anı bulasın
Ki et-tevhîdi iskâtü'l-izâfât
- 8 Unıt encâmı sun ol câmı sâkî
Ko te'hîri ki fi't-te'hîri âfât
- 9 Yir ü gök **AHMEDÎ** çünkim anundur
Nedür mey-hâned'olmaz mı münâcât

(manz. 83)

- 1 Meyhâneler nice hâlis kimselerin yerlerindendir;
onun için oralarda riyâkârlık ve dedikodu yoktur.
- 2 Doğrusu, ibâdetin aslı da hep yokluğa ve çaresizliğe
dayanır.
- 3 Gönlünde dervişlikten eser olmayınca, dilinde bun-
ca sözlere ne lüzum var?
- 4 Elinde tesbih çekerken, dilinle gönülleri yaralama-
ya ne hakkın var?
- 5 Kendini beğenmişlikle ibâdet etmektense, kendin-
den geçene kadar içip yatmak daha iyidir.
- 6 Yaptığın ibâdete karşılık sevap isteme; zirâ ganiler
Ganisi Allah sana mükâfât vermez.
- 7 O'na kavuşmak istiyorsan sen seni terk et; çünkü
Birlik, dünyâ ile olan ilgileri ortadan kaldırır.
- 8 Ey sâkî; sonucu düşünme, o kadehi beri sun, son-
raya bırakma ki bir şeyi sonraya bırakmak başa
âfetler getirir.
- 9 Ey Ahmedî, yer de gök de O'nun (Allah'ın) olduk-
tan sonra meyhânede ibâdet olmaz mı?

- 1 Diler gönül visâlini kanı visâl-i dost
İster gözüm cemâlini kanı cemâl-i dost
- 2 Olur firâk-ı ömr big'acı firâk-ı yâr
Olur visâl-i cân bigi şîrîn visâl-i dost
- 3 Sayd-ıla kayda düşmeg-içün mürğ-ı cân u akl
Dâm-ıla dâne düzdi bu zülf ü bu hâl-i dost
- 4 Bedr ü hilâli bir arada göreyim diyen
Uş mâh yüzde ebrû-yı müşgin-hilâl-i dost
- 5 Ağzında Âb-ı Hızır ola ben teşne-dil olam
Şart ol durur ki dostı nedür bile hâl-i dost
- 6 Olur kemâl döstü sevmeklig AHMEDİ
Ayb ol durur ki ide kişi milk ü mâlî dost
- 7 Ana nazîr didi ki kim'ideyim nazar
Tâ-mihr ü mah çün olmadı kimse misâl-i dost

(manz. 85)

- 1 Gönüm dosta kavuşmak ister, dostun vuslatı hani;
gözüm güzel yüzünü görmek ister, dostun güzel
yüzü nerede?
- 2 Yardan ayrılmanın acısı, ölüm ayrılığı gibi olur;
yare kavuşmak ise hayata kavuşmak kadar tatlı
olur.
- 3 Can ve akıl kuşunu kılıcana düşürüp avlamak için;
dostun bu beni yem, zülfü de tuzak hazırladı.
- 4 Dolunayı ve hilali bir arada görmek isteyene, işte
ay yüzde dostun mis kokulu (siyah) hilal kaşı.
- 5 (Dostun) Ağzında Âb-ı Hayat olmalı, ben de susa-
mış olmalıyım; dostun dost hâlimden bilmesinin
şartı da budur.
- 6 Ey Ahmedî, dostu sevmek olgunluktur; kişinin malı
mülkü dost edinmesi ise ayıptır.
- 7 Ona, 'Nazîr (semt-i kadem, ayakucu) dedi ki kime
itibar edeyim (bakayım)? Çünkü aya ve güneşe ka-
dar (semtü'r-re'se, başucuna kadar) kimse dost gi-
bi olmadı.

- 1 Yâre didüm bana virgil hüsn mâlından zekât
Kim fakîrem didi kim el-bâkıyâtü's-sâlihât
- 2 Yüzüñüñ nûrı nedür didüm didi kim ve'd-duhâ
Gözlerüñ vasfı nedür didüm didi ve'n-nâzi'ât
- 3 Hâl-i müşğîn dudaguñda nice konmışdur didüm
Didi Hızruñ yiri olur Çeşme-i Âb-ı Hayât
- 4 Akl zülfüñ hayretinden kurtara mı cân didüm
Didi tolu ukdedür hall ola mı bu müşkilât
- 5 Nîl-gûn hâllüñi gönllüm sevdi n'ideyim didüm
Didi ahıt gözlerüñden dem-be-dem Nîl ü Furât
- 6 Çâre nedür tapuña irişmege didüm didi
Yâre ol irer ki bula kendüliginden necât
- 7 **AHMEDÎ** vasfın lebüñüñ nicesi eydür didüm
Didi şîrîn söyler ü nâzûk bu İsî-mu'cizât

(manz. 95)

- 1 Yare dedim ki ben fakire güzelliğinin malından zekât ver; dedi ki? "... iyi ameller ebedileşecek..."
- 2 Yüzünün nuru nedir? dedim, dedi ki "kuşluk vakti"; gözlerinin vasfı nedir? dedim, dedi ki "... çekip çıkaranlar..."
- 3 Mis kokulu (siyah) ben dudağına ne münasebetle konmuştur? dedim, Hızır'ın yeri Âb-ı Hayat çeşmesi olur dedi.
- 4 Akıl, zülüfünün hayretinden canını kurtara bilir mi? dedim; düğümlerle doludur, bu engelleri (dügümler, sihirler) çözüle bilir mi? dedi.
- 5 Nil (çivit) renkli benini gönlüm sevdi ne yapayım? dedim; gözlerinden devamlı Nil ve Fırat akıt dedi.
- 6 Senin katına ulaşma bilmeme çare nedir? dedim; kendiliğinden vaz geçen (benliğini terk eden) kimse yare ulaşma bilir dedi.
- 7 Dudağının vasfını Ahmedî nasıl söyler? dedim; bu İsâ mucizeleri gösteren (dudaklar) tatlı ve nâzik söyler dedi.

- 1 Zî çeşme ki düzmiş lebüñi Hâhku'l-ervâh
Zî şemse ki yazmış yüzüñi Fâhku'l-ısbâh
- 2 Yüzüñi göre kişi n'ider mihr-ile mâhu
Çün subh ire nişe gelür şem' ile mıs bâh
- 3 Agzuñ sıfatı gayb işidür kimsene bilmez
Cüz Âlimü'l-esrâr anı kim ide izâh
- 4 Kim kurtara bini gözümün kanlı yaşından
Gark olana deryâda ne çâre bula mellâh
- 5 Bağladı saçuñ ukdesine akl u dil ü cân
Mümkün degül anların arasında dah'ıslâh
- 6 Uyhu vü gözüm hûn-ı siyâvuşdur arada
Ol müşkili feth eylemege kim bula miftâh
- 7 Agzuñ yarınuñ katresi topraga düşerse
Olmaya aceb ger dirile yirdeki eşbâh
- 8 Vasfın lebüñüñ AHMEDÎ çünkim ide inşâ
Teşn'olur anuñ azb ü sözine kamu ervâh
- 9 Şeyhoglı anun sözini bilmese aceb mi
Esrâr serâ-perdesine niçe ire fellâh

(manz. 108)

- 1 Ruhların yaratıcısı, dudağını çeşme suretinde ne güzel yaratmış; tan yerini ağartan, yüzünün şemsesini ne güzel yapmıştır!
- 2 Senin yüzünün parlaklığını gören kişi güneşe de aya da ne gerek duyar, tıpkı gündüzleyin mum ve şamdan gün ışığında nasıl sönük kalırsa (güneş de ay da senin yüzünün parlaklığı yanında öyle kalır).
- 3 Senin ağzının sıfatını Gaybdan anlayan yüce Allah bilir; onu, en küçük zerrelerin bile sırrından haberdar olan Allah izah edebilir.
- 4 Denizde boğulan kimseyi gemici nasıl kurtaramıyorsa, beni de gözümün kanlı yaşına gark olmamdan kimse kurtaramaz.
- 5 Akıl, gönül ve can, senin saçının düğümlerine bağlandı kaldı; artık onların arasını düzeltmek mümkün bile değil.
- 6 Uyku ile gözüm arasında Siyavuş kanı (kardeş kanı) vardır, bu müşkülü açmaya kim anahtar bulabilir.
- 7 Ağzının salyasından toprağa bir damla düşse, hiç şüphesiz yerdeki çürümüş ne varsa yeniden hayata kavuşur.
- 8 Ahmedî, senin dudağının vasıflarını kaleme aldığı anda, bütün ruhlar onun tatlılığına ve sözüne susayacaktır.
- 9 Şeyhoğlu onun sözünü bilemezse tuhaf mı?, zira sırlar sarayının perdesine fellâh nasıl ulaşabilir?

- 1 Andan berü ki düşmişem ol yârdan ırâh
Yandum firâk odına dil-dârdan ırâh
- 2 Dirler ki sabr eyle firâkına sen anun
Bülbül nice karâr ide gül-zârdan ırâh
- 3 Bahtımı gör ki yârdan ider beni cüdâ
Cehd itdüğümce kim olam agyârdan ırâh
- 4 Hâlün nedür didün ne sorarsın sen anı kim
Bîmâr ola vü düşe tîmârdah ırâh
- 6 Sensüz ne dünya bana ki hod Cennet-i Naîm
Dûzahdur ana kim ola didârdan ırâh
- 6 Sensüz ne dünya bana ki hod Cennet-i Naim
Dûzahdut ana kim olan didârdan ırâh
- 7 Her-dem hezâr-bâr ölüp girü dirilür
Bî-çâre AHMEDÎ düşeli yârdan ırâh

(manz. 116)

- 1 O yârdan ayrı düştüğümden beri, ayrılık ateşiyle
sevgiliden uzakta (gönlümdekinden hariç) yandım.
- 2 Derler ki onun ayrılığına sen sabr eyle, bülbül gül
bahçesinden uzakta nasıl rahat eder?
- 3 Talihime bak ki, ben rakiplerden uzaklaşmaya ça-
baladıkça o beni yârdan ayırıyor.
- 4 Hâlin nedir diye sen onu ne sorarsın? Tıpkı tedâ-
viye muhtaç hasta gibiyim.
- 5 Bu ne tuhaf şey ki, gamzen gönlümü belaya saldı;
o, şu anda bu sevgiliden (gönlümdekinden) ayrı ola-
maz.
- 6 Sen olmadan bana sadece dünya değil, Naîm cenne-
ti de olsa senin yüzünü (görmediğimce) cehennem-
dir.
- 7 Çâresiz Ahmedî, yârdan ayrı düşeli her an yüzlerce
defa ölüp yine dirilir.

- 1 Bu gönül ırte gice ney bigi uş zâr iniler
Lâ-cerem yârdan ayru düşicek yâr iniler
- 2 Yârdan ayru düşüpdür anun-ıçun dülâb
Gözyaşını döküben şöyle ki bîñâr iniler
- 3 Ne aceb fûrkati anun iniledürse beni
Her ki bîmâr ola vü bulmaya tîmâr iniler
- 4 Hâr zahmına gül olduhda tahammül-vâr lîk
Gülsüz irse ciğerine kişinüñ hâr iniler
- 5 Nev-bahâr oldu vü ben bir gülî yitürdüm kim
Yüzünün hasreti-y-ile gül ü gül-zâr iniler
- 6 Bana dirler ki neçün ney big'idersin nâle
Kimde kim bencileyin sûz-ı ciger var iniler
- 7 Yâr ayrılığı-çun inilesem ma'zûram
Her kimüñ kim yüreginde dutışa nâr iniler
- 8 Nây yârından ırâh düşdügi-çün nâle ider
Üd çoh göynügi oldugı-y-ıçun zâr iniler
- 9 **AHMEDÎ** zârî ider yârî taleb kılı belî
Güliden ayru düşicek bülbül-i eshâr iniler
- 10 Olmasun bencileyin dünyada düşmen dahi dost
Bî-dil ü yâr u gam u derde giriftâr iniler

(manz. 151)

- 1 Bu gönül sabah akşam ney gibi zar zar inler, yar
yardan ayrı düşünce elbette iniler.
- 2 Dolap, yardan ayrı düşmüştür; o sebeple pınar gibi
göz yaşı dökerek iniler.
- 3 Onun ayrılığı beni inletirse şaşılmasın, dermansız
derde düşen herkes inler.
- 4 Gül; diken yarasına katlanır ancak kişinin ciğerine
diken gülsüz girse inler.
- 5 İlkbahar oldu ve ben öyle bir gülü yitirdim (kayb
ettim) ki yüzünün hasretiyle gül ve gül bahçesi
inler.
- 6 Bana derler ki niçin ney gibi yanık yanık inlersin?
Benim gibi ciğeri yanan herkes inler.
- 7 Yar ayrılığı için inlesem özürüm kabul olur, her ki-
min yüreğinde ateş yansa inler.
- 8 Ney, yarından uzak düştüğü için feryat eder; ud,
çok yanığı olduğu için zar zar inler.
- 9 Ahmedî, yari taleb ederek ağlayıp sızlar; evet, se-
herlerin bülbülü de güliden ayrı düşünce inler.
- 10 Dünyada benim gibi âşık, yarsız, gamlı ve dertli dos-
tum da düşmanım da olmasın.

- 1 Derdüm ki cân sahîfesi içinde dürlüdür
Çün bî-hisâbdur ne diyem nice dürlüdür
- 2 La'llüñ hayâlice döker uş mevc urup güher
Bahreyni gözümün ki Aden bigi dürlüdür
- 3 Hayrân kılup durur u perişân bu gönlümi
Reyhân saçun ki tâze gül üstinde örlüdür
- 4 Gamzen ohını urmaga câna kemîn aç
Kaşlaruñuñ kemânı ki peyveste kurludur.
- 5 Niçe bula saçun girihinden gönül halâs
N'ireye vara kuş ki kanatları burludur
- 6 Âb-ıHayât yoluña diler ki cân vire
Dâ'im anun-ıçun yüzi topraga sürölüdür
- 7 Yazarken AHMEDî lebüñüñ la'li vafını
Gören didi zi hûb dizilmiş bu dürlü dür

(manz. 158)

- 1 Derdim can sayfası içinde dürlüdür, çünkü hadsiz
hesapsızdır, ne diyeyim çok türölüdür.
- 2 Gözümün iki denizi dalgalanıp kırmızı dudaklarını
hayal ettiğı müddetçe mücevher döker, onlar Aden
denizi gibi incilidir.
- 3 Taze gül üstünde örölü fesleğen saçın, bu gönlümü
şaşkın ve perişan etmiştir.
- 4 Peşpeşe kurulu olan kaşlarının kemanı, gamzenin
okunu atmak için cana pusu kurur.
- 5 Saçının düğümünden gönül nasıl kurtulur, zirâ, ka-
natları kırılmış kuş nereye varabilir.
- 6 Ölümsüzlük suyu, yolunda can vermek ister, o se-
bepten daimâ yüzü toprağa sürölüdür.
- 7 Ahmedî, senin dudağının kırmızı vafını yazarken
görenler, bu türölü inci ne güzel dizilmiş dediler.

- 1 Seni bulmag-ıçun işüm talebdür
Taleb maksûdı bulmaga sebebdür
- 2 Hızırdur Âb-ı Hayvâna irişmiş
Beñüñ kim la'lûñ-ile leb-be-lebdür
- 3 Yüzüñ-ile gözüñ katında añmah
Gül-ile nergisi terk-i edebdür
- 4 Yüzüñe vâlihem zülfüñe hayrân
Belî dâm-ı belâ hod rûz u şebdür
- 5 Sabâh u nev-bahâr u bülbül ü gül
Sabûh iç kim dem-i ayş u tarabdur
- 6 Hilâl-i îddür kaşuñ elüme
Kadeh sunsañ diyem mi kim Recebdür
- 7 Kalem yazdugı nesn'ayruhsı olmaz
Bu zühd ü bu riyâ pes ne ta'abdur
- 8 Furât u Âb-ı Hızır u Havz-ı Kevser
Kamusı teşne-i mâü'l-inebdür
- 9 Gözüñ vafında sözün AHMEDÎ'nün
İşiden dir bu ne sihr-i acebdür

(manz. 173)

- 1 İşim gücüm seni bulmak için talepte bulunmaktır;
talep, istenileni bulmaya sebeptir.
- 2 Senin dudağınla dudak dudağa olan benin ölmez-
lik suyuna kavuşmuş Hızırdır.
- 3 Yüzünle gözünün yanında gül ile nergisten bahset-
mek saygısızlıktır.
- 4 Yüzüne hayret etmişim, zülfüne hayran kalmışım;
gündüzün ve gecenin belâ tuzağı olduğu doğrudur.
(yüz : gündüz, zülf: gece. Yüzde ben vardır, benin
etrafında ayva tüyleri bulunur. Bu haliyle içerisin-
de yem bulunan kılcanı andırır. Zülf tuzaktır. Zül-
fün her telinin dibinde bir âşık gönlü esirdir.)
- 5 Sabah, ilkbahar, bülbül ve gül; yeme, içme, eğlen-
me zamanıdır, mahmurluk şarabı iç.
- 6 Kaşın bayram hilâlidir (Ramazan ayının çıkıp bay-
ramın başladığını belirten, ilk görünen hilal), elime
kadeh sunsan "Receb ayıdır" demem. (Receb ayı
ile bayram hilâli arasında üç aylar vardır. Üç aylar-
da içkiyi terk etmek âdettir. Bayram hilali görünün-
ce üç ayların bittiği anlaşılır. Tekrar içki faslı baş-
lar. Receb'in asıl mânâsı tâzim etme, saygı göster-
medir. Hilal "rı" harfine benzer, Receb'in yazılışı da
"rı" ile başlar.
- 7 Kalemin yazdığı nesne (Kader) değişmez; o halde
bu zahitlik, bu iki yüzlülük ne zahmettir? (bu riyâ
ifadesi "bûriyâ" şeklinde düşünüldüğünde "hasır"
demek olur. Hasırda namaz kılınır. Bu durumda:
Kaderde olan değişmez, o halde bu sofuluk, bu iba-
det boşuna zahmettir" demek olur.)
- 8 Tatlı hoş su da, ölmezlik suyu da, Kevser suyu da;
hepsi üzüm suyuna (şaraba) ihtiyaç duyar.
- 9 Ahmedî'nin sözünü senin gözünün vafında işiten;
"bu ne tuhaf sihirdir!" der.

- 1 Hûrî mi yâ perî mi bu yâ-hud ferîştedür
Kim ıskı derdi cânım içinde siriştedür
- 2 Ben ıskıñuñ harîfi degüldüm seniñ velî
Ne çâre ol Kazâya k'ezelden nüviştedür
- 3 Cân riştesine nicesi kılayım i'tikâd
Kim şem'i oda yahup eriden bu riştedür
- 4 Sinüñ kapuñ durur bana maksad dahıların
Ger ârzûsı Kevser ü Hûr u Bihiştedür
- 5 Gel kişt-zâr u bâgda bir bâde içelim
Bugün ki ehl-i dil nazarı bâg u kiştedür
- 6 Dünyâyı kesb idem diyü zevkını terk iden
Bir kûrdur ki hûbı koyup meyli ziştedür
- 7 Dirler ki ısk u bâdeyi terk eyle AHMEDÎ
N'itsün ki ne cemâddur u ol ne ferîştedür

(manz. 189)

1. Bu huri mi, peri mi yahut melek midir, ki onun aşkının derdi canımın içinde yoğurulmuştur.
- 2 Ben senin aşkının meslekdaşı değildim amma ne çare o kazaya ki ezelden yazılmıştır.
- 3 Can ipliğine nasıl güveneyim, zirâ mumu ateşe yakıp eriten bu ipliktir.
- 4 Benim isteğim senin kapına varabilmektir, başkalarının arzusu ise Kavser ırmağı, huriler ve Behişt cennetidir.
- 5 Gel ekinlik ve bağlıkta bir şarap içelim, bugün ki gönül ehlinin isteği bağlık ve ekinliğidir.
- 6 Dünyayı kazanayım diye zevkini terkeden bir kördür ki onların meyli güzeli bırakıp çirkini istemektir.
- 7 Derler ki, "Ahmedî, sen aşkı ve içkiyi terk et." O ne yapsın ne taşır (taş gibi hissiz), ne de melek (nefsi olmayan)tir.

- 1 Şem'ine yüzünün niçe pervâneler düşer
Zülfüne cân virüp niçe cânâneler düşer
- 2 Gün sini görse şavkdan ana zevâl irer
Ay sana bahsa ışk ana key eser düşer
- 3 Nergis senün gözüne teşebbüh ider-imiş
Bu nev'e bî-hayâliga her bî-başar düşer
- 4 Nergis ayaguñ altına döşer yüzün gözin
Lâle yoluñ tozına döküp tâc-ı zer düşer
- 5 Boyuñla bilüni gözedür gözlerüm belî
Togrıdur ince işlere sâhib-nazar düşer
- 6 Himmet-bülend idüp boyuña bende oldı serv
Bu resme râst işlere âzâdeler düşer
- 7 Peyveste kejj anun-çun olur vasfı kaşuñuñ
K'ol her neden ki fikr ide bârik-ter düşer
- 8 Âsuftalıgla zülfüne gönül ulaşdı lîk
Bilmedi kim bu ukdede câna zarar düşer
- 9 Sen âhenîn-dile eser itmez ne fâyide
Kim AHMEDÎ'nün âhı göge kâr-ger düşer
- 10 Şeyhoglı'nuñ cevâbı uş ol söze kim dimiş
Gül yüze derledükde çü dür-dâneler düşer

(manz. 197)

- 1 Yüzünün mumuna çok pervâneler düşer, zülfüne (de) çok sevgililer can vererek düşer.
- 2 Güneş seni görse (sana baksa) senin ışığının parlaklığından sönükleşir, ay sana baksa aşkın onu dağlar (aşkın onun yüzüne kara lekeler vurur.)
- 3 Nergis senin gözünü taklid ediyormuş, her gözsüz (görgüsüz) bu çeşit hayasızlığa düşer.
- 4 Nergis; yüzünü, gözünü senin ayağının altına yayaarak, lâle de yolunun tozuna altın tac serperek düşer.
- 5 Gözlerim, boyunu ve belini gözetler; evet doğrudur, ince işlere nazar sahibi (gözü gören; gürüşü kuvvetli olan) düşer.
- 6 Selvi, senin boyuna yüksek teveccüh göstererek köle oldu; bu türlü doğru işlere köle olmayanlar düşer.
- 7 Kaşının vasfının dâimâ eğri oluşunun sebebi şudur ki o her neyi düşünse çok incilir.
- 8 Gönül delicesine severek senin zülfüne kavuştu, lâkin bu ukdede (bu zor işte, bu düğümde, ulaşılması güç olan ve içe dert olan bu arzuda) cana zarar düşeceğini bilmedi.
- 9 Ahmedî'nin âhı (feryâdı, bedduası) göge işlediği halde ne fayda ki sen demir kalpliye (katı kalpliye) tesir etmez.
- 10 İşte o söze Şeyhoglu'nun cevabı ise, "gül yüz terledikçe inci taneleri düşer" olmuş.

- 1 Sanma benüm işümi ki gönlüm rızâsıdur
Bilgil anı ki bu felegüñ iktizâsıdur
- 2 Kimdür k'ide rızâ-y-ıla yâr u diyârı terk
Likin ne çâre çünki Hak'ıñ ol Kazâsıdur
- 3 Yañlış hayâlıla vatanın terk iden kişi
Ne dürlü kim cefâ görür-ise cezâsıdur
- 4 Ol kim vatan var-iken ide gurbete heves
Ne dürlü kim belâ göre anuñ sezâsıdur
- 5 Gurbetde zehr olur kişiy'Âb-ı Hayât lîk
Hâk-i vatan bulınsa gözüñ tûtiyâsıdur
- 6 Eyyûb mihneti-y-ile Ya'kûb gussası
Sorar-ısañ yakîn kamu gurbet belâsıdur
- 7 Ric'at yolu çü baglu durur çâre yoh ana
Var-ısa sabrdur ki bu derdüñ devâsıdur
- 8 Gurbet odına sabrı nic'olsun ki kişinin
Cisminde cân ki var vatanıñ havâsıdur
- 9 Çün AHMEDÎ idemedi kend'işine nazar
Dahı eyit ki ana nazar kim idesidür

(manz. 207)

- 1 Benim işimi gönlümün arzusu ile oldu sanma, bu feleğin öyle gerektirdiği için olduğunu bil.
- 2 Yarini ve diyarını hiç kimse gönlünün rızası ile terk etmez; lâkin ne çâre çünki o, Allah'ın takdiridir.
- 3 Vatanını yanlış hayallerle terk eden kişi, ne şekilde cefâ görse onun cezâsıdır.
- 4 Her kim ki vatani dururken gurbete heveslenirse, başına ne türlü bela gelse ona müstahaktır.
- 5 Âb-ı Hayat bile olsa kişiye gurbette zehir olur; lâkin, vatanının toprağı (gurbette) bulunsa gözün ilacıdır.
- 6 Eyyub'un çilesiyle Yâkub'un hüznünü bile sorarsan hep gurbet belasıdır.
- 7 Dönüş yolu kapalı oldukça ona çare yok, bu derdin devası varsa o da sabırdır.
- 8 Gurbet ateşine kişinin sabrı nasıl olsun ki, onun cisminin canlılığında bile vatanının havası (hevesi) vardır.
- 9 Ahmedî, kendi işine bakamadı, (böyle olunca) cevap ver bakalım ona kim bakacaktır.

- 1 Akl zülfün bendine dîvânedür
Cân yüzünün şem'ine pervânedür
- 2 Bu Kamer Devrinde fitne gözünün
Gâh kasdı dîn ü gâh îmânedür
- 3 Vasluña çâre nedür didüm didi
Şem' bigi ısk odına yanedür
- 4 Cânuma kan nice kût ola didüm
Didi âşık kûtı kandur yâ nedür
- 5 Râyigândur ger girür-ise ele
Bir nefes vaslı eger bin cânedür
- 6 Olalı ıskân-ıla cân âşinâ
Ne cihân cândan dahı bi-gânedür
- 7 Zülf ü hâlün cân hümâyın dutmaga
Anberîn-dâm-ıla müşgîn-dânedür
- 8 Hoş hevâdur la'lünün ıskı anı
Kim heves itse yiri mey-hânedür
- 9 AHMEDÎ peymân idüpdür bâdeden
Sıyan ol peymânı bir peymânedür

(manz. 217)

- 1 Akıl zülfünün bağına bağlanmak için delirmiştir;
can, yüzünün mumuna yanmak için etrafında dola-
şan pervanedir.
- 2 Bu Kamer Devrinde fitne gözünün kasdı bazen dine
bazen de imanadır.
- 3 Sana kavuşmamın çaresi nedir dedim; mum gibi
aşk ateşine devamlı yan dedi.
- 4 Kan, canıma nasıl azık olur dedim; âşığın azığı kan-
dır, başka ne olur ki dedi.
- 5 Gerçi ona kavuşmak ele geçerse ucuzdur, amma
ona bir anlık kavuşmak bin canı değer.
- 6 Senin aşkınla, can aşına olalıdanberi cihana yaban-
cı olduğu gibi cana da yabancısıdır.
- 7 Can hümâsını (kuşunu) yakalamak için zülûfün,
anber kokulu tuzak kurmuş; benin ise mis kokulu
(siyah) tane olmuştur.
- 8 Senin kırmızı renkli dudağının aşkı mest edicidir;
ona kim heveslense kendini meyhanede hisseder.
- 9 Ahmedî, içkiden tevbe etmiştir; o tevbeyi bozan ise
bir kadehtir.

- 1 Işkuña ehl-i nazar baht-ı hümâyûn didiler
Kapuñuñ kullugını devlet-i efzûn didiler
- 2 Gören agzuñı ana teşne durur Âb-ı Hayât
Cânları mest ider bu leb-i mey-gûn didiler
- 3 Akl u cân u dil ü dîn-ile ele girür-ise
Ayaguñ topragını satana magbûn didiler
- 4 Cân virenler sana cîmin görüben saçlaruñuñ
Kâmetüñe elif ü kaşlaruñ nûn didiler
- 5 Akl'olanlar gözüñüñ fitnessini görübenüñ
Melek ü hûr dahı ola buna meftûn didiler
- 6 Ehl-i Badâd-ıla Hârezm bahup yaşlaruma
Bahr katında n'olur Dicle vü Ceyhûn didiler
- 7 **AHMEDÎ** hâlini zülfünde nedür görenler
Unudıldı haber-i Leylî vü Mecnûn didiler

(manz. 218)

- 1 Aşk sanatını iyi anlayanlar senin aşkına mübarek
baht dediler, kapının kulluğuna (ise) bu ne büyük
talih dediler.
- 2 Senin ağzını görenler; "ölümsüzlük suyu ona susa-
mıştır, bu şarap renkli dudak canları sarhoş eder"
dediler.
- 3 Akıl, can, gönül ve din pahasına elde edilebilirse;
ayağının toprağını satana alışverişte aldanmış de-
diler.
- 4 Senin uğrunda can verenler, saçlarının cimini göre-
rek; boyuna elif, kaşlarına da nun dediler.
- 5 Akıllı olanlar; gözünün fattanlığını görerek, "melek-
ler ve huriler dahi buna meftun olur" dediler.
- 6 Bağdatlılarla Harzemliler yaşlarımı bakarak; "Dic-
le ve Ceyhun, denizin yanın da az kalır" dediler.
- 7 Ahmedî'nin halinin senin zülfünde ne olduğunu gö-
renler; Leylâ ve Mecnun'un haberi unutuldu dedi-
ler.

- 1 Aşık olanı dut ki gül-istân içindedür
Çün yârdan cüdâ ola zindân içindedür
- 2 İşkuñ müdâm gönlümi itmiş durur makâm
Bu ulu genci gör ki ne virân içindedür
- 3 Dişlerüñüñ hayâli gözüm eyledi vatan
Cevher ki şâh-vâr ola Ummân içindedür
- 4 Agzuñ hadîsini sorana ben ne diyeyim
Kim ol nihân-ı râz dil ü cân içindedür
- 5 Müşgîn beñüñi lâ'l-lebüñde gören gönül
Didi ki Hızr Çeşme-i Hayvân içindedür
- 6 Kalmadı cân u dil ki gözüñ itmedi esîr
Dürlü belâ bu dâm-ı perîşân içindedür
- 7 Şeyhoghı defterini yile virdi rûzigâr
Görelî **AHMEDÎ** k'adı dîvân içindedür

(manz. 219)

- 1 Aşık olanı kabul et ki gül bahçesi içinde olsun, yarı-
rinden ayrı olduğunca zindan içinde demektir.
- 2 Senin aşkın benim gönlümde yer tutmuştur, şu ulu
hazineye bak ki ne viranelik içindedir!
- 3 Senin dişlerinin hayali gözümü vatan eyledi; şaha-
ne inciler de Umman denizi içindedir.
- 4 Senin ağzının mukaddes sözünü sorana ben ne di-
yeyim ki; o gizli sır, gönül ve can içindedir.
- 5 Siyah benini kırmızı dudağında gören gönül; "Hızır
Âb-ı Hayat içindedir" dedi.
- 6 Gözünün esir etmediği can ve gönül kalmadı; türlü
belâ bu perişan tuzak içindedir. (Kırpiklerin süz-
gün bakış esnasında üst üste yığılır gibi görünüşü
perişan tuzağa benzetiliyor.)
- 7 Ahmedî adının divan içinde geçtiğini görelî; Seyh-
oğlu defterini rûzigâr (zaman) yele verdi (unut-
turdu.)

- 1 Gamzeñ hadengî n'eyledi ben bî-günâhı gör
Ne fitne itdi bana bu zülf-i siyâhı gör
- 2 Gönül esir oldu zenahdânuña senüñ
Kayda bulundu anuñ-ıçun sen bu çâhı gör
- 3 Mâh-ıladur hisâbı kamunuñ velî yüzüñ
Bir zerrece hisâba getürdi mi mâhı gör
- 4 Bir yılcadur tapuñdan ırâh bir dem üstüme
Ne dürlü mihnet-ile geçer sâl u mâhı gör
- 5 Âhum durur yüzümi yire düşüren benüm
Bu tünd-bâd kim nice sordı bu kâhı gör
- 6 Vâlih yüzüñe zühre vü hurşîd ü müşterî
N'itmiş senüñ cemâlüñe sun'-ı İlâhî gör
- 7 Sinüñ gedâyuñ olduğıçun kendüy'**AHMEDİ**
Muhtâc nice eyledi her pâdişâhı gör

(manz. 225)

- 1 Gamzenin batıcı oku ben günahsız ne hâle çevirdi-
diğini, bu siyah zülfün bana ne fetteanlık ettiğini gör.
- 2 Gönül, senin çenenin çukuruna hapsedildi; o halde
sen bu kuyunun nerede bulunduğunu gör.
- 3 Cümle âlemin işi gücü hep ay hesabıyladır, lâkin se-
nin yüzün; aya zerre kadar bile itibar etmedi.
- 4 Senin kapından bir anlık uzak kalmam bana bir yıl
kadar gelir; yıllarım ve aylarım ne türlü çilelerle ge-
çer, gör.
- 5 Benim yüzümü yere düşüren ah etmemdir; bu ka-
sırganın bu saman çöpünü nasıl sorduğunu gör.
- 6 Zühre, müşteri ve güneş senin yüzüne hayrandır; Al-
lah'ın kudretinin senin güzelliğindeki hikmetlerini
gör.
- 7 Ahmedî, senin dilencin olduğu halde her padişahı
kendine nasıl muhtaç ettiğini gör.

- 1 Ger gönül sevdi-y-ise sıdk-ıla bir yâri n'olur
Cân eger cân-ıla oldı-y-sa hırîdârı n'olur
- 2 İy beni âşık diyü remz-ile halka gamz iden
Togru dırsın sevmişem cân-ıla bir yâri n'olur
- 3 Zülfi zencîrine niçe âkıl olmışdur esîr
Ben ki mecnûnam eger olsam giriftârı n'olur
- 4 Ger nazar kıldum-ısa anun cemâline ne gam
Bülbül-i şeydâ temâşâ itse gül-zârı n'olur
- 5 Her kişi yüz dürlü iş işler cihânda nesne yoh
Bu arada sevmişem ben dahı bir yâri n'olur
- 6 Fitne olmuş nakşa bir sâhib-nazar Nakkâş-ıçun
Ne ziyân var arada bilsem sana bârî n'olur
- 7 Ârı yohdur diyü bini niçebir ayb idesin
Âşıkam terk itdüm-ise neng-ile ârı n'olur
- 8 Işk câmın içmişem gitdi-y-ise aklum ne gam
Âb-ı Hayvân yur-ısa bir nakş-ı dîvârı n'olur
- 9 Şehr içinde niçebir bini melâmet idesin
Dut ki münkir eyledüñ sen bana bu şârı n'olur
- 10 Çünkü aybuma mukırram hergiz inkâr itmezem
Bana yog-ısa bu halkuñ bâri ikrârı n'olur
- 11 Ayb idince nâlemi işidüben disen bana
AHMEDİ sabr it bu kamu nâle vü zârî n'olur

(manz. 238)

- 1 Eğer gönül doğrulukla bir yari sevdiese ve can ca-
nın müşterisi oldu ise bunda ne var?
- 2 Ey beni âşık diye imâ ederek halka gammazlayan!
doğru söylersin, bir yari candan sevmişsem ne var?
- 3 Bir çok akıllı, zülfü zencirine esir olmuştur; ben ki
deliyim, eğer esiri olursam ne var?
- 4 Eğer onun yüzünün güzelliğine baktımsa ne gam,
şeydâ bülbül gül bahçesini seyr etmişse ne var?
- 5 Her kişi cihanda yüz türlü iş işler, bir şey olmaz;
bu arada ben de bir yar sevmişsem ne var?
- 6 Tecrübesi, görüşü kuvvetli olan biri, Nakkaş (Al-
lah) için resime meftun olmuş (fitnelenmiş, hay-
ran olmuş) sa ortada ne var? bilmem seni de ne
ilgilendirir?
- 7 Arsızdır diye beni daha ne kadar ayıplayacaksın?
âşıkım, ârı hayayı terk ettimse ne var?
- 8 Aşk şarabını içtiğimden dolayı aklım başımdan git-
tiyse gam değil, ölmezlik suyu (aşk) bir duvar na-
kışını (akıl) yıkamışsa ne var?
- 9 Şehir içinde beni daha ne kadar kınayacaksın? ka-
bul et ki bu şehir halkını benden nefret ettirdin, vız
gelir.
- 10 Ayıbımı kabul ediyorum, aslâ inkâr etmiyorum, bu
durumda da bu halk beni kabul etmiyorsa etmesin.
- 11 İniltimi işittikçe beni ayıplayacağına, bana; "Ah-
medi, bu ağlayıp sızlamaya karşılık sabr et" desen
ne olur?

- 1 Gözümden agladuhça firûkuñda kan tamar
Üzild'ola meger bu yüregümdeki tamar
- 2 Gamzen Kazâ yiter bu cihâna ki fitnesi
Tîr-i Kazâ bigi n'ireye dutsa yüz yiter
- 3 Bir dem gider bu gussayı şâd ol u bâde iç
Kim bâddur bu ömr ü karâr itmez ü gider
- 4 Bağlamışam vefâna kemer ney bigi müdâm
Hod kimde yog-ısa bu kemer ola ol kem er
- 5 Agzuñdagı dürer sıfatın çünkü şerh idem
Dürr-i yetim utanubanuñ nâmesin dürer
- 6 Hâd-ı bahâr çünkü bizer yir yüzün temâm
Görüp yüzünü lâle vü gülden dahı bizer
- 7 VASFİNİ hoş yazar yüzünüñ **AHMEDÎ** velî
Âşüftolup saçunuñ anıcah işini bozar

(manz. 242)

- 1 Senin ayrılığında ağladıkça gözümden kan damlar,
herhalde bu yüreğimdiki damar koptu.
- 2 Senin gamzen bu cihana Kazâ oku olarak kifayet
eder, kazâ oku olarak nereyi hedef alsa isabet eder.
- 3 Bir anlık için bu gamı gider ve neşeli ol, şarap iç;
zirâ, bu ömür rüzgâr gibidir, bâki kalmaz, gider.
- 4 Vefana ney gibi dâimâ kemer bağlamışım, bu ke-
mer her kimde yoksa o kem erdir (kusurlu, eksik
kimsedir).
- 5 Ağzındaki incilerin vASFİNİ şerh ettikçe (açtıkça),
tek inci utanarak kendi defterini dürer (sadefinin
içine gizlenir. Bilindiği üzere incinin sade fi iki def-
ter yaprağı şeklindedir. Yapraklar açıldığında için-
den inci çıkar. Defterini dürer derken; ağzındaki in-
cileri ben şerh ettikçe, açtıkça tek inci de utancın-
dan kabuğuna çekilir, açılan sade f yapraklarını kapa-
tır demek istiyor. İncinin sade fi siyahtır, dolayısıy-
le yaprakları da siyahtır. Böylece "defterini dü-
rer" ifadesiyle kara kaplı defteri çağrıştırıyor. Utan-
dıracak kadar parlak olan inciler tek inci için iyi ha-
ber değildir. O takdirde karalı kağıt mecaz anlam-
da kara haber bulunduran kâğıt, mektup demektir.)
- 6 Bahar yeli yer yüzünü tamamen bezeyince, senin yü-
zünü gördükten sonra o, lâle ve gülden de bıkar.
- 7 Ahmedî, senin yüzünün vASFİNİ hoş yazar velâkin;
sana tutulup saçını anınca da işini bozar.

- 1 Gönül ki ışk-ıla bu zülf-i dîl-rübâya düşer
Hevâ-yı âlem-i cândur diyü belâya düşer
- 2 Yüzüñ sâyesi düşmiş bu anberîn saçunuñ
Niteki ukdei re'süñ sevâdı aya düşer
- 3 Saçuñ belâsına hâlüñ düşürdi gönlümü
Ki dâne göricegez kuş varur kazâya düşer
- 4 Belâ-y-ıla bulnur vasl şükr kim gamzen
Belâ ohın niçe k'atar bu mübtelâya düşer
- 5 Gerekse yâri ko gayri gönül ki şart oldur
K'unıda her hevesi ol ki bu hevâya düşer
- 6 Safâ gerek oda yah varlıguñ küdüretini
Çü şem' yana işi nûr olup safâya düşer
- 7 Anı gerek seni sen fâni it ki vahdetde
Viren fenâya varın câvidân bekâya düşer
- 8 Ganîlg ister-isen fakrı cânuñ fahr it
Ki fakr çünki temâm ola ol gınâya düşer
- 9 Sözi muhakkıka dir **AHMEDÎ** ki keşf ide
Bu remzi sanına ki **ŞEYHOGLI MUSTAFÂ**'ya düşer

(manz. 244)

- 1 Gönül ki aşk ile bu gönül kapan (yakalayan) zülfe düşer, can âleminin (bu dünyanın) havasıdır (hevesidir) diye belâya düşer (tasdik eder.)
- 2 Bu amber kokulu (kül rengi) saçının gölgesi, ukde-i re'sin (baş düğümünün, ayın tutulma noktasının) siyahlığının aya düştüğü gibi yüzüne düşmüş.
- 3 Kuşun dâne gördüğünde kazaya (kılcana) düştüğü gibi, benin de gönlümü saçının belâsına düşürdü.
- 4 Yare kavuşma fırsatı belâ ile bulunur, şükür ki gamzen belâ okunu ne zaman attıysa bu mübtelâya isâbet ettirmiştir.
- 5 Ey gönül, eğer yari istiyorsan; O'ndan başkasını terk et, şart odur ki bu arzuya düşen kimse her hevesi unuttur.
- 6 Varlığının bulanıklığını (kederini, gamını) durulaştırmak (şenlikli, huzurlu etmek) için ateşe yak (mâsivâdan arıt); tıpkı mumun yanıp (varlığını yakıp) varlığından sıyrılması gibi.
- 7 Sana; seni yoktan var eden gerekir, sen kendini fânî et (yok et) ki vahdetde (varlığın Bir'liği yolunda) varlığını fenâya (yokluğa) veren ebedî bekâya (hayata) kavuşur.
- 8 Ganilik (zenginlik, cömertlik) istersen fakirlikle öğün, fakirlikte kemâle eren zengin olur (bıkkınlık getirir.) (Peygamberin, "fakîrlık az kalsın küfür olacaktı" sözünü de hatırlamak gerekir.)
- 9 Ahmedî; sözü, söz inceliklerinden anlayana söyler ki (inceliklerini) keşf edebilsin, bu rûmuza Şeyhoğlu Mustafa'nın çözeceğini sanma.

- 1 Ne cân kim ışkî yoh ol cân degüldür
Anun kim derdi yoh insân degüldür
- 2 Ne cevherdür bu kim sana virilmiş
Ki anun yiri bahr u kân degüldür
- 3 Kamudan ol acebdür kim bu gevher
Degül peydâ vü hem penhân degüldür
- 4 Yakîn vahdet durur ahvel gözin ko
Ki kesret buradan imkân degüldür
- 5 Düzet hüccetle tevhîd-i hakîkî
Ki taklîdî olan îmân degüldür
- 6 Bekâ-i câvidân-ıçun fenâ ol
Bekâ mı ol ki câvidân degüldür
- 7 Ko iki kevni birlik isder-isen
Bu yol düşvârdur âsân degüldür
- 8 Toludur **AHMEDÎ**'nün sözi hikmet
Velikin mezheb-i Yûnân degüldür
- 9 Bu kuşlar dilini k'ol söylemişdür
Süleymândur bilen Selmân degüldür

(manz. 255)

- 1 Aşkî olmayan can, can değildir; derdi olmayan in-
san, insan değildir.
- 2 Sana verilmiş olan bu cevher öyle bir cevherdir ki
onun yeri deniz ve mâden ocağı değildir.
- 3 Hepsinden tuhaf olan odur ki bu cevher gizli de
değildir, açık da değildir.
- 4 Bir oluşunda hiç şüphe yoktur, şaşî gözlü olma (iki
görme)ki kesret (çokluk) bu dünyadan imkânsızdır.
- 5 Delil göstererek bir olduğuna inan ki, taklit yolu ile
îman olmaz.
- 6 Ebedî hayat için yok ol; ebedî olmayan hayat, ger-
çek hayat değildir.
- 7 Birlik istiyorsan iki dünyayı (bu dünya ve âhiret)
bırak; bu yol zordur, kolay değildir.
- 8 Ahmedî'nin sözü hikmet doludur, fakat Yunan fel-
sefesi değildir.
- 9 Bu kuş dillerini söyleyen odur, (bu sebeple o, kuş
dili) bilen Süleymân'dır, Selmân değildir.

- 1 Hiç anmaz iy sabâ bizi dil-dâr hoş mıdur
Sormadı yâr hâli nedür yâr hoş mıdur
- 2 Ol bizi sormasa nola sen bizden anı sor
Ol zülfi sünbül ü yüzi gül-zâr hoş mıdur
- 3 Tahkik bil ki gonca-i sîr-âbı nicedür
Ma'lûm kıl ki nergis-i hûn-hâr hoş mıdur
- 4 Billah görüñ ki gamze-i câdû ne demdedür
Billah soruñ ki turre-i tarrâr hoş mıdur
- 5 Fursat deminde digil aña âşık ola zâr
Yâr-ıla işret eyleye agyâr hoş mıdur
- 6 Şîrîn lebüñde Çeşme-i Hayvân revân-iken
Ben hasta teşne-dil oluram zâr hoş mıdur
- 7 La'lüñ şifâ durur kamu rence şehâ senün
Ben sâl u mâh derd-ile bîmâr hoş mıdur
- 8 Sen ni'met ü na'im-ile şâdân u **AHMEDÎ**
Biñ mihnet ü belâya giriftâr hoş mıdur
- 9 Ben zâr itdügümce sen âzâr u cevri-ile
Cânumdan itdügüñ beni bîzâr hoş mıdur

(manz. 260)

- 1 Ey sabâ, sevgili bizi hiç anmaz, hoş mudur? yar, yar hali nedir? hoş mudur? diye sormadı.
- 2 O bizi sormazsa ne çıkar? sen bizden onu sor (onu kokla); o zülfü sümbül, yüzü gül bahçesi hoş mudur?
- 3 Taze goncanın (sevgilinin nokta gibi ağzının) nasıl olduğunu soruşturup öğren, kanlı nergisin (sevgilinin kan içici süzgün kirpiklerinin) sarhoş olduğunu anla.
- 4 Cadı gamze ne fettanlıktadır, Allah aşkına görünüz; yan kesici kâkülü hoş mudur? Allah için sorunuz!
- 5 Fırsat anında (içkisinde) âşıkının onun için inlediğini söyle, yar ile başkalarının içki âlemi yapması hoş mudur?
- 6 Tatlı dudağında Hayat Suyu akarken, ben (o suyu) can u gönülden arzulayan hasta (olarak) inlersem hoş mudur?
- 7 Ey şah, bütün hastalığa senin kırmızı dudağın şifâ iken; ben yıllar ve aylarca dertli hasta (için bu) hoş mudur?
- 8 Sen ni'met ve bollukla şen şakrak, Ahmedî binlerce sıkıntı ve belâya tutulmuş hoş mudur?
- 9 Ben inledikçe sen azarlayarak, cevri ederek beni canımdan bıktırdığın iyi midir?

- 1 Yanaguñ u dişüñ ü gözlerüñ hem zülfüñ iy dil-ber
Biri lâle biri lü'lü biri nergis biri anber
Ne amber anber-i sârâ ne nergis nergis-i ra'nâ
Ne lü'lü lü'lü-yi lâle ne lâle lâle-i ahmer
- 2 Şehâ agzuñ yüzüñ ü kaşuñ u dudaguñ olmışdur
Biri çeşme biri gül-şen biri tûbâ biri şekker
Ne şekker şekker-i lezzet ne tûbâ tûbâ-i rahmet
Ne gül-şen gül-şeni cennet ne çeşme çeşme-i Kevser
- 3 Senüñ kaşuñ gözüñ ü gamzeñ ü saçlaruñ olmışdur
Biri fitne biri câdû biri hûnî biri kâfer
Ne kâfer kâfer-i pür-dil ne hûnî hûni-yi kâtil
Ne câdû câdu-yı Bâbil ne fitne fitne-i Mahşer
- 4 Firâkuñd'**AHMEDÎ** cân u dil ü çeşm ü ciger olmuş
Biri nâle biri hasret biri cûşış biri âzer
Ne âzer âzer-i kânûn ne hasret hasret-i mecnûn
Ne cûşış cûşış-i Ceyhûn ne nâle nâle-i mizher
- 5 Sana Allâh lutfı vü yir ü gök ü melek olsun
Biri Hâfız biri bende biri çâker biri reh-ber
Ne reh-ber reh-ber-i devlet ne çâker çâker-i hidmet
Ne bende bende-i hazret ne hâfız Hâfız-ı Yâver

- 1 Ey dilber; yanağın, dişin, gözlerin ve zülfünden; biri lâle, biri inci, biri nergis biri de amber olmuştur.
Ne amber, saf amber; ne nergis, (mahmur oluşundan dolayı) güzel nergis; ne inci, lâle incisi (inci çiçeği); ne lâle, kırmızı lâledir.
- 2 Ey şâh; ağzın, yüzün, kaşın, dudağından; biri çeşme, biri gül bahçesi, biri tûbâ, biri de şeker olmuştur.
Ne şeker, lezzet şekeri (iki dudak); ne tûbâ, rahmet tûbâsı; ne gül bahçesi, Cennet gül bahçesi; ne çeşme, Kevser çeşmesidir.
- 3 Senin kaşın, gözün, gamzen ve saçlarından; biri fitne, biri cadı, biri kanlı, biri de kâfir olmuştur.
Ne kâfir, yürekli kâfir; ne kanlı, kanlı kâtil; ne cadı, Bâbil cadısı; ne fitne, Mahşer fitnesidir.
- 4 Ahmedî, senin ayrılığında; can, gönül, göz ve ciğerden; biri feryat, biri hasret, biri coşma, biri de ateş hâlinedir.
Ne ateş, ocak ateşi; ne hasret, delice sevenin hasreti; ne coşma, Ceyhun ırmağının coşması; ne feryat, ud feryatıdır.
- 5 Sana; Allah'ın lutfu, yer, gök ve melekten; biri koruyucu, biri kul, biri hizmetçi, biri de rehber olsun.
Ne rehber, devlet rehberi; ne kul, hizmet kulu; ne hizmetçi, padişah hizmetçisi; ne hâfız, yardımcı Hâfız (Allah)dır.

- 1 Yüzün ay-ıla güneşden arıdur
Özün her aybdan kim var berîdür
- 2 Bahâ virdüm ayagun tozına cân
Kim anı ol bilür kim cevherîdür
- 3 Nedür hûrî melek kim cân u dilden
Sana mihr-ile zühre müşterîdür
- 4 Lebün cân didüm şîrin budur kim
Dil ü cân dahı anuñla diridür
- 5 Dilün zikründe gözüm sûretünde
Kişinün varlığı huşk ü teridür
- 6 Gözümdedür hayâli kaddünün râst
Ki rûd u çeşmeler servün yiridür
- 7 Yüzünü vasf idicek **AHMEDÎ**'nin
Sözini işiden dir k'Enverîdür
- 8 Devâvîn nesh olup unıdıldı
Okınan şimdi anuñ defteridür
- 9 Var-iken söz anuñ Şeyhoglı sözün
Kulagina getüren Sâmirîdür

(manz. 27)

- 1 Yüzün ay ile güneşten arıdır, kendin her ayıptan uzaksın.
- 2 Ayağının tozuna bedel olarak can verdim, zirâ cevherin kıymetini cevherci bilir.
- 3 Huri melek nedir ki Zühre (Venüs) sana can ve gönülden şefkatli müşteridir (jüpiter).
- 4 Dudağına can dedim, tatlı (olan) budur ki gönül ve can da onunla diridir. (Dudak Âb-ı Hayat olduğu için ölümsüzlük verir.).
- 5 Dilim seni zikr etmekte, gözüm seni seyr etmekte; kişinin varlığı kuruluşu ve yaşlığıdır.
- 6 Senin boyunun doğru hayâli gözümdedir; çünkü servinin bulunduğu yer ırmaklar ve çeşmelerdir.
- 7 Senin yüzünü vasf edince Ahmedî'nin sözünü işiten, Enverî söyledi sanır.
- 8 Divanlar istinsah edilip unutuldu, şimdi okunan onun defteridir.
- 9 Onun sözü varken Şeyhoğlu'nun sözünü kulağına getiren (kulak veren) Sâmirî'dir.

- 1 Sabâ çün zülfüne hem-den olupdur
Nefesde İsa-yı Meryem olupdur
- 2 Yanaguñ aksi gül-zâra ireli
Gül ü bülbül hoş u hurrem olupdur
- 3 Ne kohu tuydı zülfünden benefşe
Ki odından anuñ derhem olupdur
- 4 Safâ durur yüzüñ Kible işigüñ
Saçuñ Meş'ar lebüñ Zemzem olupdur
- 5 Senüñ derdüñ benüm derdüme dermân
Senüñ zahmuñ bana merhem olupdur
- 6 N'ola haddüñ getürdi-y-se hat-ı nesh
Çü hüsnüñ âyeti muhkem olupdur
- 7 Bana sorgıl ki dürcinde lebüñüñ
Ne pinhân râzlar müdgâm olupdur
- 8 Ne var gonca içinde bülbüle sor
Ki anuñ sırrın'ol mahrem olupdur
- 9 Kom'elden câmı bir dem lâle bigi
Ki ömrüñ hâsılı bir dem olupdur
- 10 Sikender bigi urgıl başuna tâc
K'ayah elüñde câm-ı Cem olupdur
- 11 Lebüñi anduğı-y-çün **AHMEDİ**'nün
Sözi cân derdine uş em olupdur
- 12 Sözi çoh olsa n'ola çün gül-i bâg
Anuñ ter sözlerinden nem olupdur
- 13 Kemâloglı ki diyüp yidi beyti
Dili süsen bigi ebkem olupdur

(manz. 280)

- 1 Sabâh yeli senin zülfünle arkadaş olunca (aynı nefesli olunca), nefeste Meryem oğlu İsa olmuştur. Sabâ yeli estiğinde çiçekler yapraklar açar, ölü tabiat dirilir. (İsa Peygamberin nefesiyle ölümler dirilir.)
- 2 Yanağının aksi gül bahçesine vuralı; gül güzelleşmiş, bülbül sevinçli olmuştur.
- 3 Menekşe senin zülfünden ne koku duydu ki onun odundan (kokululuğundan) karışmıştır (râhatsız olmuştur.)
- 4 Yüzün Safâ, eşğin Kible, saçın Meş'ar, dudağın Zemzem olmuştur. (Hac sırasında hacıların uğrak yerleri).
- 5 Senin derdin benim derdime derman, senin yaran da bana merhem olmuştur.
- 6 Senin yanağın nesih hattı (ayva tüyü; iptal çizgisi, mensûh) getirdiyse ne var ki? çünkü güzelliğinin âyeti muhkem (hükümlü, geçerli) olmuştur.
- 7 Dudağının mücevher kutusunda ne gizli sırların gizlenmiş olduğunu bana sor.
- 8 Goncanın içinde ne olduğunu bülbüle sor ki onun sırrı onda gizlenmiştir.
- 9 Kadehi lâle gibi bir an (bir yudum, bir koklayımlık) bile elden bırakma ki ömrün hâsılı bir anlık (bir nefeslik; bir içki) olmuştur.
- 10 İskender gibi başına taç koy (padişah ol) ki elindeki kadeh Cem'in şarabı ile dolmuştur.
- 11 Dudağını andığı için Ahmedî'nin sözü can derdine işte ilaç olmuştur.
- 12 Sözü çok olsa ne var, çünkü bağın gülü onun taze (ıslak) sözlerinden nem olmuştur (ıslanmıştır.)
- 13 Kemâloglu yedi beyit söylediği için dili ağzından susam gibi çıkmıştır (söyleyemez olmuştur.)

- 1 Gamzeñ ne Türkdür ki çü kads-ı kemân ider
Ohın gören Kazâ ohı diyü gümân ider
- 2 Yüzünle rûşen ol ide gözin ki yaş gibi
Cânını yüz sürüyü yoluña revân ider
- 3 Ne şerh ideyim ne güher durur agzuñı
Cân râzıdur gören kişi anı nihân ider
- 4 Gözüñe pend it ki bu halkı esirgesün
İşbu siyâh-dil niçebir bunca kan ider
- 5 Gönül saçuñ hevâsına hiç itmesün heves
Kim topırağa dahı bu hevâ irse cân ider
- 6 Pervâne bigi oda yana şem' âfitâb
Bir şu'lesin cihâna yüzüñ ger ayân ider
- 7 Vafına teşnedür dudaguñuñ ol Âb-ı Hızır
Kimdür ki **AHMEDÎ** gibi şîrîn-beyân ider

(manz. 282)

- 1 Gamzen ne Türkdür ki kemanını ele alınca, okunu
gören Kazâ oku diye şüphelenir.
- 2 Senin yüzünle, gözünü nurlandıracak kimse o kim-
se olmalı ki yolunda yaş gibi yüz sürüyerek canını
versin.
- 3 Senin ağzının ne cevher olduğunu şöyle açıklaya-
yım; can sırrıdır onu gören kişi kaybolur.
- 4 Gözüne nasihat et ki bu halkı esirgesin, bu kalbi
kara nasıl bunca kan eder.
- 5 Gönül, saçının güzel kokusuna nasıl heveslenmesin
ki bu güzel koku toprağa da değse can verir.
- 6 Güneş, mum alevinde yanan, pervane gibi ateşe yan-
sa; senin yüzünün bir parıltısını cihane ancak gös-
terebilir.
- 7 O Hızır Suyu Senin dudağının vafına susamıştır,
Ahmedî gibi senin dudağının vafında şirin söz söy-
leyebilen kim var ki?

- 1 Ömr mihnetdür ü belâ sensüz
Pes gerekmez durur bakâ sensüz
- 2 Ten azâba ulaşdı senden irah
Cân belây'oldı mübtelâ sensüz
- 3 Râzı olam Cahim mihnetine
Cennete virmeyem rızâ sensüz
- 4 Vaslun-ıla inâyet eyle bana
Niçebir çekeyim anâ sensüz
- 5 Kâh ider cüdâlıguñ kûhu
Eylemesün bizi Hüdâ sensüz
- 6 Derd-mendem bana ilâc eyle
Kim bana yoh durur devâ sensüz
- 7 AHMEDÎ senden ayru dirilmez
Koma kim zâr zâr ola sensüz

(manz. 292)

- 1 Sensiz ömür (bana) çile ve belâdır, sen olmadan
(bana) ebediyet gerekmez.
- 2 Senden ayrı olarak benim azab içindedir, canım da
sensiz belâyâ düştü.
- 3 Cennete sensiz râzı olmayayım, cehennem azabına
râzı olayım.
- 4 Ulaşmanla bana iyilik et, sensiz ben ne kadar mih-
net çekeyim.
- 5 Senin ayrılığın, dağı çöp gibi eder; Tanrı bizi sensiz
eylemesin.
- 6 Dertliyim bana ilaç eyle, sen olmadan bana şifâ yok-
tur.
- 7 Ahmedî senden ayrı yaşayamaz, ayrılığınla onu inim
inim inletme.

- 1 Bu ne yüzdür bu ne gözdür bu ne kaş
Ki hayrândur anuñ nakşına nakkâş
- 2 İder âşıklarun cânın nişâne
Ohına yayınuñ işbu göz ü kaş
- 3 Gönül n'olur ki sevdâsı saçunuñ
Ayaga saldı yüz bin cân-ıla baş
- 4 Bilür senden ırah yaşımı gören
Ki bagrum kan olupdur yüregüm baş
- 5 Dilümde adn u gözde hayâlün
Benüm dahı budur varum kuru yaş
- 6 Melâmet itse yâr-ıçun ben'agyâr
Aceb mi çün göremez günü huffâş
- 7 Niçe kim AHMEDÎ râzını gizler
Yüzi rengi gözi yaşı ider fâş

(manz. 311)

- 1 Bu ne yüzdür, bu ne gözdür, bu ne kaş, ki onun na-
kışına nakışçı hayrandır.
- 2 Bu göz ve kaş; yayının okuna âşıkların canını hedef
eder (kaşlar yayı, kirpikler oku andırır).
- 3 Ey gönül, saçının sevdâsı ayağa yüzbin can ile baş
saldı bunda ne var ki? (Sevgilinin saç tellerinden
her birinin dibinde bir âşık canı vardır.)
- 4 Senden ırah olduğumda yaşımı gören bilir ki; bağ-
rım kan, yüreğim yara olmuştur.
- 5 Dilimde adın ve gözümde hayâlin bulunmaktadır,
benim de kurudan yaşdan varlığım budur.
- 6 Yarden başkaları beni yar için lânetlese şaşılacak
ne var, çünkü yarasanın güneşi göremez.
- 7 Ahmedî sırlarını gizledikçe; yüzünün rengi, gözünün
yaşı sırlarını açığa vurur.

- 1 Ne yüz bu ki âteş-i ter olmuş
Ne leb bu ki Âb-ı Kevser olmuş
- 2 Zülfün girihin sabâ çözerken
Etrâfı cihân muanber olmuş
- 3 Zibâ yüzünün safâsıyla
Âlem kamusu münevver olmuş
- 4 La'lünde acerb ne hatdur ol kim
Minâ-y-ıla hoş muharrer olmuş
- 5 Boyunu çemende serv görmüş
Togrulig-ıl'aña çâker olmuş
- 6 Hâşâ k'ola hüsnün âyeti nesh
Ol hatt-ıla kim müzevver olmuş
- 7 Ten ola bu zât hâşâ lillah
Bir rûh durur musavver olmuş
- 8 Anmış meger **AHMEDİ** lebüni
K'agzında kelâmı şeker olmuş
- 9 Dişün sıfatın dile getürmüş
Ol lutf-ıla lafzı gevher olmuş

(manz. 316)

- 1 Bu ne yüz ki taze ateş olmuş (kırmızı veya ateş renginde şarap), bu ne dudak ki Kevser Suyu olmuş.
- 2 Zülfünün düğümünü sabâ yeli çözerken cihanın her tarafı amber kokulu olmuş.
- 3 Güzel yüzünün parlaklığı ile bütün âlem nurlanmış.
- 4 Kırmızı dudığında acabâ o ne hattır (ayva tüyü)ki mine ile (çivit rengiyle) hoş yazılmış.
- 5 Boyunu bahçede servi görmüş, ona doğrulukla kul olmuş.
- 6 Güzelliğinin âyetini (güzellik işaretin, vahdet olan yüzün) tezvirlenmiş (uydurma olan) o hat ile (ayva tüyleriyle, kesretle) değişmekten Allah korusun!
- 7 Bu Zât (vahdet olan bu yüz) tasvir olunmuş bir ruhtur, (bunun)ten (varlık âlemi, kesret) olmasından Allah'a sığınırım.
- 8 Ahmedî, senin dudakını andığı için ağzında sözü şeker (tatlı) olmuştur.
- 9 Dişinin vasfını dile getirmesinin lutfu ile de sözü mücevher olmuştur.

- 1 Benim cân u dil-ile yâre müştâk
Benem dil-dâde vü dil-dâre müştâk
- 2 Gönüldedir kamunun iştiyâkı
Benüm her zerrem olur yâre müştâk
- 3 İşidürken cevâb-ı "Len terânî"
Oluram girü ol didâre müştâk
- 4 Gözüm diler göre zülfi sevâdın
Kemendedür bu bahtı kara müştâk
- 5 Gönül ol kaşı gözi görmek isder
Belâya nicedür bî-çâre müştâk
- 6 Eger cân isder-is'anı aceb mi
Olur bîmâr olan tîmâra müştâk
- 7 Yüzün görmek durur şavk'AHMEDİ'nün
Belî bülbül olur gül-zâre müştâk

(manz. 351)

- 1 Can u gönülden yari arzulayan, seveni ve sevileni harâretle arzulayan kimseyimdir.
- 2 Herkesin şiddetli arzusu gönüldedir, benim her zerrem yari hararetle arzular.
- 3 "Sen beni aslâ göremezsin" cevabını işittiğim halde O sevgiliyi ısrarla yine arzuluyorum.
- 4 Gözüm, (onun) zülfünün siyahını görmek istiyor; bu bahtı kara (zavallı) da kemendi (tuzak olan kıvrık ve siyah zülfü) şiddetle arzuluyor.
- 5 Gönül o kaşı, gözü (fitne çıkaranları, ok yağdıranları, cellatları) görmek istiyor; çâresiz (zavallı, çâre arayan, merhem arzulayan gönül) belâyı şevkle nasıl arzuluyor.
- 6 Eğer canı olan, onu isterse tuhaf mı? hastalanan, tedaviye (elbette) şiddetle arzu duyar.
- 7 Bülbülün, gül bahçesini şiddetle arzulaması gibi Ahmedî'nin harâretli isteği de (Senin) yüzünü görmektir.

- 1 Aşık olana ışk odından nişân gerek
Bağrı kebâb gözleriniñ yaşı kan gerek
- 2 Yâri diyen gerek kim ola gayrden berî
Cânânı isdeyen kişiye terk-i cân gerek
- 3 Cevre kıla tahammül iden yâri ârzû
Sabr ide hâre her kim ana gül-sitân gerek
- 4 Şem'i safâdur ol sanem aña irişmege
Pervâne bigi yanmaga tâb ü tûvân gerek
- 5 Sinüñ yüzüñ görene ne hâcet likâ-yı hûr
Kapuñda yir bulana ne bâg-ı cinân gerek
- 6 Gonca-lebüâden isder-idüm söz açam velî
Ol râz-ı nâzüki bilürem kim nihân gerek
- 7 Anun-çun **AHMEDİ** heves ider lebüñe kim
Dil-hastadur ana şeker-i nâr-dân gerek

(manz. 368)

- 1 Aşık olana aşk ateşinden nişan olmalı, bağı kebab, gözlerinin yaşı da kan olmalıdır.
- 2 Yarım olmalı diyen, başkalarından alâkayı kesmeli; sevgilisini isteyen kişi canını terketmelidir.
- 3 Yari arzu eden, çevre tahammül etmeli; her kim gülbahçesini seviyorsa dikenine katlanmalıdır.
- 4 O put gibi güzel, berraklık mumudur; ona kavuşmak için pervane gibi yanmağa güç ve takat gerekir.
- 5 Senin yüzünü görene, meleklerin yüzü gerekmez; kapıda yer bulana, cennet bahçesi hiç gerekmez.
- 6 İsterdim ki gonca dudağından söz açayım, amma o nazik sırrı biliyorum ki gizlemek gerekir.
- 7 Ahmedînin, senin dudağına heveslenmesine sebep şu dur ki; gönlü hastadır (yaralıdır) ona nar tatlısı gerekir.

- 1 Seni seven kişi pervâne bigi yana gerek
Ana ki âşık ola şem' bigi yana gerek
- 2 Seven kişi yanagũũnũn gũlini lâle-sıfat
Ciger kanına boyanıp yũregi yana gerek
- 3 Elâ gözũn ne belâdur ki olıcak ser-mest
Ne fitne k'uyhuda yatur kamu uyana gerek
- 4 Yoluńda gitdi dil ü dîn ü cân u akl ne gam
Ana ki âşık ola sabr her ziyâna gerek
- 5 İřigũũnũn tozu durur saâdete iksir
Orada yüzini sürene kîmiyâ ne gerek
- 6 Cemâlũne irişüp şem' bigi nûr olmah
Yoluńda cân oda salup başın koyana gerek
- 7 Çü şerh ider lebũnũn vafın **AHMEDİ** bũlbũl
Sözini işiden eydür bu tũtiyâne gerek

(manz. 365)

- 1 Seni seven kişi pervane gibi dönmeli, Sana âşık olan kimse mum gibi yanmalıdır.
- 2 Yanağının gũlünü seven kişinin, yũređi ciğer kanına boyanarak lâle gibi yanmalıdır.
- 3 Senin ala gözün ne belâdır ki sarhoş olunca, uyku-
da yatan bũtũn fitneyi (neredeysel) uyandıracaktır.
- 4 Senin yolunda gönũl, din, can ve akıl gitti ne gam
(gam değil; ne yazık); âşık olan kimse her zarara
katlanmalıdır.
- 5 Eşiğinin tozu mutluluğa iksirdir, yüzünü oraya sü-
rene kimya gerekmez.
- 6 Senin cemaline kavuşup mum ışığı gibi nur olmak,
senin uğrunda canını ateşe atıp başını bu yola koya-
na münasiptir.
- 7 Ahmedî, senin dudağının vafını şerh ettikçe (açtı-
ça), bũlbũl sözünü işiten; "bu, papağanca olmalı-
dır" der.

- 1 Cânâ cihânı yahdı bu cân-âne gözlerün
Ne kaşun itdi rahm bu cânâ ne gözlerün
- 2 Dil-teng itdi gonca-i sir-âbı dudaguñ
Bimâr kıldı nergisi mestâne gözlerün
- 3 Yûsuf cemâlini idüben kıssa sûretün
Bâbil füsûnı eyledi efsâne gözlerün
- 4 Dermân idem didi dudaguñ derdüme velî
Komaz beni irişmege dermâne gözlerün
- 5 İder hezâr âbidi güm-râh kaşlarun
Kılur hezâr âkılı divâne gözlerün
- 6 Komadı cân u dil bu cihânde ki almadı
Başladı şimdi gâret-i imâne gözlerün
- 7 Old'AHMEDİ hedef bigi pür-zahm kim müdâm
Tîr-i Kazâ atar bu perişâne gözlerün

(manz. 360)

- 1 Ey sevgili bu can alıcı gözlerin cihanı yaktı; bu cana ne gözlerin merhamet etti, ne de kaşların.
- 2 Dudağın taze goncanın gönlünü daralttı, mahmur gözlerin nergisi hastalandırdı.
- 3 Senin suretin Yusufun güzelliğini hikâye edip gözlerin de Bâbil sihini efsane eyledi.
- 4 Dudağın, derdime "derman edeyim" dedi amma, gözlerin beni dermana ulaşmaya bırakmaz.
- 5 Senin kaşların binlerce ibadet edeni yoldan çıkarır, binlerce akıllıyı delirtir senin gözlerin.
- 6 Senin gözlerin bu cihanda almadık gönül ve can bırakmadı, şimdi de imânı yağmalamaya başladı.
- 7 Ahmedî, yara dolu (isâbet alan) hedef gibi oldu ki, senin gözlerin bu perişana durmadan da kaza okları yağdırır.

- 1 Âşık olan kişinüñ gönli münevver gerek
N'irede bahs'orada yâr musavver gerek
- 2 Gözlerüm uş dem-be-dem ivine saçar gül-âb
K'anda hayâlün varur ora mutahhar gerek
- 3 Rûh-ıla kalbe safâ ışk durur ışksuz
Kalb olıcak kalb olur kalbi mükedder gerek
- 4 Od u su içindedür âşık olan şem'-vâr
Suda balıh oluban odda semender gerek
- 5 Çün li-men'il-mülk-ile ışk alem götüre
Cân u gönül hükmüne cümle musahhar gerek
- 6 Niçe ki cehd iderem vasluña girmez ele
Cehd ile ne iş bite baht mukadder gerek
- 7 **AHMEDİ** dîvânını n'irede k'ohıyalar
Defteri **ŞEYHOGLI**'nun kendü big'ebter gerek

(manz. 370)

- 1 Âşık olan kişinin gönlü nurlu olmalı, her nereye bak-
sa orada yarinin tasvirini görmelidir.
- 2 İşte gözlerim (Senin aşkının ateşiyle kebab gibi pi-
şen kalbimden) sürekli olarak (kendi) evine (gö-
zün beyaz kısmına, yivine) gül suyu (Senin aşkınla
pişen kalbimden akan kanlı suyu, mâsivâ kirlerini
çekerek) serper, ki Senin hayâlinin olduğu (Senin
tecelligâhın, Senden başka şeylerden) yer (kalb,
gönül) temizlenmelidir.
- 3 Ruh ile kalbi temiz tutan şey aşk (Allah aşkı)dır,
aşksız kalb olursa (Allah'dan başka şeylerin bulun-
duğu kalb) kalp (sahte)tir, bu şekildeki kalb keder-
li (kirli, bulanık) demektir.
- 4 Âşık olan, mum misâli ateş ve su içindedir (mumun
içindeki yanan iplik ve o ipliğin yanması neticesin-
de eriyip su olan mum); suda balık ve ateşte (ate-
şin kızgınlığına tahammül ederek yaşayan) semen-
der böceği gibi olmalıdır.
- 5 "...mülk kimin..." hitabı ile aşkın bayrağı asıldığın-
da, can ve gönül O'nun hükmüne boyun eğecektir.
(O'na mülkü teslim edeceklerdir.)
- 6 Sana kavuşma gayretiyle çok çabalıyorum, muvaf-
fak olamıyorum; talihimde yazılı olmayınca (takdir
edilen zaman gelmeyince) çabalama ile iş bitmez.
- 7 Ahmedî divanını okudukları her yerde şeyhoğlu'nun
defterini kendisi gibi eksik (güdük) bulacaklardır.

- 1 İrişdi iyd kim itsün mübârek
Anı şehzâdeye Allah tebârek
- 2 Ol ol şeh-zâdedür 'ayagı tozı
Meliklere yaraşur tâc-ı târek
- 3 Melik-zâde Murâd ibn-i Muhammed
E'âz'Allâhü ensâruh ve bârek
- 4 Ana lalalıg idüp Mîr Hûşeng
Ana nâyıblıg eyler şeh Siyâmek
- 5 Nicesi pâydâr ol'ana düşmen
N'ide şeh-bâz öninde çekâvek
- 6 Anuñla kejj olana şöyle kim yay
İrürür çarh kavse tîr-i nâvek
- 7 Hademdür ü haşem der-gâhın'anurı
Sîpihr ü mihr ü mâh encüm bilâ-şek
- 8 Ana tâgî olanuñ yüregine
Çıhar derd-ile tâ'un-ı hıyârek
- 9 Ana hasm olanuñ ömri yazusın
İder defterden uş dest-i kazâ hâk
- 10 Anun bahtı serâyı yapılcak
Bekâ vü rif'at-ıdı seng ü âhek
- 11 Kapusın'irdi id ü **AHMEDİ** uş
Bu olsun kutlu ol olsun mübârek

(manz. 377)

- 1 Mübarek bayram geldi, Allah onu şehzadeye mübârek eylesin!
- 2 O öyle bir şehzadedir ki onun ayağının tozu, meliklere (Anadolu Beyliklerinin beylerine) baş tacı olarak yaraşır. (Melikler onun ayaklarına eğilseler yaraşır.)
- 3 (Birinci) Mehmed'in oğlu Şehzâde Murad (İkinci Murad); Allah onu aziz, mübarek eylesin ve ona yardım etsin.
- 4 Mir Hûşeng ona ancak lalalık, Mir Siyamek de vekillik, nöbetçilik edebilir.
- 5 Düşmanı onun karşısında nasıl tutuna bilirki? şahin önünde toygar kuşu ne yapa bilirki?
- 6 Onunla yay gibi eğri olanı (onunla hasım olanı) Felek, Kavs'e (Yay burcuna) fırlattığı zenberek oku (Eleğim sağma, Ebem kuşağı) gibi yapar.
- 7 Felek, güneş, ay, yıldız onun dergâhında ancak hizmetçi ve mâiyet topluluğu olabilir.
- 8 Ona âsi olanın yüreğinde sızılı hıyarcık çıbanı çıksın!
- 9 Ona hasım olanın alın yazısını işte Kazâ eli defterden kazıyıp siler.
- 10 Onun bahtının sarayı yapılırken kireç ve taş sonsuzluk ve yücelikti.
- 11 İşte bayram ve Ahmedî onun kapısına ulaştı; bayram mübârek, kapısı da kutlu olsun.

- 1 Nazar itmek bu cîkân-ıla bu câna ne gerek
Ol kişiye kim ana dil-ber-i cân-âne gerek
- 2 Cân diler kim ola kurbân ayaguñ toprağına
Ger kabûl olur-ısa dahı bu câna ne gerek
- 3 Bana dirler ki neçün cân viresin ışkı'anun
Nem olur iy aceb ol nesne ki cânâne gerek
- 4 Kaşlaruñ işvesi vü gözlerüñ efsûmı-yıla
Akl-ıla dîn ü dil alduñ dahı câna ne gerek
- 5 Ger makâm itdi-y-ise gönlümü işkuñ ne aceb
Kanda kim genc var anun yiri vîrâne gerek
- 6 Yaşum içinde taleb itse hayâlünü gözüm
N'ola deryâya düşer ol k'ana dür-dâne gerek
- 7 Cân virür-ise hevâsına saçuñuñ bu gönül
Ol ki zenciri hevâ eyleye dîvâne gerek
- 8 Mescid ü medreseye saldı riyâ şirk ü nifâk
Şirkden kurtılayım diyene mey-hâne gerek
- 9 **AHMEDÎ** itdi-se peymân ki dahı içmeye mey
Ana keffâret-içün bir iki peymâne gerek

(manz. 383)

- 1 Kişi öyle olmalı ki bu cihana da bu cana da minnet etmemeli, çünkü kişiye candan daha kıymetli sevgili gerekir.
- 2 Can, senin ayağının toprağına kurban olmak ister; eğer kabul olursa, bu cana başka bir şey gerekmez.
- 3 Bana derler ki sen onun aşkına niçin can verirsin? Bilmem ki o nesne (mâsivâ) benim ne işime yarar, bana sevgili gerek.
- 4 Ey sevgili, kaşlarının işvesi ve gözlerinin büyüleme-
siyle akıl, din ve gönül aldın; can almana da gerek var mı?
- 5 Eğer, senin aşkın benim gönlümü makam ettiyse bunda şaşılacak ne var? nerede define varsa orası harabelik yerdir.
- 6 Gözüm, senin hâyalini; gözyaşımın içinde istese ne olur ki? denize dalan kimse inci tanesi bulmak gayesiyle dalar.
- 7 Bu gönlüm senin saçının güzel kokusuna can veriyor, o halde zincire heveslenen de deli olmalıdır.
- 8 Şirk ve nifak, mescit ve medreseye riyakârlık soktu; şirkten kurtulayım diyen meyhaneye gitmelidir.
- 9 Ahmedî artık içki içmemeye tövbe ettiyse; ona kefareti için bir iki kadeh gerekir.

- 1 Aç nikâbı yüzüñi âşıkларуñ arza kıl
Kim firâkuñdan yahıldı şem' bigi cân u dil
- 2 Kût-ı rûh u kuvvet-i dil eylemiş vasluñı Hak
Anun-ıçun cân u gönül sana oldu müştâgıl
- 3 Zülfüñi sünbül görüp dir kim zihî reyhân-ı rûh
Boyuña bahup çenâr eydür zi serv-i müntakıl
- 4 Cân u dil olsun fidî lutfuña iy Perverdigâr
Kim senün sun'uñ-ıla bu hüsnî buldı âb u gil
- 5 Sûz-ıla bir sâz it iy mutrib-i hoş-nagme kim
Nev-bahâr u yâr bize hem-nişîn oldu bu yıl
- 6 Sâkıya sâz-ı sabûh it câm sun encâmı ko
Kim sabâdur anber-efşân u hevâdur mu'tedil
- 7 Bülbüli gûş it güle karşı ne söz eydür sabhâh
Bu ne sözdür anı âşıklar bileler bu ne dil
- 8 Sâni'üñ sun'ın nezâre kılmaguñ hengâmıdur
Uyır-ısan iy gönül uyan u esrüksen ayıl
- 9 **AHMEDÎ** yâruñ leb ü dendânı vasfın ideli
Şekkerüñ zevkın u gevher nazmını kıldı hacil
- 10 Şehr içinde cehl-ile şöhrat dutan kargalaruñ
Ta'nesinden olma iy bülbül nefeslü münfa'il

(manz. 389)

- 1 Yüzündeki örtüyü açıp yüzünü âşıklarına göster ki
senin ayrılığından can ve gönül mum gibi yandı,
yakıldı.
- 2 Allah; senin âşıkına kavuşmanı ruhun gıdası, kalbin
kuvveti eylemiş; bu sebeple can ve gönül seninle
meşgul olmuştur.
- 3 Zülfünü sümbül görüp der ki ne güzel koku fesleğeni!
çınar boyuna bakıp "ne güzel intikal eden (salınan)
servi" der.
- 4 Ey bütün yaratıkları besleyip yetiştiren Allah; can
ve gönül Senin lütfuna fedâ olsun ki Senin eserinle
yaratıcı gücünle) bu su ve balçık bu güzelliği
buldu.
- 5 Ey güzel çalgı çalan, yanık makamda bir saz çal ki
bu yıl ilk bahar ve yar bize komşu oldu.
- 6 Ey sâki, mahmurluk gideren şarabı doldurmaya
başla, kadeh sun, sonunu düşünme ki ilk baharın
meltem rüzgârı amber kokusu saçıyor, hava müte-
dildir.
- 7 Sabah vaktinde bülbülün güle karşı ne söz söyledi-
ğini dinle, bunun ne söz ve ne dil olduğunu ancak
âşıklar bilir.
- 8 Ey gönül; uyuyorsan uyan, sarhoşsan ayıl; Allah'ın
güzel eseri olan bahar manzarasını seyr etmenin
zamanıdır.
- 9 Ahmedî, yarin (tatlı, şeker) dudağının ve (inci) di-
şinin vasfını söyleyeli şeker lezzetini ve mücevher
dizisini utandırdı.
- 10 Ey bülbül nefesli (Ahmedî), cahilliği ile şehir için-
de şöhrat tutan kargaların çekiştirmelerinden sakın
incinme!

- 1 Bâd-ı sabâ selâmumu cânâna arza kıl
Ten ihtiyâcını kerem it cânâ arza kıl
- 2 Ol zülfi zulmetinden eger kılasın güzer
Susalgımı Çeşme-i Hayvâna arza kıl
- 3 Hüdühüd bigi çü peyk-i Sebâsın sen iy sabâ
Karıncanuñ sözini Süleymân'a arza kıl
- 4 İşbu za'îf hâlini ol şâha it beyân
İşbu gedây fakrını sultâna arza kıl
- 5 Vâlihıgımı ol yüzi gül-zâre şerh it
Hayrânıgımı ol saçı reyhâna arza kıl
- 6 Tûtî hikâyetin şeker-istâna söylegil
Bülbül şikâyetini gül-istâna arza kıl
- 7 Bu zerrenüñ peyâmın idüp âfitâba vasf
Bu katrenüñ niyâzını ummâna arza kıl
- 8 Yand'ol habîb fûrkati-le cân u dil oda
Gel iy tabîb derdümi dermâna arza kıl
- 9 İhlâsın **AHMEDÎ**'nün eyit pâdişâhına
Hâkânî iştiyâkını Hâkân'a arza kıl

(manz. 394)

- 1 Ey sabâh yeli selamımı sevgiliye sun, bana iyilik et,
ten ihtiyacını cana bildir.
- 2 Onun zülûfünün karanlığından eğer geçersen, susuz-
luğumu Hayat çeşmesine duyur.
- 3 Ey sabâ, sen Hüdühüd gibi Seba ülkesinin habercisi
oldukça karıncanın sözünü Süleyman'a ilet.
- 4 Bu çaresiz hastanın halini o şâha anlat, bu yoksul-
un fakirliğini sultana söyle.
- 5 Şaşkınlığımı o yüzü gülbahçesine açıkla, hayranlı-
ğımı o saçı fesleğene arzet.
- 6 Papağan hikayesini şeker kamışı tarlasına söyle, bül-
bülün şikâyetini gülbahçesine bildir.
- 7 Bu zerrenin haberini güneşe tavsif edip, bu damla-
nın dileğini denize ilet.
- 8 O sevgilinin ayrılığı ile can ve gönül ateşe yandı, ey
tabip gel derdimi dermana şikâyet et.
- 9 Ahmedî'nin kurtulmasını padişahına söyle, Haka-
nî'nin arzusunu Hakan'a duyur.

- 1 Râzımı halka ayân itmek dilersin itmegil
Bini rüsvâ-yı cihân itmek dilersin itmegil
- 2 Mihmet-ile şa'ferân itdüñ yüzümün rengini
Yaşımı dah'ergavân itmek dilersin itmegil
- 3 Gül yüzüñ gonca lebüñ nergis gözüñ idüp nihân
Nev-bahârumı hazân itmek dilersin itmegil
- 4 Saçlaruñ bendinde bini idübenüñ mübtelâ
Gamzen-ile nâ-tüvân itmek dilersin itmegil
- 5 Bir kerân'olsa cefânuñ idile-y-di ihtimâl
Sen cefâyı bî-kerân itmek dilersin itmegil
- 6 Neyçün örtersin nikâz-ıla bu zîbâ sûreti
Halkdan günü nihân itmek dilersin itmegil
- 7 **AHMEDİ**'nün kanını dökmekden assı yoh sana
Ol fakîre bir ziyân itmek dilersin itmegil

(manz. 402)

- 1 Sırrımı herkese duyurmak istersin ne olur yapma!
beni âleme rezil etmek istersin ne olur etme!
- 2 Bana çile çektirerek yüzümün rengini safran gibi sararttın, göz yaşımı erguvan gibi kırmızı (kanlı) etmek istersin, etme! yazık olur!
- 3 Gül yüzünü, gonca dudağını, nergis gözünü (mahmur gözünü) gizleyip; ilk baharımı son bahar etmek istersin, etme!
- 4 Saçlarının bendinde (bağında, tuzağında) beni mübtelâ ederek (düşürerek), gamzenle beni zebun etmek istersin, ne olur etme!
- 5 (Ettiğin) cefânın bir sonu olsa, tahammül edilirdi; sen cefâyı sonsuz etmek istersin, lütfen vazgeç!
- 6 Bu parlak yüzü örtüyle niçin örtersin, güneşi âlem-den gizlemek istersin etme! (Güneş balçıkla sıvanmaz, güneş âlemin ışıık kaynağıdır.)
- 7 Ahmedî'nin kanını dökmekten sana fayda yok, o fakîre bir ziyan etmek istiyorsan, ne olur vazgeç!

- 1 Ne hûb naksdur bu göz ü kaşı gözlegil
Naksuñ içinde sûr-i Nakkâşî gözlegil
- 2 Işkı ne işdedür diler-isen ki bilesin
Yüzümi vü gözümden ahan yaşı gözlegil
- 3 Bir yola varayım diyü çün azm idesin
Evvel senüñla varası yoldaşı gözlegil
- 4 Bu ışk yolu sa'bdur ol yola varmaga
Cân kıymetini bilmeyen evbâşî gözlegil
- 5 Maksad bulunmadın her adımında bu yoluñ
Cânı niçelerüñ gider ü başî gözlegil
- 6 Tûfân-ı hûn durur ki döker dem-be-dem gözüm
Niçe delind'içümde çihan başî gözlegil
- 7 Bu huşk-lablîg-ıla ne ter söyler **AHMEDÎ**
Var mı anun nazîri kuru yaşı gözlegil

(manz. 420)

- 1 Şu göze, şu kaşa bak ki ne güzeldir, bu nakışın içinde Nakkaş'ın (Yaratıcının) tecellisini gör.
- 2 Aşkın ne işle meşgul olduğunu öğrenmek istiyorsan, yüzüme bak ve gözümden akan yaşı gör.
- 3 Bir yolda gitmeğe niyetlendiğin zaman, önce seninle yol arkadaşı olacak kimseyi iyi seç.
- 4 Bu aşk yolu sarp yoldur, o yolda yürümek için can kıymetini bilmeyen çapulculara dikkat et!
- 5 Maksada ulaşmadan, bu yolun her adımında çoklarının canı gider, kendi başının çaresine bak (başkan olan kimseyi tâkip et!)
- 6 Gözüm durmadan (kan fışkırması hâlinde) kan tufanı döker, içimde çıkan yaranın nasıl delindiğini gör.
- 7 Bu kuru dudaklılıkla (ihtiyar haliyle) Ahmedî ne yaş (tâze) sözler söyler; ihtiyar tazeye bak, onun benzeri var mı?

- 1 Aldum kalem ki derdümi yâre beyân kılâm
Dutuşdı bir demümde oda kâğıd u kalem
- 2 İşi nefeslü yâr hemîn derdüm arturur
Niçe ki yalvarup dir-isem derdüme kıl em
- 3 Zerd ü nizâr u zâr-ısa bu ten aceb degül
Zîrâ kalem big'itdi yüregümi şakk elem
- 4 Ben ne kılâm aceb ki Ezelden kalem bana
Şöyle sürüldi kim Ebedâ zâr-ıla kalam
- 5 Çünkim cemâlün oldı bana Ka'be-i niyâz
Pes ben namâzumı nice ayruh yire kılâm
- 6 Kıldı saçun hevâsı beni derd ü renc-ile
Sevdâyı vü şikeste sanasın ki bir kılâm
- 7 Bir merhamet kılâm sana iy **AHMEDÎ** disem
Bir kez n'ola-y-dı ben dahı sen şâha çün kulâm

(manz. 426)

- 1 Derdimi yare anlatmak için elime kalem aldım, bir nefesimde (bir ânımda) kağıt ve kalem ateşlendi.
- 2 Nasıl ki yalvararak derdimi tedavi eyle desem, İsâ nefesli (nefesiyle hastaları iyileştiren) yarım nedense derdimi artırır.
- 3 Bu vücudum sararmış, arık ve dermansız ise şaşırlmamalı; zira elem, yüregimi kalem gibi yardı.
- 4 Ben acabâ ne biçim kılım (ne yapayım) ki kalem bana, Ezelden Ebede kadar inlemem için sürüldü (Ezelden Ebede kadar feryat etmem için yazdı) (Kıl, kalem, sürülmek ve zâr ile inlemek ifadelerinin mazmunu; mızrapla çalınan telli bir sazdır.)
- 5 Senin cemâlin bana dilek Kâbesi olduğu halde ben namazımı daha nasıl başka yere (yönelerek) kılayım.
- 6 Saçının hevesi beni zahmet ve eziyetle kara sevdalı ve kederli eyledi, öyle inceldim ki bir kıla döndüm.
- 7 Bir defacık (bana) ey Ahmedî, sana bir merhamet edeyim desen ne olurdu; çünkü ben de sen şahımın kuluyum.

- 1 İrişmege tapuña vallâh ki müştâkam
Yüz sürmege kapuña vallâh ki müştâkam
- 2 Ben âşık-ı bî-çâre sen dil-ber-i ayyâre
Bülbül bigi gül-zâre vallâh ki müştâkam
- 3 Sen yüzi gül-istâne sen saçları reyhâne
Şol resme ki ten câne vallâh ki müştâkam
- 4 Peyveste ol ebrûya ol gamze-i câdûya
Sayru bigi dârûya vallâh ki müştâkam
- 5 İy hûblaruñ şâhı görmeg-ile sen mâhı
Şöyle ki suya mâhî vallâh ki müştâkam
- 6 Sen hüsni-le meşhûra pervâne-sıfat nûra
Bu yir bigi yagmura vallâh ki müştâkam
- 7 Sen rahmet-i Mevlâ'ya sen nûr-ı tecellâya
Mecnûn bigi Leylâ'ya vallâh ki müştâkam
- 8 Ya'kûb'am i cânâne sen Yûsuf-ı Ken'âne
Sen revh-ile reyhâne vallâh ki müştâkam
- 9 Dir **AHMEDİ** sen yâre k'ol ârız u ruh-sâre
Mûsâ bigi didâre vallâh ki müştâkam

(manz. 429)

- 1 Huzuruna erişmeği vallahi ki özlüyorum, kapına sığınmaya billahi ki can atıyorum.
- 2 Ben çâresiz âşık, sen ayartıcı dilbere; bülbülün gül bahçesine özlem duyduğu kadar vallahi hasret duyuyorum.
- 3 Sen yüzü gül bahçesine, sen saçları fesleğene (fesleğen kokuluya) tenin cana ihtiyacı olduğu kadar Allah aşkına arzu duyuyorum.
- 4 O yay gibi kurulu kaşa, o cadı gamzeye, hasta gibi ilaca Allah için can atıyorum.
- 5 Ey güzellerin şâhı, sen ay (yüzlüyü) görmek için balığın suya kavuşması kadar vallahi sabırsızlanıyorum.
- 6 Sen güzelliği ile meşhura, pervane gibi nura, kuru toprak gibi yağmura billahi arzu duyuyorum.
- 7 Sen Mevla'nın rahmetine, Sen tecellî nuruna, Mecnun'un Leylâ'yı göresi geldiği kadar Allah aşkına özledim.
- 8 Ey sevgili sen Ken'ân Yusuf'una ben Yâkub'um, sen rahat ile rızıkla vallahi muhtacım.
- 9 Ahmedî, sen yare der ki; o yüze, o yanağa Mûsâ'nın didâra (Rabbim, bana yüzünü göster, Sana bakayım) dediği kadar vallahi can atıyorum.

- 1 Pîr-i reh-rev uş benem ben kim cihân terk itmişem
Hızır cânın sevdî ben cân-ı revân terk itmişem
- 2 Mâlî sarf ider ganîler varlığı-ıçun ben fakîr
Yohlğı-ıçun varlığını râyigân terk itmişem
- 3 Baylaruñ pür-renc gencine nic'ideyim nazar
Ben ki fakra bunca genc-i bî-kerân terk itmişem
- 4 Ne kayu ayrıldum-ısa bu hevâlu vâdiden
Ben ki bâg-ı Huld gül-zâr-ı cinân terk itmişem
- 5 Bir acı su-y-ıla şûre topraga niçe kalam
Ben ki Hayvân Çeşmesi katında cân terk itmişem
- 6 Gözine getürmeyen Firdevs bâğın diye mi
Bir harâb-ıçun ki bâg u bû-sitân terk itmişem
- 7 Tûtiyem nicesi bu zâg-âşiyâne aldanam
Ben ki Tûbâda hezârân-âşiyân terk itmişem
- 8 Bu cihân sevgüsü cânâ mihnet içinde düşer
Râhat-ı cân bende vardır kim cihân terk itmişem
- 9 Cân virürler ad u san-ıçun benem ol kim Belâş
Maşrık u magrib tolu ad-ıla san terk itmişem
- 10 Her neyi kim gayr-ı Hak sanduñ k'ola bana murâd
Sen yakîn bilgil k'anı ben bî-gümân terk itmişem
- 11 Câvidân durur serâ-yı cennet illâ kim bana
Ol degül maksûd ki anı câvidân terk itmişem
- 12 Dâsitânın Rüstemuñ unıt benüm sözüm işit
K'AHMEDÎ bigi ne zibâ dâsitân terk itmişem

(manz. 435)

- 1 İşte yolcuların önünde giden benim ki cihanı terk etmişim, Hızır canını sevdî, ben (ise) beni hayata bağlayan canı terk etmişim.
- 2 Zenginler varlık için mal harcarlar, ben fakir ise varlığımı yokluk için bedava terk etmişim.
- 3 Zenginlerin eziyet dolu (içe sıkıntı veren) servetine ben niye itibar edeyim ki, yoksulluk için çok hazine terk etmişim.
- 4 Bu, havası güzel vâdiden (bu dünyanın tantanalı hayatından) ayrıldımsa (ilgimi kesdimse) ne var, ben ki Huld (cenneti) bahçesini ve cennet gül bahçelerini terk etmişim.
- 5 Ben Hayat Çeşmesi yanında can terk ettiğim halde, bir acı su ile çorak toprağa nasıl tenezzül ederim.
- 6 Firdevs (cenneti) bahçesini bile istemeyen, bir harâbe (bu dünya) için "bağ ve bostan terk ettim" der mi?
- 7 Ben ki Tûbâ'da (kökü yukarıda, dalları aşağıda olan cennet fidanı)nda binlerce yuva terk eden papağanım, bu karga yuvasına (gelip geçici bu dünya için) nasıl aldanırım?
- 8 Bu cihan sevgisi, cana; sıkıntı içinde düşer, cihan terk ettiğim için bu can rahatı bende vardır.
- 9 Ad ve san için can verirler, ben o Belâş'ım (Sultan Melikşah'ım) ki adımla, sanımla doldurduğum Mağrib ve Maşrık'ı terk etmişim.
- 10 Allah'dan gayri her ne var ise onlarla muradına ereceğimi sandım, samimî olarak söyleyim ki ben onları tamâmen terk etmişimdir.
- 11 Cennet sarayı ebedîdir, buna rağmen benim ulaşmak istediğim o değil, ben onu ebedî terk etmişimdir.
- 12 Rüstem'in destanını (Rüstem'in babası Destan'ı, Rüstem'in hikâyesini) unutarak benim sözüme kulak ver ki Ahmedî gibi çok güzel şöhreti terk etmişim.

- 1 Bende olduğum kapuñda kadr-i câhumdur benüm
Bu söze kim didüm Ol Hâlık güvâhumdur benüm
- 2 Yüz süriyü irmişem yaşum bigi işigüñe
Kanda varam çün kapuñ püsti penâhumdur benim
- 3 Baş göge ırgürdi gün yüzün süriyü yoluña
Ayaguñ topragına didi külâhumdur benüm
- 4 Gönlümi zülfüñ belâsına gözüm itdi esîr
Bende salan bini bu baht-ı siyâhumdur benüm
- 5 Râzumı fâş eyleyüp halka beni rüsvâ iden
İşbu kanlu yaş-ıla dütüñlü âhumdur benüm
- 6 Gönlüme mihrüñ düşeli mâh u mihre bahmazam
Kim yüzüñ alnum hakikat mihr ü mâhumdur benüm
- 7 Yüzini toprag idüp durur yoluñda **AHMEDÎ**
Ol ümîde k'eydesin şol hâk-i râhumdur benüm

(manz. 446)

- 1 Kapına kul olmama sebep, kapındaki yerimin değeri-
rindendir; bu sözüme O Allah'ım benim şahidimdir.
- 2 Göz yaşım gibi yerlerde sürüne sürüne eşigine ulaş-
mışım, başka nereye gideyim ki? benim sığınağım
senin kapının arkasıdır.
- 3 Güneş Senin yolunda yüzünü sürüyerek başını göğ-
e kaldırdı (ufuktan doğarak semâya yükseldi, sana
secde ederek başını yerden kaldırdı), ayağının top-
rağına (âyetlerine) de "benim külâhımdır" dedi (ba-
tıdan batarak dünyayı başının üstüne getirdi, batı-
dan batarak Sana tekrar secde etmiş oldu.)
- 4 Gözüm, gönlümü senin zülfünün belâsına esir etti,
beni tuzağa düşüren bu kara bahtımdır (gözümün
siyahıdır), (Göz bebeği, gönlüm ortası, zülf; siyah-
tırlar. Yine göz katil, zülf kılcan yâni kuş tuzağı,
gönül ise kuştur.)
- 5 Sırrımı açığa vurup beni herkese gülünç eden, bu
kanlı yaşımla dütüñlü âhımdır.
- 6 Gönlüme sevgin (güneşin) düşeli (doğalı) aya ve
güneşe bakmıyorum; çünkü yüzün hakikî güneşim,
alnın hakikî ayımdır benim.
- 7 "O benim yolumun toprağıdır" diyeceğin ümidiyle
Ahmedî senin yolunda yüzünü toprak etmiştir.

- 1 Tâ ıřkuñı şehâ varak-ı cânê yazmışam
Levha-i gönölde aduñı cânâne yazmışam
- 2 Sen hiç sormaduñ beni şirîn budur ki ben
şekker lebüñe cânımı şükrâne yazmışam
- 3 Gönölüm evini ıřkuñ-ıçun dutmışam makâm
Genc-i nihânı gör ki ne vîrâne yazmışam
- 4 Hayretdeyem ki dudagina la'l dimişem
Hacletdeyem ki diřüñi dür-dâne yazmışam
- 5 Bir kez cemâlüñe nazar idem didüm şehâ
Mûsâ bigi tecell'odına yane yazmışam
- 6 Susalıgumda la'lüñi zıkr eyledi dilüm
Âb-ı Hayât'a Hızır bigi kane yazmışam
- 7 Yüzüñ sıfâtın **AHMEDİ** imlâ ideliden
Gör kim ne hûb vech-ile dîvâne yazmışam

(manz. 448)

- 1 Ey şah, aşkını tâ can yaprağına yazmışım; gönöl
sayfasında senin ismini sevgili yazmışım.
- 2 Sen beni hiç sormadın (dudağı mı emmedin), tatlı
olan da budur ki canımı şeker dudağına teşekkür
alâmeti olarak yazmışım (dudak noktaya benzetil-
diğı için görülmez, can da görülmez.)
- 3 Senin aşkın uğruna gönölümün evini makam tutmu-
şum, gizli hazineye bak ki ne vîrane yerdedir.
- 4 Dudağına lal (kırmızı) dediğim için şaşıyorum, di-
çini inci tanesine benzettiğim için utanıyorum.
- 5 Ey şah, bir defa cemalini göreyim dedim, az kalsın
Mûsâ gibi tecelli ateşine (nuruna yanacaktım.)
- 6 Susuzluğumda dilim la'lini (kırmızı dudağı nı) andı,
nerdeyse Hızır gibi Âb-ı Hayât'a (ölmezlik suyuna)
kanacaktım (susuzluğumu giderecektim, aldana-
caktım.)
- 7 Ahmedî, yüzünün vasıflarını yazalı (dert edeli) be-
ri; gör ki ne güzel bahane ile (yüz ile) divana işle-
mişim (çıldıracaktım.)

- 1 Hayrân u zâr kaldı cemâlüne gözlerüm
Oldur sebab ki ırte gice sini gözlerüm
- 2 Kandur bu kirpüğümnden ahan niçe k'aglam
Tûfânı gör ki başuma getürdi gözlerüm
- 3 Fettân saçun cefâsı-la gör kim ney'irdi şâm
Zâlim gözün belâsı-la nic'oldı gözlerüm
- 4 Sudur revân olan kamu gözden aceb bu kim
Kan ahıdur benüm bu gözümdeki gözlerüm
- 5 Söyner su-y-ıla her od u köz müşkil'uşbu kim
Artar su-y-ıla binüm içümdeki közlerüm
- 6 Kanlar döker gözüm niçe kim ola münfecir
Binüm bu yüregümdeki başlar u gözlerüm
- 7 Çün gördün ol müjje ohınuñ zahmın **AHMEDİ**
Umsañ ki merhem ide sana işbu gözlerüm

(manz. 453)

- 1 Gözlerim, güzel yüzünün hasretinden şaşkın ve mahzun kaldı; sebebi ise gündüz gece seni gözlediğimdendir.
- 2 Ağladığım sürece bu kirpiğimden akan kandır, gözlerimin başıma getirdiği Tufanı gör!
- 3 Fitneci saçının cefası ile akşamın ne hale geldiğini gör, zalim gözünün belası ile (bağrımdaki) gözlerimin nasıl olduğuna bak!
- 4 Bütün gözlerden akan sudur, bu ne tuhaf ki benim bu gözümdeki uçlarım kan akıtır (gözümdeki kirpiklerim kan akıtır.)
- 5 Her ateş ve köz su ile söner, zor olan şu ki; benim içimdeki közlerim su ile artar.
- 6 Benim bu yüreğimdeki yaralar ve delikler açıldığı sürece gözüm kanlar döker.
- 7 Ey Ahmedî; o gördüğün kirpik okunun yarasını, bu gözlerimin sana merhem sürdüğüne sayacaksın. (Aşk ile yaralanmayan gönül, âşıklarca hasta sayılır. Onun için sevgiliden gelecek olan ok temrenleri âşkın kalbinin merhemidir.)

- 1 Sabâ yili varıcak virgil ol diyâra selâm
Selâmet-ile iricek irür nigâra selâm
- 2 Çü saçları girihin çözmege sen el sunasın
Bu hastadan irür ol zülfi müşg-bâra selâm
- 3 İdüp anun dudagındaki la'la dürr-i senâ
İlet anun kulagındaki gûş-vâra selâm
- 4 Yog-ısa korhu sana gamzesi belâsından
Vir ol harâmi-i fettân-ı cân-şikâra selâm
- 5 Çü gözlerün ola rûşen yüzini görmeg-ile
Degür du'â-y-ıla ol tâze nev-bahâra selâm
- 6 Seherde müşg'dem olup eserken irgüresin
Anun su içdüğü çeşme-y-le cûy-bâra selâm
- 7 Vir ol yürüdüğü yol-ıla varduğı yire
Dahı oturduğı eyvân u kasr u dâra selâm
- 8 Unıtma bād-ı sabâ bu kamu selâmı digil
Bu resmedür k'ide peyveste yâr yâra selâm
- 9 Selâmı gizlü ilet **AHMEDÎ**'den ana sabâ
Nihâni-yâre edeb olmaz âşikâra selâm

(manz. 467)

- 1 Sabah yeli, o diyara varınca (benden) selam ver; selametle ulaştığında sevgiliye selam götür.
- 2 Onun saçlarının düğümlerini çözmege sen el sunduğunda, bu hastadan o zülfü mis saçana selam götür.
- 3 Onun dudagındaki kırmızılığa sena incisi ededek (dizerek) kulağındaki küpeye selam ilet.
- 4 Sana onun gamzesi belasından korku yoksa, o can avlayan fitneci harâmiye selâm ver.
- 5 Onun yüzünü görmekle gözlerin aydınlanınca, dua ederek o taze nevbahara selamımı söyle.
- 6 Onun su içtiği çeşme ile ırmağa, seherde mis kokulu olup eserken selam ulaştır.
- 7 Onun yürüdüğü yola, vardığı yere, oturduğu konağa, köşke ve eve de selam ver.
- 8 Sabah yeli, bu bütün selamları unutma söyle ki sevenin sevgilisine devamlı selam gönderişi bu şekildedir.
- 9 Ey sabah yeli, Ahmedî'den selamı ona gizli ilet; zira gizli yare açıktan selam iletmek edep dışıdır.

- 1 Acebâ kim ola kim ilede dil-dâre selâm
Vire ben âşık-ı bî-çâreden ol yâre selâm
- 2 Şem'a pervânenüñ ahvâlini kim ide ayân
Bûlbûl-i şifteden kim vire gül-zâre selâm
- 3 Kim olan kim iled'ol müşg-i semen-sâye haber
Kim ola kim vire ol la'l-i şeker-bâre selâm
- 4 Sen ilet yâre selâmumu sabâ kim sensin
Kamu dil-dâdeden ilten kişi dil-dâre selâm
- 5 Gamzesi gerçi kanum içmege göz kara ider
N'ola benden iled'ol câdu-yı hûn-hâre selâm
- 6 Sen selâmumu degür yâruma ol sag olsun
N'ola ger birbimedi-y-ise bu bîmâre selâm
- 7 **AHMEDÎ** kim ola kim şems ü kamer virürler
Ol kamu hûr u melek hasret-i dîdâre selâm

(manz. 469)

- 1 Benden sevgilime selam iletecek olan her kim olacaksa, ben çaresiz âşıktan o yare selam söylesin.
- 3 Pervanenin hallerini muma kim bildirecek? şeyda bûlbûlden gül bahçesine kim selam götürecektir?
- 3 O yasemin gibi kokan miske (siyah zülfe) kim haber iletecek? o şeker yağdıran (tatlı sözler söyleyen) kırmızı dudağa selam verecek olan kimdir?
- 4 Ey sabâ, selamımı yare sen ilet; çünkü bütün âşıklardan sevgiliye selam götüren kişi sensin.
- 5 (Selamımı kabullenme yerine) gamzesi gerçi kanımı içmeğe göz karartır, varsın karartsın! ey o kan içici cadiya selam iletecek olan:
- 6 Bu ben hastaya selam yollamadı ise mühim değil, sen yine de benim selamımı yarime ulaştır, o sağ olsun.
- 7 Ahmedî kim oluyor ki (sadece Ahmedî değil); güneş, ay ve o bütün huri ve melekler didarın hasreti-ne selam verirler.

- 1 Çün feth-i memleket kılıc-ıla olur temâm
Pes er gerek ki komaya elden anı müdâm
- 2 Baş indüren bu çarha gerek çarh döndere
Avret bigi ki erlik olupdur ana harâm
- 3 Behrâm behresi ne-y-idi yirde anma kim
Er ol ki ana gökdeki behrâm ola râm
- 4 Ef'î durur kılıcum u zehr-âb dökdügi
Efyûn degül ki kimsene bul'ana inhizâm
- 5 Atam dedem kılıcı elimde durur-iken
Kindür önümde Rüstem ü Destân u Zâl u Sâm

(manz. 474)

- 1 Memleket fethetmek ancak kılıçla mümkün olur, o
kılıcı her daim elden bırakmayacak er olmalıdır.
- 2 Bu feleğe esir olan, avrat gibi sözünde durmayan
kimselere erkeklik haram olmuştur.
- 3 Behrâm-ı Gûr'un kısmetinin ne olduğunu yeryüzün-
de anma, er ona denir ki gökteki behrâm (Merih
yıldızı) ona teslim olsun.
- 4 Kılıcım yılandır, onun döktüğü ise zehirdir, o afyon
değil ki onu kimse hazm edebilsin.
- 5 Atamın, dedemin kılıcı elimde dururken; Rüstem,
Destân, Zâl ve Sâm karşımda duramaz.

- 1 Andanberü ki cân-ıla sevdüm bu şâhı ben
Billah getürmedüm gözüme mihr ü mâhı ben
- 2 Yûsuf big'old'esîr zenahdânuña gönül
Çâh-ı belâ durur bilür-iken bu çâhı ben
- 3 Ol zülf ü hâl u kaşlaruñı gözedür gözüm
N'idem ki pend ala bu baht-ı siyâhı ben
- 4 Kaşuñ halâl ider gözüñe kanımı benim
İtdüm kabûl kanuma bu kejj-güvâhı ben
- 5 Niçe ki ayrılıguñuñ odında inleyem
Ummâna yaşı ırgürürem çarha âhı ben
- 6 Zülfüñ hevâsınuñ yolu teşvîşdür tolu
Müşkil budur ki terk idemezem bu râhı ben
- 7 Bildüm günâh-ımıñ seni cân-ıla sevdüğüm
Ne çâre küfr olur kor-ısam bu günâhı ben
- 8 Minnet Haka ki sürdüm ayaguña yüzümi
Ummaz-iken bulam diyü bu dest-gâhı ben
- 9 Dirler ne vakt virdüñ ana **AHMEDÎ** gönül
Ne diyeyim çü bilmezem sâl u mâhı ben

(manz. 505)

- 1 Bu şâhı, ben candan sevdiğimden bu yana güneşi ve
ayı billahi gözüme getirmedi.
- 2 Bu kuyuyu (çene çukurunu); ben belâ çukuru ola-
rak bilirken, gönlüm senin çene çukuruna Yusuf gi-
bi esir oldu.
- 3 Gözüm, o zülûfünü, benini ve kaşlarını gözetir, bu
bahtı siyaha ben ne yapayım ki nasihat dinlesin?
(gözün, zülfün, benin, kaşların ortak vasfı : siyah
ve hepsinin de yüzde oluşu v.s.)
- 4 Senin kaşın benim kanımı gözüne helal eder, bu
eğri şahidi (yalancı şahidi) ben kanıma kabul ettim.
- 5 Senin ayrılığının ateşinde her inledikçe, gözyaşımı
Ummâna, feryadımı da göklere çıkarırım.
- 6 Senin zülûfünün güzel kokusunun yolu karışıklık
doludur, zor olan da budur ki ben bu yolu terkede-
miyorum.
- 7 Seni candan sevdiğimin günah olduğunu bildim, ne
çare ki bu âhı ben bugün bırakırsam dinsizlik
olur.
- 8 Ben bu makamı bulacağımı ummazken, Allaha şü-
kürler olsun ki yüzümü ayağıma sürdüm.
- 9 Derler ki ey Ahmedî; ona ne vakit gönül verdin,
senesini ve ayını bilemeyince ne cevap vereyim.

- 1 Dirîg bülbül ü tûtî k'ider celâ-yı vatan
Gurâb u bûma bedel olalı hümâ-yı vatan
- 2 Vatanda dahı ne râhat ola ki nergis ü gül
Gidüben oldı tolu hâr u has serâ-yı vatan
- 3 Vatanda nicesi mü'min karâr dutabile
Çün oldı kâfer-i bî-rahm kethüdâ-yı vatan
- 4 Vatandan ayrılığum binüm ıztırâr-ıladur
Hod ihtiyâr-ıla kimdür k'ide celâ-yı vatan
- 5 Egerçi bâğ u gül-istân durur müferrih-i rûh
Velikin ayrug olur revnak-ı safâ-yı vatan
- 6 Vatan firâkı yahar şem' bigi cânı oda
Niçe ki gönlüme düşe benüm hevâ-yı vatan
- 7 Bihişte dahı varursam vatan unıdılmaz
Ki cân-ıla bile geldi tene vefâ-yı vatan
- 8 Vatandan ayru nice eylesün gönül ârâm
Çü revh-i cândur u hem rûh-ı dil likâ-yı vatan
- 9 Beşâret-içün ide **AHMEDÎ** revân cânın
İrişse bir kez ana gaybdan salâ-yı vatan

(manz. 518)

- 1 Vatanın hüma kuşu, karga ve baykuşla yer değışti-
reli beri; eyvah! bülbül ve papağan vatan hasretiyle
inler.
- 2 Vatanın nergisi ve gülü gideli, vatan sarayı çör çöp-
le doldu; böyle vatanda artık rahatlık olur mu?
- 3 Vatanda mümin nasıl barına bilir? çünkü merha-
metsiz kâfir, vatanın kethüdası oldu. (Timur'un
Anadolu'yu istilâsı kasd ediliyor.)
- 4 Benim vatandan ayrılığım zarûretten dolaydır, yok-
sa kendi isteğı ile vatan hasretini kim çekmek is-
ter?
- 5 Gerçi bağ ve gül bahçesi iç rahatlatıcıdır, velâkin
vatan huzurunun güzelliğı başka olur.
- 6 Benim gönlüme ne zaman vatan hasreti düşse, va-
tandan ayrılmanın ızdırabı canımı mum gibi yakar.
- 7 Vatan vefâkârlığı tene can ile girdi, Behişt cenneti-
ne de varsam vatan unutulmaz.
- 8 Gönül, vatansız nasıl rahat eder? çünkü vatanın yü-
zü canın rahat ettiğı ve gönlün huzur bulduğı yer-
dir.
- 9 Ona bir defacık kaybdan vatan salâsı (vatana dâvet
haberi) duyurulsa, bu güzel haber için Ahmedî ca-
nını verir (can atar.)

- 1 Sevdi gönlüm yâri dönmez Hâlık-ı Rahmân-ıçun
İki kevnüñ
- 2 Âlem-i gayb u şehâdet hakkı-çun ucdan uca
Bu tokuz çarh u yidi encümle dört erkân-ıçun
- 3 Emr ü halk u akl u nefis ü arş u kürsî hakkı-çun
Dahî dîn ü şer' ü hem İslâm-ıla îmân-ıçun
- 4 Enbiyânüñ hürmeti-y-çün ü Muhammed rûhı-çun
Sûre sûre âyet âyet Mushaf-ı Kur'ân-ıçun
- 5 Sûr u Mizân u Sırât u Haşr ü Neşrûñ hakkı-çun
Dûzah u Mâlik hakı vü Cennet ü Rıdvân-ıçun
- 6 Subh-dem âbidlerüñ tesbih ü zikri hakkı-çun
Giceler âşıklarüñ âhı-y-ıla efgâm-ıçun
- 7 Dil-berüñ yanagı vü zülfi hakı k'oldı ayân
Nûr u zulmet Hâlıkınuñ sun'ına bürhân-ıçun
- 8 Kâmetine bende olan serv hakkı vü anun
İşkına dil-suhte olan lâle-i nu'mân-ıçun
- 9 Zülfinüñ bendini çözen bâd-ı anber-bû-y-ıçun
Saçınıñ kohusın alan sünbül ü reyhân-ıçun
- 10 Agzına nisbet olan ol gonca-i sîr-âb-ıçun
Yanag'odından eriyen ol gül-i handân-ıçun
- 11 Zülfine boynın egüp kalan benefşe hakkı-çun
Gözlerine fitne olan nergis-i hayrân-ıçun
- 12 Dudagından reng olan la'l-ile yâkût-ıçun
Dişlerinden nazm dutan lü'lü-yi Ummân-ıçun
- 13 K'AHMEDÎ pervâne durur yüzi şem'ine anun
Âfitâbuñ hürmeti-y-çün ü meh-i tâbân-ıçun

(manz. 523)

- 1 O yari gönlüm sevdi vazgeçmez Rahmân olan Yaratıcı için, iki cihanın padişahı Rızıkların vericisi için.
- 2 Görünen ve görünmeyen âlemler hakkı için, baştan-başa bu dokuz felek ve yedi yıldızla dört unsur için.
- 3 Emr, halk, akıl, nefis, arş ve kürsi hakkı için; din, şeriat, islam ve iman hakkı için.
- 4 Nebiler hürmeti için ve Muhammed'in ruhu için; surelerden ve ayetlerden ibaret Kurân kitabı için.
- 5 Sur, Mizan, Sırat, ve Mahşer günü hakkı için; cehennem ve yedi cehennemin hakimi Mâlik, cennet ve cennetin kapıcısı Rıdvan hakkı için.
- 6 Sabah vakti müminlerin tesbih ve zikirleri için; geceleri aşıkların ah ve feryatları hakkı için.
- 7 Nur ve karanlığı halkedenin yaratıcılığına delil için apaçık olan sevgilinin yanagı ve zülüfü hakkı için.
- 8 O'nun boybosuna kul olan selvi ve O'nun aşkına kalbi yanmış gelincik hakkı için.
- 9 Zülfününün bağını çözen anber kokulu sabâ yeli ve saçının kokusunu alan sünbül ve fesleğen hakkı için.
- 10 Ağzının benzeri olan o taze gonca için, yanagının ateşinden eriyen o gülen gül hakkı için,
- 11 Onun zülfüne bakıp boynunu eğen menekşe, hakkı için gözlerine büyülenip şaşırılmış nergis için.
- 12 Dudagının renginden olan la'l ile yâkut için, dişlerinin benzeri olan Umman incisi için.
- 13 Güneşin ve parlak ayın hürmeti için ki Ahmedî onun yüzü mumunun pervânesidir.

- 1 Müşgîn sacını dir kana kim ol cemâle düşmesin
Ya'nî kamer tolanuban güneş zevâle düşmesün
- 2 Akl ol ki sözde kıl yarar kıl dir-ise ger bilüne
Ancak nazar kılmış kişi anunla kâle düşmesün
- 3 Vasluñ senün sîmürg-ile hem-kîmiyâdur bî-gümân
Bulmayısardur vasluñı fikr-i muhâle düşmesün
- 4 Ger meyli düşse dem-be-dem la'lüne cânumuñ ne tan
Sinek mükerrer nicesi kand-ıla bala düşmesün
- 5 Gül vakti geldi uş geçürgil hoş geçer dem şöyle kim
Bu devr içinde lâle-veş elden piyâle düşmesün
- 6 Saçuñ kimesne eline girmez meger kim şânenüñ
Sevdâ-yı hâm-ebdâna diñ uzun hayâle düşmesün
- 7 Dehhânî la'lüñ vafına dür dökdi gelsün **AHMEDÎ**
Alsın cevâbın şî'rinüñ ayruh hayâle düşmesün

(manz. 536)

- 1 Mis kokulu (siyah) saçını topla, salı verme ki o güzel yüze düşmesin; yâni ay dolanarak güneş (yüz) örtülmesin. (alına sarkan siyah saç güneşle ay arasına giren dünyaya benzetilerek; alın güneşten ışık alamayan aya benzetilmek isteniyor. Aydan mahrum kalan güneş ise teşhis yolu ile zavallı duruma düşen kimseye benzetiliyor.)
- 2 Sözde kıl yaran (çok ince düşünen) akıl eğer senin beline kıl derse, o derece gören kişi onunla bahse girmesin. (Bu beyitte "kıl dir-ise" ifâdesindeki "kıl" kelimesi ile "kâle düşmesün" ifâdesindeki "kâl" kelimesi arasında oyun yapılmak isteniyor. Mâlum olduğu üzere "kıl u kâl" dedi kodu anlamındadır.)
- 3 Şüphesiz sana kavuşmak Ankâ kuşunu bulmak kadar zordur, sana kavuşamayacaktır, boşuna düşünmesin.
- 4 Eğer canımın meyli her an (iki) kırmızı dudağına düşse şaşırma, sinek nasıl mükerrer kand (iki defa kaynatılarak katılaştırılmış kand şekeri) ile bala düşmesin?
- 5 İşte gül vakti (gül meclisi) geldi, bu vakti iyi değerlendire (sarhoş geçir), dem (zaman) geçer, bu devir (elden ele meclisde kadeh dolaştırma veya kadeh tokuşturma) içinde lâle gibi kadeh elden düşmesin (devamlı içilsin bırakılmasın, dolaştırırken düşürüp kırılmasın.) Piyalenin Türkçesi olan "ayak" kelimesi ile "el" kelimesi arasında çağrışım yolu ile tenasüp yapıyor.
- 6 Senin saçın taraktan başkasının eline giremez, boş ümitlerle avunan sevdalıya söyleyin, uzun hayale düşmesin. Hayâl, aynı zamanda karaltı anlamındadır.
- 7 Dehhânî, senin kırmızı dudağının vafına inci dök-tü; ey Ahmedî, gelip şiirinin cevabını alsın, başka hayale düşmesin.

- 1 Sübaşı Beg şücâü'd-dîn Süleymân
Emîn-i devlet ü şeh Mîr Sül mân
- 2 Melik kim memleket ana müsellemler
Dirilür gölgesinde her müsülmân
- 3 Sa'âdet tâ-ebed hem-rehdür ana
K'ezeld'anunla böyl'idildi fermân
- 4 Ömer-adl ü Hasen-hulk u Alî-dil
Ki Sıddîk old'anunla Âl-i Osmân
- 5 Bugün oldur murâd-ı milk ü millet
Hem ol durur penâh-ı ehl-i î mân
- 6 Duramaz kılıcına Rüstem ü Zâl
Döyemez gü rzine Sâm u Nerî mân
- 7 Süleymân adın andı **AHMEDÎ**'nün
Sözine didi lillah rûh-ı Selmân

(manz. 545)

- 1 Dinin yiğidi başkumandan Süleymân Bey, devlet emini ve padişahı Emir Süleymân.
- 2 Öyle bir melik ki memleket onun emniyetindedir, her müslüman onun gölgesinde toplanır.
- 3 Saadet, ona ebediyyen yoldaştır ki ezelde de ona o şekilde vaadedildi.
- 4 Omer adaletli, Hasan yaratılışlı (güzel yaratılışlı), Ali yürekli ki Sıddîk (pek doğru Ebûbekir) onunla oldu Osmanogulları (Hz. Osman).
- 5 Bugün milletin ve ülkenin dilediği odur, hem de iman ehlinin sığındığı kimsedir.
- 6 Rüstem ve Zâl, onun kılıcı karşısında duramaz; Sâm ve Nerîman da onun gü rzüne tahammül edemez.
- 7 Selmân'ın ruhu, Ahmedî'nin sözüne; "Allah için Süleyman'ın adını andı" dedi.

- 1 Saçuñ bendinde dîvâne benem ben
Yüzüñ şem'ine pervâne benem ben
- 2 Kamular câna kalurlar velikin
Yoluñda kalmayan câna benem ben
- 3 Cedâligini virmeyen kapuñuñ
Kamu mülk-i Süleymâna benem ben
- 4 Buluban ışkuñuñ gencin gönülde
Rızâ viren bu vîrâna benem ben
- 5 Lebüñüñ zikri-y-ile Hızır bigi
İrişen Âb-ı Hayvâna benem ben
- 6 Olup derdüñlle mûnis eylemeyen
Gönülde meyl dermâna benem ben
- 7 Saçuñ reyhânı kim dâ'im belâdur
Olan hayrân bu reyhâna benem ben
- 8 Heves eylemeyen yüzüñ görüben
Bihişt ü hûr u Rıdvâna benem ben
- 9 Diyen dir **AHMEDÎ** cânuñı sahla
Fidî'den cânı cânâna benem ben

(manz. 550)

- 1 Saçının düğümünde divane benim ben, yüzünün mu-
muna pervane benim ben.
- 2 Herkes cana tenezzül eder, velakin senin uğrunda
cana tenezzül etmeyen benim ben.
- 3 Kapında dilenci olmayı, bütün Süleyman ülkesine
değişmeyen benim ben.
- 4 Senin aşkının hazinesini gönülde bularak, bu vira-
neye razı olan benim ben.
- 5 Dudağının zikri ile Hızır gibi ölmezlik suyuna kavu-
şan benim ben.
- 6 Senin derdinle arkadaş olup, dermana gönülden
meyl eylemeyen benim ben.
- 7 Saçının reyhanı ki daima beladır, bu reyhana hay-
ran olan benim ben (reyhan ve hayran kelimeleri-
nin imlası aynı arap harflerinden oluşur.).
- 8 Senin yüzünü görerek, Behişt cennetine, hurilere ve
cennetin kapıcısı Rıdvana hes eylemeyen benim
ben.
- 9 Ey Ahmedî, şana canını sakla derler, diyen ne derse
desin; canını, cananına feda eden benim ben.

- 1 Hevâsı zülfüñüñ yigdür bana tende revânumdan
Lebüñüñ zikri şîrîn-ter dil ü dîn-ile cânımdan
- 2 Hilâline kaşuñuñ ben gümân-ıla kemân didüm
Hacil olup kemân bigi bükildüm kej gümânımdan
- 3 İ niçe kanları k'ıçdı gözüñ kim kanmadı kana
İçüp sır-âb ola mı kim benüm bu kuşca kanımdar
- 4 Eger bin yıldan ugrarsa benüm topraguma itüñ
Alalar mihr kohusın çürümüş üstühânımdan
- 5 Senün ıskuñda gönlümi görüp vîrânedür diyen
Anun-çundur ki gâfildür benüm genc-i nihânımdar
- 6 Benefşe bigi olursa revâdur dilüm ü başım
Eger gül yanaguñ zikrin giderürsem lisânımdan
- 7 Gülistânım görse-y-di benüm divânımuñ Sa'dî
Diye-y-di **AHMEDÎ** revnak giderdi Bû-sitânımdan

(manz. 553)

- 1 Senin zülûfünün güzel kokusu tenimdeki canımdan
bana daha iyidir, dudağının sözü gönlümden, dinim-
den ve canımdan daha şirindir.
- 2 Senin kaşının hilaline ben zann ile keman dedim,
sonra da utanıp, iftira etmemden dolayı yay gibi bü-
küldüm.
- 3 Gözün bunca kanları içtiği halde kana kanmadı, be-
nim bu kuş kadarcık kanımdan içip kanacak mı?
- 4 Senin itin eğer ben öldükten bin yıl sonra toprağı-
ma uğrarsa, sevgi kokusunu çürümüş kemiklerim-
den alsınlar.
- 5 Senin aşkın uğrunda gönlümün harap olduğunu gö-
rüp viranedir diyen, benim gizli hazinemden ha-
bersiz olduğu için söyler.
- 6 Eğer senin gül yanağının zikrini lisanımdan kaldı-
rırsam, dilim ve başım menekşe gibi olsun. (menek-
şe çiçeğinin tepesinde dile benzeyen uçlar bulun-
duğu için dili kafasından çekilmiş, yâni âsilik ya-
panlara verilen ceza söylenmek istenir, veya sır tut-
mayanlara bir daha sır vermemesi için uygulanmış
ceza anlamındadır.)
- 7 Eğer Sa'dî, benim divanımın Gülistan'ını görseydi,
Ahmedî; Bostan'ımdan tazeliği giderdi diyecekti.
(Gülistan ve Bostan Sâdi'nin iki meşhur eseridir.).

- 1 Bu gönlüm ider ol leb-i cânânı ârzû
Şol resm-ile ki cism ide cânı ârzû
- 2 Yâkût dudaguñı ki cân kûtıdur gören
Hâşâ ki ide la'l-i Bedahşânı ârzû
- 3 Pervîn-safâ dişüñi ne gevher durur bilen
Nic'ola k'ide lü'lü-yi ummânı ârzû
- 4 Kevser-lebüñ zülâline irer olursa Hızır
İtmeye dahı Çeşme-i Hayvânı ârzû
- 5 Gözüñle yüzüñi gören itmeye dünyada
Nergisle dâhı lâle-i nu'mânı ârzû
- 6 Derdüñ halâvetini bilen kim ne zevki var
Cân vire derd-il'itmeye dermânı ârzû
- 7 Cân-ıla ârzû ider uş **AHMEDÎ** seni
Bülbül bigi ki ide gül-istânı ârzû

(manz. 556)

- 1 Bu gönlüm o sevgilinin dudağını arzular, tıpkı cismin canı arzuladığı gibi.
- 2 Can azığı olan senin yakut gibi kırmızı dudağını gören asla Bedahşan la'lini arzulamaz.
- 3 Ülker yıldızı parlaklığındaki dişinin ne biçim kıymetli mücevher olduğunu bilen nasıl olur da Umman incisini arzular.
- 4 Hızır, senin Kevser suyu tatlılığındaki dudağının tatlılığını anlarsa, artık ölümsüzlük suyunu arzulamaz.
- 5 Dünyada senin gözünle yüzünü gören, mahmur nergisi de kırmızı lâleyi de artık görmek istemez.
- 6 Senin derdinle dertlenenler, senin derdindinin zevkli olduğunu anlayanlar, seve seve can verirler, dertlerine dermanı arzulamazlar.
- 7 Bülbülün gülbahçesini arzulaması gibi, Ahmedî de işte seni böyle candan arzular.

- 1 Gönül kişi severim dir-iseñ gel bu yâri sev
Nakş u nigâr isder-iseñ bu nigârı sev
- 2 Hoş tâze nev-bahâr durur cânlara yüzi
Ger cân var-ısa sende bu hoş nev-bahârı sev
- 3 Yâkûtı anma ol leb ü dendâna kıl nazar
Müşgi unıt bu turre-i anber-nisârı sev
- 4 Cân lezzetin diler-iseñ ü ömr râhatın
Cân u dil-ile ömr bigi sen bu yâri sev
- 5 Yârî gerekse derdine ıskuñ tahammül it
Diler-iseñ ki elüñe gül gire hârı sev
- 6 Gördün anı ki nûr olur çünki yana şem'
Dahı sen olayım dir-iseñ nûr nârı sev
- 7 Şehr ü diyârı cennet olur yâruñ **AHMEDÎ**
Cennet gerekse sana bu şehr ü diyârı sev

(manz. 563)

- 1 Ey gönül, eğer kişi sevmek istiyorsan gel bu yari
sev, nakış ve put sevmek istiyorsan bu put gibi gü-
zeli sev.
- 2 Onun yüzü canlara hoş taze ilkbahar gibidir, eğer
sende can varsa bu güzel taze bahar gibi güzeli sev.
- 3 Yakutu anma, o dudak ve dişlere bak, mis kokusu-
nu unut; bu, kâkülü anber saçan güzeli sev.
- 4 Can lezzetini ve ömür rahatını diliyorsan, sen bu
ömür gibi yari can u gönülden sev.
- 5 Gerçekten yari arzuluyorsan, onun aşkının derdine
tahammül et; eline gül geçsin istiyorsan dikenini
de sev.
- 6 Mum yanınca neticede nur olduğunu gördün, o hal-
de sen de nur olmak istiyorsan ateşi sev.
- 7 Yarin şehri ve diyarı âşıkına cennet olur; ey Ahme-
dî, sen de eğer cenneti istiyorsan bu şehiri ve diyarı
sev.

- 1 Niçe derdüm ola penhân gönül-ile cân içinde
Niçe şem' bigi yanam od u dûdmân içinde
- 2 Bu dudak mıdır ya cân mı ya hud Âb-ı Zindegâni
Ya şeker midür ya Kevser kaluram gümân içinde
- 3 N'ola akl-ıla dil ü cân kor-ısa yoluña âşık
Ki bu yolda assı oldur k'olalar ziyân içinde
- 4 Kuruban kaşuñ kemânın atar uç Kazâ ohını
Ol oha hedef olan cân ola mı emân içinde
- 5 Yaşum-ıla reng-i sûzum dil uzatdı şem' bigi
Nice gizlü kala derdüm i aceb bu cân içinde
- 6 Ne vefâ ümîd iderler gözüñ âlını görenler
Ki vefânuñ oldı Ankâ eseri cihân içinde
- 7 Nice zinde pirdür gör bugün **AHMEDÎ** kim anun
İremez hezâr yigit sözine beyân içinde

(manz. 570)

- 1 Derdim, gönül ve can içinde gizli kaldıkça; ateş ve duman içinde mum misali yanarım.
- 2 Bu dudak mıdır, can mıdır yahut ölmezlik suyu mudur veya şeker mi, Kevser mi şüphe içinde kalıyorum.
- 3 Âşığın, senin uğruna aklını, gönlünü, canını koyarsa ne çıkar ki bu yolda kârlı olmak, zarara uğramakla olur.
- 4 Senin kaşın, kemanını kurarak Kaza okunu işte atar, o oka hedef olan can hiç emniyet içinde olur mu?
- 5 Acebâ, bu canımın içinde derdim nasıl gizli kalır, yaşımla birlikte ateşimin rengi mum gibi dil uzattı.
- 6 Gözünün alını görenler ne iyilik beklerler ki vefanın eseri cihanda Anka oldu (kalmadı).
- 7 Bugün Ahmedî ne kadar dinç ihtiyardır ki binlerce (bülbül) yiğit beyan ilminde ona ulaşamaz ve onun gibi güzel söyleyemez.

- 1 Âdem dimeyeler aña kim yârın unıda
Ahd ide bugün yâr-ıla yarın unıda
- 2 Yâr aña diyeler ki kıla cevre tahammül
Lutfını aña yâruñ u âzârın unıda
- 3 Gül âşıkı ol ola ki bin hârun içinde
Vâlih ola bir renge kamu hârın unıda
- 4 Yâr ol kişi ola ki dil ü cân-ile fikri
Yârında ola cümle ser ü kârın unıda
- 5 Âşık kim ola ol ki cemâlinde habîbüñ
Mahv olubanuñ kendüzinüñ varın unıda
- 6 Ne şekl durur bu ki görürse anı Rıdvân
Hayrân ola Hulduñ gül ü gül-zârın unıda
- 7 Çün **AHMEDİ** ide sıfatın la'l-lebünüñ
Tûtî sebakın yanıla tekrârın unıda

(manz. 571)

- 1 Sevgilisini unutan kimseye, bugün yar ile sözleşip
yarın unutan kimseye adam demesinler.
- 2 Yarın iyiliğini anıp kötülüğünü unutan, sevgilinin
cevrine tahammül eden kimseye dost desinler.
- 3 Gül âşığı ona derler ki binlerce diken arasında bir
renge âşık olarak bütün dikenlerin acısına katlansın.
- 4 Dost o kimseye denir ki, bütün sermayesini ve kârı-
nı unutsun, akıllı fikri can u gönülden sevdiğinde
olsun.
- 5 Âşık o kişiye denir ki, sevgilinin güzelliğinde yok
olarak kendisinin varlığını unutsun.
- 6 Bunların ne şekilde olduğunu Rıdvân (Huld cenne-
tinin kapıcısı olan melek) gördüğünde hayran kala-
rak Huld cennetinin gülbahçesini de gülünü de unut-
malı.
- 7 Ahmedî, senin kan kırmızı dudağının vasıflarını
yaptıkça; papağan dersini şaşırırsın, tekrarını da
unutsun.

- 1 İ yâr ömri yile virme aldanup bu yire
Ki âkıl ol ki bunu hergiz ögmeye yire
- 2 Eyü yavuz ne ki bulursa yir velî toymaz
Ne tuydı nesne vü ne hod tuyasıdur bu yire
- 3 Ko gonca bigi bu kabzı gerekse gül bigi bast
Bahârdur varalum bir latîf ü tâze yire
- 4 Gözüñü aç nazar it gör ki rahmet âsârı
Nicesi gökden iner lahza lahza üşbu yire
- 5 Çü bâgda güle karşı nevâ ider bülbül
Bir iki ayah içelüm kulah dutup bu yire
- 6 Bir iki gün geçelüm hoş i yâr çün bildüñ
Ki dehrüñ işi bu kim yârı yârdan ayıra
- 7 Aceb mi itdily-ise **AHMEDİ'**yi işkuña mest
Gözüñ ki şîhr-ile yoldan ferîşteleri yıra

(manz. 577)

- 1 Ey dost, bu dünyaya aldanıp ömrünü boşa harca-
ma; akıllı olan bunu aslâ övmemeli yermelidir.
- 2 İyi kötü ne bulursa yer velâkin doymaz; nesne bu
yerden ne bir şey anladı ne de anlayacaktır.
- 3 Gül gibi açılmak gerekirse, gonca gibi tomurcuk
kalmayı bırak; bahar mevsimidir, bir hoş ve taze
yere gidelim.
- 4 Gözünü aç, bak, rahmet eserlerini gör ki gökten bu
yere hızlı hızlı ne biçim iner.
- 5 Bülbül, güle hitâben gül bahçesinde şakıdıkça biz
de bu nağmeye kulak vererek bir iki kadeh içelim.
- 6 Ey dost, bir iki gün eğlenelim; biliyorsun ki felek
işidir bu, dostu dosttan ayırır.
- 7 Melekleri dahi baştan çıkaran senin gözünün sihri;
Ahmedî'yi senin aşkına mübtela ettiyse bunda şaşı-
lacak ne var ki?

- 1 Bâde-i bed-fi'li şart ol kim müsül mân içmeye
Tu'me-i kâferdür anı ehl-i î mân içmeye
- 2 Anı kim ümmü'l-habâyisdür içe mi pâk olan
Kimde kim vardur tahâret bevl-i şeytân içmeye
- 3 Rahmet-i Rahmândan anı iş iden mahrûm olur
Pes anı her kim dilerse lutf-ı Rahmân içmeye
- 4 Âkılı mecnûn kılur u âlimi câhil ider
Pes anı ol kişi kim olmaya nâ-dân içmeye
- 5 Âfet-i cân u belâ-yi ten durur bî-şekk anı
Kimde kim var mihr-i ten yâ-hûd gam-ı cân içmeye
- 6 Sırfın anma Hızır bigi varlığın'iden taleb
Ger iderlers'ana memzûc Âb-ı Hayvân içmeye
- 7 Mâye-i tugyân durur ol hayz kanı pes anı
AHMEDÎ çünkü degüldür ehl-i tugyân içmeye

(manz. 585)

- 1 Şart o dur ki kötü iş işleten içkiyi müslüman (olan) içmemeli, kâfir azığıdır, onu iman sahipleri içmemelidir.
- 2 Kötülüklerin anasıdır, onu temiz olan içen mi? kimde ki temizlik varsa şeytan sidiğini içmesin.
- 3 Onu alışkanlık haline getiren; Allah'ın rahmetinden mahrum olur, her kim ki Allah'ın lutfunu istiyorsa artık onu içmesin.
- 4 Akıllıyı delirtir, âlimi cahil eder, cahil olmak istemeyen kişi onu daha içmesin.
- 5 Şüphesiz o cana afet, tene de belâdır; kimde ten sevgisi yahut can gamı varsa onu içmesin.
- 6 Varlığını Hızır gibi talep eden ey o kişi; saf olanını (da) isteme, eğer ona ölümsüzlük suyu dahi katsalar içmeyiniz.
- 7 Ey Ahmedî, o hayız kanı azgınlık mayasıdır, eğer her kim Allah'ın emrine aykırı hareket etmek istemiyorsa aslâ içmesin!

- 1 Boyunu serv görse bâg içinde
Diye Tûbâ durur uçmag içinde
- 2 Yüzüne zülfüne gözüne hayrân
Gül ü reyhan u nergis bâg içinde
- 3 Ne gevherdür lebûn kim hasretinden
Gözümdür teşne-leb ırmag içinde
- 4 Saçuñdan bir girih çöz kim göresin
Ne cânlar var esir ol ag içinde
- 5 Ne goncadur lebûn kim şavkı-y-ıla
Yahılur lâle böyle dâg içinde
- 6 Hızır Âb-ı Hayât isdemeye-y-di
Ne var bilse-y-di bu dudag içinde
- 7 Getür cidd'ile câm-ı mey ki âkıl
Geçürmez ömri hergiz lâg içinde
- 8 Elüme sun ki mey alam görünür
Gözüme sırr-ı rûh ayâg içinde
- 9 Bula şeh devletinde **AHMEDÎ** baht
Niçe kala güher toprag içinde

(manz. 589)

- 1 Servi, bağda senin boyunu görse; cennetin içindeki Tûbâ'ya benzetir.
- 2 Bahçedeki gül, yüzüne; reyhan, zülfüne; nergis de gözüne hayrandır.
- 3 Senin dudağın ne mücevherdir ki onun hasretinden, ırmak içindeki gözüm (ağlamaktan dolayı çok yaş döken gözüm), dudağına susamıştır.
- 4 Saçıñdan bir düğüm çözdüğünde, her saçının bükümünde ne canların esir olduğunu göreceksin. (Her saç telinin dibinde bir âşkın gönlü esir olmuştur.)
- 5 Senin dudağın ne goncadır ki lâle, onun iştiağıyla dağ içinde böylece yakılır.
- 6 Hızır, bu dudağın içinde ne olduğunu bilseydi ölüm-süzlük suyunu istemezdi.
- 7 Ciddî olarak içki kadehini getir ki; akıllı olan, bu ömrü asla şaka içinde geçirmez.
- 8 Elime sun ki şarap alayım (ilâhî aşk), ayağ (kadeh) içinde (kadehe benzeyen kalbde) gözüme ruhun sırrı (Allah'ın tecellisi) görünür.
- 9 Ahmedî, padişahın bahtlılığında baht sahibidir, çünkü o bir mücevherdir, mücevher de kıymetli olduğu için toprak içinde bırakılmaz.

- 1 Cân kim dudaguñı şeker-istâna benzede
Şîrîn-ter ol ki Çeşme-i Hayvâna benzede
- 2 Sünbül saçuñı gül yanaguñda göre kişi
Zülfüñi küfre yüzüñi îmana benzede
- 3 Nûr u ziyâ yüzüñden alur ay-ıla güneş
Kişi anı nice gül-i handâna benzede
- 4 Tûbâ vü Sidredür bu Kiyâmet kıyâmı kad
Kej-akl k'anı serv-i hırâmâna benzede
- 5 Sinüñ kapuñda sıdk-ıla kul olmağı şehâ
Dâvûd olursa mülk-i Süleymâna benzede
- 6 Binüm günümi senden ırâh çün göre tabîb
Bukrât olursa kim şeb-i buhrâna benzede
- 7 Ehl-i kemâl AHMEDÎ'yi hâşa hâşa kim
Selmân u Hâco var-iken Elvân'a benzede
- 8 Dîvâne ol ki defterini Rûm ehlinüñ
Ben yazdugum bu nakş-ıla dîvâna benzede

(manz. 590)

- 1 Can, senin dudağını şekerliğe benzettir, daha tatlı ol ki ölmezlik çeşmesine benzetsin.
- 2 Senin sünbül saçını, gül yanağında gören kişi; zülfünü küfüre, yüzünü de îmana benzettir.
- 3 Ay ile güneş, senin yüzünden nur ve ışık alır, o halde, kişi onu nasıl gülen güle benzettir.
- 4 Bu kalkma (vakti) büyüğüşlü boy; Tûbâ ve Sidredir, onu; yürüyen selviye benzeten delidir.
- 5 Ey şahım, senin kapında doğrulukla kul olmayı; Davut bile olsa Süleyman ülkesine benzettir.
- 6 Senden uzak geçen günümü gören tabip, Hipokrat da olsa buhran gecesine benzettir.
- 7 Olgun kişiler Ahmedî'yi, Selman ve Haco varken aslâ aslâ nasıl olur da Elvân'a benzettirler.
- 8 Anadolu şairlerinin defterini, benim bu nakışla yazdığım divana benzeten kimse delidir. (veya Anadolu'nun defterini, benim yazdığım (Nakkaş Mânî'nin yazdığı) bu nakışlı divana (Erjeng'e) benzeten çılgındır.)

- 1 Sabâ varur-ıma kimse eger hâlüm sorarsa
V'eger hâlüm sorarsa haber ver-ir-i hâlüm
- 2 Ki sizden ayrı düşüben giriftâr olâr-ı
Ta'âmum derd-i dil oldı şarâbum dürd-i hürâbe
- 3 Ne durur nice biline benüm bu gevherüm kadı
Burada kim nazar kılmaz kimesne dürr-i şeb-tâbe
- 4 Nitekim sıhhate sayru katı muhtâc u müştâkam
Dil ü cândan bu ben miskin hevâ vü sâz-kâr-âbe
- 5 Ne yaşlı gözde uyhum var ne başlu cânda ârâmum
Felek cevri-y-le gideli yanumdan yâr-ı hem-hâbe
- 6 Gözüm ansuz dilemez kim cihâna baha bir lahza
Anun kaşın gören dutmaz yüzini dahı mihrâba
- 7 Niçe kim AHMEDÎ aklar inildeyü kılur zârî
Gören teşbih ider anun gözi yaşını dülâba

(manz. 604)

2 Benim onlara şöyle nakl et: "Sizden ayrı düşerek,
sizden uzak kalalı yiyeceğim gönül derdi, içeceğim
ise kanlı gözyaşı oldu.

- 3 Bu diyarda kimse benim cevherimin değerini bile-
cek şuurda değil, burada ateş böceği gibi parıldı-
yan inciye bile kimse dönüp bakmaz.
- 4 Bu ben zavallı, hastanın sıhhata ihtiyacı olduğu gibi
can u gönülden havaya ve şifâlı suya muhtaç ve
arzuluyum.
- 5 Feleğin cevri ü cefası ile yanımdan eşim gideli, ne
yaşlı gözümde uyku kaldı, ne de yaralı kalbimde hu-
zurum kaldı.
- 6 Gözüm bir anlık bile o olmadan dünyayı görmek is-
temiyor, onun kaşını gören, yüzünü başka mihraba
yöneltmez.
- 7 Ahmedî, zar zar ağlayıp inledikçe; görenler, onun
gözü yaşını dolaba benzetirler. (Dolap, kuyudan su
çekerken feryat eder gibi ses çıkararak çektiği suyu
da devamlı dışarı döker. Şair kendini bu şekildeki
dolaba benzetiyor.)

- 1 Gör Hakı ne nakş ider sebze vü bâg üstine
Bah ki ne hoş hulleler saldı bu tag üstine
- 2 Mûsa-yı İmrân bigi bah agaca gör nice
Şem'-i şükûfe yanar tal u budag üstine
- 3 Lâleye bah gör ki Hakuñ al harîri nice
Bâl düzetmiş durur bir kara zâg üstine
- 4 Tâbı yüzüñüñ n'ola yahar-ısa cânımı
Nûr ola pervâne kim düşe çerâg üstine
- 5 Âb-ı Hayât isdeyü geldi Hızır dir gören
Müşg-nefes hâlûñi la'l dudag üstine
- 6 Dâg toludur içüm lâle bigi fürkatüñ
Kasd ider kim girü dâg ura dâg üstine
- 7 Çünkü sabânuñ eli çöze saçuñ bendini
Deste-i reyhân düşe lâle yanag üstine
- 8 Rahmeti çohdur Hakuñ sâgar-ı şeker getir
Sûfiye la'net k'olur bal-ıla yag üstine
- 9 Pîr durur **AHMEDÎ** ışk-ıla yigit olup
Gör ne kararur gözi ol yüzi ag üstine

(manz. 622)

- 1 Allah'ın yeşillik ve bahçe üzerine ne nakış işlediğini, bu dağ üstüne de güzel elbiseler giydirdiğini gör.
- 2 İmran oğlu Mûsâ gibi ağaca bak gör ki dal budak üstünde nasıl çiçek mumu yanar. (Musa peygamber'e "Ey Musâ" diye nidâ eden ve Avsec denilen nur ağacı. bk. Tahâ suresi, ayet 11.)
- 3 Lâleye bak gör ki Allah'ın kırmızı ipek kumaşı bir kara karga üstüne nasıl kanat germiştir.
- 4 Senin yüzünün harareti canımı yakarsa ne var? Pervane de mum alevine düşerse nur olur.
- 5 Senin mis kokulu benini kırmızı dudak üstünde gören, "Hızır; Âb-ı Hayat istemeğe geldi" der.
- 6 İçim lâle gibi (lâlenin ortasındaki siyahlık gibi) dağ (yara) doludur, senin ayrılığın (ayrılığının ateşi) da yara üstüne tekrar yara vurmak ister.
- 7 Sabâ yelinin eli saçının bağını çözdükçe, lâle yanak üstüne fesleğen destesi düşer.
- 8 Allah'ın rahmeti çoktur, şeker kadehi getir, sofuya lânet yağ ile bal üstüne olur.
- 9 Ahmedî ihtiyardır ama aşka gelince yığıtleşir, yüzü ak üstüne onun gözünün nasıl karardığını gör.

- 1 Mey içelüm yüzümüz âl olunca
Surâhî bigi mâl-â-mâl olunca
- 2 Hatâdur hâlümüz içmesevüz mey
İçelüm pes anı hoş-hâl olunca
- 3 Mübârek-fâl olur içen şarâbı
Nîgû-fâl olsa yig bed-fâl olunca
- 4 Yüzine karşı yârûñ içelüm mey
Ögümüzde bu hatt u hâl olunca
- 5 Yiyelüm mâlî âmâli koyalum
Kişiye mâr yig emvâl olunca
- 6 Elif-kad-yâr mey sun **AHMEDİ'**ye
Benefşe bigi kaddi dâl olunca
- 7 Şehûñ bahtına irmesün tezelsül
Göge tayy u yire zilzâl olunca

(manz. 629)

- 1 Yüzümüz kırmızılaşınca ve (midemiz) sürâhî gibi
doluncaya kadar içelim.
- 2 Eğer içmezsek halimiz fena olur, o halde kafamızı
bulana kadar içelim.
- 3 Şarabı içenin falı uğurlu olur, eğer uğurlu olursa,
biz daha da kötüleşinceye, uğursuzlaşınca kadar
içelim.
- 4 Yarin yüzüne baka baka şarab içelim, tâ ki bu yüz-
deki hatlar (ayva tüyleri) ve noktalar (benler) ka-
famızda belirinceye (hayalimizde canlanınca) ka-
dar içelim.
- 5 Malı mülkü yiyelim, emelleri vazgeçelim; fazla mal
mülk olursa kişiye yılan olur.
- 6 Ey elif boylu yar, Ahmedîye; boyu menekşe gibi dal
harfi şeklini alıncaya (beli bükülünceye) kadar ka-
deh sun.
- 7 Yeryüzü altüst olup, gökler kat kat dürülünceye
(kıyamete) kadar şahımın bahtı sarsılmasın.

- 1 Melik buldı şifâ elhamdü lillah
Cihân toldı safâ elhamdü lillah
- 2 Sa'âdetden ne va'de kim kılur
Felek itdi vefâ elhamdü lillah
- 3 Çıhuban ukdeden gün şark u garba
Uş itdi pür-ziyâ elhamdü lillah
- 4 Süleymânun serîrinden sürüldi
Bugün div-i anâ elhamdü lillah
- 5 Çözülüb girih sihri marazdan
Sagaldı Mustafâ elhamdü lillah
- 6 Sekam n'ola ezelde çün virildi
Şaha tûl u bekâ elhamdü lillah
- 7 Şehün sağlıgıdur halkun du'âsı
Kabûl oldı du'â elhamdü lillah
- 8 Haber vir taga şâhuñ sıhhatinden
Nic'idêr gör sadâ elhamdü lillah
- 9 Kuru taş irer-ise bu müjde
Diye kim merhabâ elhamdü lillah
- 10 Yirün her zerresi üşbu haberden
Bulur neşv ü nemâ elhamdü lillah
- 11 Çün irdi bu haber gül-zâra didi
İdüp bülbül nevâ elhamdü lillah
- 12 Dili açıldı girü **AHMEDİ**'nün
K'ide şâha du'â elhamdü lillah
- 13 Çü sag gördüm vâcib budur kim
Dilümde zıkr ola elhamdü lillah
- 14 Girü şâhuñ yolunun tozu oldı
Gözüme tûtiyâ elhamdü lillah

(manz. 644)

- 1 Elhamdülillah, **Melik şifa buldu**; Allah'a şükürler olsun, cihan huzurla doldu.
- 2 Felek, mutluluktan ne vaad ettiyse; sözünde durdu elhamdülillah!
- 3 Güneş; tutulma **menzilinden çıkararak (kurtularak)** yine doğuyu batıyı ısıkla doldurdu elhamdülillah!
- 4 Bu gün meşakkat devî Süleyman'ın tahtından uzaklaştırıldı elhamdülillah!
- 5 Düğüm sihri çözülerek; Mustafâ, hastalıktan sağlığına kavuştu elhamdülillah!
- 6 Hastalık ne yapa bilir ki; elhamdülillah, çünkü padişaha Ezelde uzun ömürler verildi.
- 7 Halkın duası şahın sağlığıdır; elhamdülillah dua kabul oldu.
- 8 Şahın sıhhate kavuştuğunu dağlara müjdele, elhamdülillah diye nasıl sedâ çıkaracağını gör.
- 9 Bu müjde kuru taş bile ulaşsa, o da "merhaba elhamdülillah" diyecektir.
- 10 Yer yüzünün her zerresi bu haberi duyar duymaz Allah'a hamd ederek büyüüp geliştirecektir.
- 11 Bu haber gülbahçesine erince, bülbül şakıyarak elhamdülillah dedi.
- 12 Ahmedî'nin; şaha dua etmesi için dili yeniden açıldı, elhamdülillah.
- 13 Onu sıhhatine kavuşmuş gördüğümce, benden gerekli olan Allah'a hamdetmektir.
- 14 Şahının yolunun tozu, Allah'a şükürler olsun ki gözüme yeniden ilaç oldu.

- 1 El minnetü lillah yine ten cânâ irişdi
Bu hasta-i dil-suhte cânâna irişdi
- 2 Bulındı girü yüregümüñ zahmına merhem
Derdüm yine Hak lutfı-la dermâna irişdi
- 3 Teşne-cigerüm bunça karañulıg içinde
Uş Hızır bigi Çeşme-i Hayvâna irişdi
- 4 Eyyûb girü âfiyet-i nefis buluban
Ya'kûb yine Yûsuf-ı Ken'âna irişdi
- 5 Zî lutf ki kulını taleb eyledi sultân
Zî baht ki kul uş girü sultâna irişdi
- 6 Şeb-nem güneşe karşı durup nûra ulaşdı
Katre yürüyüben girü Ummâna irişdi
- 7 Baş urdı yine **AHMEDİ** ol yâr işigine
Hüdhüd bigi kim taht-ı Süleymân'a irişdi

(manz. 654)

- 1 Allah'a şükürler olsun yine ten cana kavuştu, bu
kalbi yanmış hasta sevdiğine kavuştu.
- 2 Yüreğimin yarasına yine merhem bulundu, derdim
yine Hak lutfuyla derman buldu.
- 3 Susamış ciğerim, bunca karanlıklardan sonra Hızır
gibi Hayat Çeşmesine vasıl oldu.
- 4 Eyyup, tekrar sıhhatine kavuşarak, Yakup yine
Ken'an ilinin Yusuf'una erişti.
- 5 Ne güzel lütuf ki sultan yine ben kulunu talep etti,
ne güzel şans ki ben kulu, yine sultanın buyruğuna
girdi.
- 6 Gece çisesi güneşin karşısında yok olarak nura ka-
vuştı, yağmur damlası tekrar geldiği yer olan Um-
man denizine akıp gitti.
- 7 Ahmedî, yine o yarin eşiğine başvurdu; Hüdhüd
gibi Süleyman'ın tahtına ulaştı.

- 1 Billse-y-idüm hicrûñ odı cânımı yahasını
Virmez-idüm ışk eline gönlümüñ yahasını
- 2 Sanur-idum kim kıla bu ışk bini nîg-nâm
Bilmez-idüm bunca yavuz ad bana yahasını
- 3 Cüst ü cû-y-ıla bulam dir-idüm. ol Kevser-lebi
Ne bilürdüm gözlerümden bunca cûy ahasını
- 4 Kâf u lâm u mîmden nûn-ıla vâv rî tama
Cl rûhuñ lafzın yazan ırgürse râya hâsını
- 5 Yahmag u yihmag durur gönülleri ıškuñ işi
Tîz yihar yıhasını vü tîz yahar yahasını
- 6 Zülfinüñ bir bendini çözdügi-çün bâd-ı sabâ
Müşg'endûd itdi yirüñ yazı vü yahasını
- 7 **AHMEDÎ** nevmîd olmagıl ki birgün şeh sana
Bir inâyet ide niçebir oda yaha sini

(manz. 661)

- 1 Ayrılığının ateşi canımı yakacağını bilseydim, gönlü-
mün yakasını aşkın eline vermezdim.
- 2 Bu aşkın beni iyi ada kavuşturacağını zannediyor-
dum; bana bunca kötü ad yakacağını bilmezdim.
- 3 O Kevser (suyu) dudaklıyı arayıp sorarak bulmak
niyetindeydim, gözümde bunca ırmak akacağını ne
bilirdim?
- 4 O ruhun (yanak) sözünü yazan eğer rî'ya hı'yı yak-
laştıra bilirse; kaf, lam, mîmden (kalemde) nun
ile vav, rî(nur) damlayacaktır.
- 5 Aşkın işi gönülleri yakıp yıkmaktır; yakacağını
çabuk yakar, yıkacağını çabuk yıkar.
- 6 Saba yeli zülfinün bir bendini çözdüğü için, yeryü-
zünün ovasını ve bayırını mis kokusuyla sıvadı.
- 7 Ahmedî, ümitsiz olma ki şah sana bir gün bir iyilik
eder; seni daha ne zamana kadar sızlandıracak?

- 1 Beñüñ kim dudaguñda kondı düşdi
Ne tûtîdür ki görüp kandı düşdi
- 2 Nicesi şem'dür yüzüñ kim ana
Güneş pervâne olup indi düşdi
- 3 Boyuñı gördi yirde gayret idüp
Felekden şâh-ı Tûbâ sındı düşdi
- 4 Ay u gün nûr yüz sürüyü yire
Yanaguñı görüp utandı düşdi
- 5 Yüzüñ şavkı-y-ıla sahrâda lâle
Benüm bigi karara yandı düşdi
- 6 Gönül düşme saçı bendine didüm
Veli işitmedi ol pendı düşdi
- 7 Meye düşmege itdi **AHMEDÎ** and
Lebüñ gördükde sınup andı düşdi

(manz. 674)

- 1 Benim, dudağına yapışıp kaldı; ne papağandır ki şe-
keri görüp kondu.
- 2 Senin yüzün ne biçim mumdur ki ona güneş perva-
ne olarak yansıdı indi.
- 3 Tûbâ dalı, senin boyununu yeryüzünde gördü; senin
boyuna benzemeye çalışırken felekten yeryüzüne kı-
rılıp düştü.
- 4 Ayın ve güneşin nuru senin yanağını yüz sürüyerek
gördü, utanıp yere düştü.
- 5 Senin yüzünün şavkından, lâle sahrada benim gibi
kapkara yanıp düştü.
- 6 Ey gönül, onun saçının tuzağına düşme dedim; ne
yazık ki nasihatımı dinlemedi düştü.
- 7 Ahmedî, içkiye düşmeğe andetti; fakat senin duda-
ğını görünce yemini bozulup geçersiz oldu.

- 1 Cihândan ben usanmışam bana sini gerek sini
Kamulardan üşenmişem bana sini gerek sini
- 2 N'iderem bu ten ü cânı ya sensüz Âb-ı Hayvânı
Veyâhûd dîn ü îmânı bana sini gerek sini
- 3 Gerekmez rûh-ıla reyhân gerekmez hûr-ıla vildân
Gerekmez Ravza-i Rıdvân bana sini gerek sini
- 4 Gerekmez gönlüme selvet gerekmez rûhuma râhat
Gerekmez cânuma işret bana sini gerek sini
- 5 Gerekmez mülket-i dünyâ gerekmez devlet-i ukbâ
Gerekmez Kevser-i Tûbâ bana sini gerek sini
- 6 İçüm sensüz cehennemdür yaşum-ıla cihân nemdür
Benüm sensüz cihân nemdür bana sini gerek sini
- 7 Dilemez **AHMEDÎ** iy şeh ki anun ola mihr ü meh
Bu iki kevnde billah bana sini gerek sini

(manz. 678)

- 1 Ben bu cihandan usandım, bana sen gereklisin; her-
şeyden üşendim bana sen lazımsın.
- 2 Bu teni, bu canı artık istemiyorum, sen olmadan
ölümsüzlük suyunu da istemiyorum, dini imanı da
istemiyorum bana ancak sen gereklisin.
- 3 Bana ruh, reyhan, huri, gılman ve Rıdvân'ın cennet
bahçesi lazım değil, ben seni istiyorum.
- 4 Gönlüme teselli lâzım değil, ruhum rahatlık istemi-
yor, nefsim yiyip içmek istemiyor, ben ancak seni
istiyorum.
- 5 Bana geçici dünya, ebedi dünya ve Tûbâ Kevseri ge-
rekmiyor; ben seni istiyorum.
- 6 Senin hasretinle içim cenenem gibi yanmaktadır,
yaşlarımla cihan ıslanmıştır, sen olmadan cihan be-
nim ne işime yarar, bana sen gereklisin.
- 7 Ey şahım, Ahmedî; güneşin de ayın da kendinin ol-
masını istemiyor, dünyada ve âhirette Allah aşkına
seni istiyor.

- 1 Saçuñ durur kamu cânlar belâsı
Yaluñuz ben degülem mübtelâsı
- 2 Eger nefs ü eğer akl u dil ü cân
Gözüñdür kamunuñ ayn-ı anâsı
- 3 Füsûn-ıla zevâle irmeye-y-di
Yüzüñ nûrından olsa gün ziyâsı
- 4 Gele cân kohusı gülden meşâma
İrerse bâga zülfüñüñ hevâsı
- 5 Seni görüp nice kızarmasun gül
Yüzinde var durur âhır hayâsı
- 6 Ola-y-dı nergisüñ gözleri rûşen
Ayaguñ tozu olsa tûtiyâsı
- 7 Seni diyen koya varlığın elden
Fenâdur âşık olanuñ bekâsı
- 8 Gerek kim sabr ide her derde âşık
Ki bî-şek sabrdur âşık devâsı
- 9 İdicek **AHMEDÎ** yüzüñ gülün vâsf
Gerekmez bûlbûlüñ sâz u nevâsı

(manz. 703)

- 1 Saçın bütün canların belasıdır, bu belaya müptela olan sadece ben değilim.
- 2 Nefs olsun, akıl olsun, gönül olsun, can olsun; hepsinin sıkıntı kaynağı gözündür.
- 3 Güneşin ziyası eğer senin yüzünün nurundan olsaydı, büyülenerek arada bir kaybolmazdı.
- 4 Senin zülfünün güzel kokusu eğer bahçeye gelirse, o zaman gülden burunlara can kokusu gelir.
- 5 Gül, seni görünce nasıl kızarmasın ki; onun yüzünde nihayet utangaçlık alâmeti vardır.
- 6 Senin ayağının tozu nergisin gözüne tutya olsaydı, gözleri parlardı, iyileşirdi.
- 7 Senden bahseden bütün varlığını elden bıraksın, âşık olanın varlığı yok olmaktır.
- 8 Âşığın her derde sabretmesi gerekir, şüphesiz ki âşığın derdinin çaresi sabırdır.
- 9 Ahmedî, senin yüzünün gülünü tavsif edince, artık bûlbûlün ötmesi ve şakıması gereksizdir.

- 1 Sadr-ı mülûk Ayas Beg ü iy mülk serveri
Kim sini itdi Hak kamusı aybdan berî
- 2 Kadriûn felekden eşref ü izzüñ sitâreden
Hulkuñ hevâdan eltaf ü zâtuñ sudan arı
- 3 Şeh lâyıık olduguñ-ıçun itdi seni melik
Kimdür ki vire baht kimesneye ser-serî
- 4 Yüzüñ letâfeti hacil eyledi cenneti
Lutfuñ halâveti yire sohd'Âb- Kevseri
- 5 Sen baht hilyetisin ü hem tâc revnakı
Sen baht rif'atisin ü ıkbâl zîveri
- 6 Zühre sana kenîz-ek ü perde-serâ vü mâh
Cân-ıla ayaguñ tozına oldı müşterî
- 7 Unıtdurur sehâvetüñüz Cevne adını
Şöyle ki pâdişâhumuz adı Sikenderi
- 8 İrte gice du'ânı ider **AHMEDÎ** senün
K'olsun hemîşe bahtuñuñ Allah yâveri
- 9 İdüñ mübârek olsun u mukbil sa'âdetüñ
Hak râm eylesün sana çarh-ıla ahteri
- 10 Nesnem yog-ıdı ayaguña itmege nisâr
İ-âne birbidem sana bu silk-i gevleri

(manz. 706)

- 1 Meliklerin başı ve ülkenin reisi ey Ayas Bey, Allah seni tamamen ayıpsız ve kusursuz yarattı.
- 2 Senin değerin felekten daha şerefli, yüceliğın yıldızlardan daha yüce, huyun havadan daha yumuşak, kendin sudan arısındır.
- 3 Lâyıık olduğun için padişah seni melik tâyin etti; yoksa serseri kimseye kim böyle şans tanırđı.
- 4 Yüzünün güzelliğı cenneti utandırdı, hoşluğunun tatlı oluşu Kevser suyunu (cennetin bal ve süt ırmaqlarını, yere soktu (utandırdı; Kevser sûresinin nâzil olmasını sağladı.)
- 5 Sen bahtın süsüsün, tacın da parlaklığısın, bahtın yüceliğisin, mutluluğın bezeğisin.
- 6 Çoban yıldızı (parlaklığı ile) sana cariyecik ve şarkıcı, ay (ışığı ile) ayağının tozuna candan müşteri oldu. (Ay, hilâl şekliyle veyâ yarım ay şekliyle senin çizmenin altına demir olarak çakıldı. Müşteri, aynı zamanda parlak venüs yıldızıdır.)
- 7 Padişahımız nasıl ki İskender adını unutturdu ise, cömertliğiniz de Cevne adını unutturur.
- 8 Ahmedî; "Allah dâimâ bahtının yaveri olsun" diye gece gündüz senin duanı eder.
- 9 Bayramın mübarek olsun, saadetin kutlu olsun, gök kubbeyi ve yıldızları Allah sana muti eylesin.
- 10 Ayağına savurmaya hiç bir şeyim yoktu, bayramlık olarak sana bu mücevher dizisini sunuyorum.

- 1 Aceb bu mihnetüñ pâyânı yoh mı
Ban bir râhatuñ imkânı yoh mı
- 2 Gönül düşdi saçuñ bendine Yâ-Rab
Bu müşkil ukdenüñ âsâm yoh mı
- 3 Emânsuz gamzeñ uş göz kara idüp
Dil ü dîn kasd ider îmânı yoh mı
- 4 Cefâ mı hüsn ehlinüñ işi pes
Bularuñ lutfı vü ihsânı yoh mı
- 5 Firâkuñ derdine düşüp durur cân
Visâlünden anun dermânı yoh mı
- 6 Gözüm kan yaş döker hicründe her-dem
Bu deryânuñ aceb pâyânı yoh mı
- 7 Bu cevri K'AHMEDÎ'ye gamzen ider
Niçebir döysün âhir cânı yoh mı

(manz. 708)

- 1 Bu çilenin acaba sonu yok mu? bana bir rahatın im-
kânı yok mu?
- 2 Gönül saçının bendine (düğümüne, bağına) düştü,
bu müşkil ukdenin (zor işin; çözülmez düğümün)
kolayı yok mu ey Allahım?
- 3 İşte amansız gamzen göz karartarak, gönül ve din
hedefliyor, imanı yok mu?
- 4 Güzellerin işi (hep) cefâ mı? Bunların başka lutfu
ve iyiliği yok mu?
- 5 Can, senden ayrılmanın derdine düşmüştür; kavuş-
mandan ona derman yok mu? (sana kavuşma ila-
cından ona derman yok mu?)
- 6 Senin ayrılığında gözüm her an (sürekli; her soluk-
ta) kanlı yaş döker; bu denizin ucu bucağı (sâhili)
yok mu?
- 7 Senin gamzenin ettiği ezaya cefaya Ahmedî nasıl kat-
lansın? nihayet o da can sahibi değil mi?

- 1 Lebûne hâlûn irişdi vü kondı
Bu tûtî n'irede buldı bu kandi
- 2 Nice kurtıla zülfünden gönül kim
Sabânuñ boynına baglar kemendi
- 3 Saçı bendine gönül düşme didüm
Nicesi işide divâne pendı
- 4 Yüzüñle zülfüñi gördi meger cân
Ki ve's-şems-ile ve'l-leyl oldı andı
- 5 Kızarup gül arakdan gark oldı
Hayâsı var yüzüñ görüp utandı
- 6 Niçe cân kim dökile topraga hâr
Sabâ yili saçuñdan çözse bendı
- 7 Görelî **AHMEDÎ** gül yüzüñ oldı
Benefşe bigi zülfüñ derd-mendi

(manz. 728)

- 1 (Tatlı) dudağına benin ulaştı ve kondu, bu (ağzında şeker olan) papağan bu nebat şekerini nerede buldu?
- 2 Sabâ yelinin boynuna kemend bağlayan zülfünden gönül nasıl kurtulsun? (Sabâ yeli taşıdığı güzel kokuyu senin zülfünden almaktadır.)
- 3 Saçının bağına düşme gönül! (saçına bağlanma) Dedim, deli hiç nasihat dinler mi?
- 4 (Güneş) yüzünle (gece, siyah) zülfünü can görünce yemini; "güneş" ile "geceye" oldu.
- 5 Gül kızarak terler içinde kaldı, utangaçlığı olduğu için yüzünü görüp utandı.
- 6 Sabâ yeli saçındaki bağı (düğümü) çözse, çok canlar toprağa (saçındaki kokuyu aldıklarından dolayı) canını vermiş olarak dökülürler. (Sevgilinin saçındaki koku can vermeden alınmaz.)
- 7 Ahmedî gül yüzünü görelî menekşe gibi (renkli) zülfünün dertlisi oldu.

- 1 Minnet Haka kim yârı girü yâre irürdi
Bin lutf-ıla dil-dâdeyi dil-dâre irürdi
- 2 Hem tûtiyi girü şeker-istâna getürdi
Hem bülbül-i âşüfteyi gül-zâre irürdi
- 3 Ne lutf durur bu ki benüm bigi gedâyı
Nâ-gâh bu sultân-ı cihân-dâre irürdi
- 4 İtdi gözüme sürme ayagı tozın ol kim
Bu yüzümi ol dest-i güher-bâre irürdi
- 5 Bahtum benüm uyhuda-y-ıdı şükr ana kim
Uyhudan anı devleti bîdâre irürdi
- 6 Hamdini ider **AHMEDİ** ol Sâni'-i pâkûñ
Kim ragmına agyâruñ anı yâre irürdi
- 7 Sehl işdür eger yog-ısa elde zer ü yâ sîm
Çün Hak dilümi gevheri şeh-vâre irürdi

(manz. 730)

- 1 Allah'a şükürler olsun ki yari tekrar yarine kavuş-
turdu, bin lütufla âşığını sevgilisine vasıl eyledi.
- 2 Hem dudukuşunu yeniden şeker kamışı tarlasına
getirdi, hem de çaresiz bülbülü gülbahçesine getirdi.
- 3 Bu ne lütufdur ki benim gibi yoksulu derhal bu,
şanı dünyayı tutmuş sultana kavuşturdu.
- 4 O, ayacağının tozunu gözüme sürme etti ki bu yüzü-
mü o mücevher yağdıran ele ulaştırdı.
- 5 Ona şükürler olsun ki benim bahtım uykuda iken,
onu uykudan onun bahtlılığı uyardı.
- 6 Ahmedî, o benzeri olmayan Yaradan'ın hamdini eder
ki rakiplerinin ragmına onu yarine kavuşturdu.
- 7 Eğer elde gümüş ve altın yoksa kolay ıştır, çünkü
Hak Taalâ dilimi şâhâne inciye erişirdi.

- 1 Ne rûşen şem'dür yüzün ki tâbı
Yahar pervâne bigi âfitâbı
- 2 Ne şîrîn bislemiş Hak cân içinde
Leb-i la'luñdagı dürr-i hoş-âbı
- 3 Zi nâzûk söz ki agzuñuñ nişânı
Soranuñuñ "len terânî" dür cevâbı
- 4 Yire bir nem düşer-ise lebünden
Kamu Âb-ı Hayât ide türâbı
- 5 Saçuñ çini ki kuldur ana anber
Ciger-hûn eylemişdür müşg-i nâbı
- 6 Gözüm zülfün sevâdın gözler-iken
Tolaşdı dâma miskîn mürg-i âbı
- 7 Dönicek Ka'beye cân kaşuñ ana
Benem Kibleñ diyü ider hitâbı
- 8 Halâl olsun kanum gözüñe gerçi
Harâm itd'ol bana ârâm u hâbı
- 9 Yanardı **AHMEDÎ** âhı-y-la âlem
Gözinden olmasa-y-dı feth-i bâbı

(manz. 734)

- 1 Senin yüzün ne parlak mumdur ki harareti güneşi
pervane gibi yakar.
- 2 La'l kırmızısı dudağındaki tatlı su incisini, Hak
taalâ can içinde ne güzel beslemiştir.
- 3 Ağzının nişanı ne nazik söz ki soranın "sen beni
hiçbir zaman göremezsin" dir cevabı.
- 4 Senin dudağından yere bir nem düşerse, bütün top-
rağı ölümsüzlük suyu eder.
- 5 Senin, saçının büklümü kuldur, anber ona halis
misgi ciğer kanı eylemiştir.
- 6 Gözüm, senin zülûfünün siyahlığını gözlerken, onun
miskin (zavallı) su kuşu tuzaga yakalandı.
- 7 Can, Kâbe'ye yöneldiğinde senin kaşın ona : "Kıb-
len benim" diye hitabeder.
- 8 Gerçi bana uykuyu ve istirahatı haram etti amma,
kanım senin gözüne helal olsun. (Haram ve helal
arasında tezat sanatı var.)
- 9 Gözünden açık kapısı olmasaydı, Ahmedî'nin âhıyla
âlem yanardı.

- 1 Niçe kim zıkr ide dilüm sen ayı
Sözüme âşık olur bin Senâyî
- 2 Yüzün tâbından ay bigi eriye
Güneş görür olur-ısa sen ayı
- 3 Olur bin yılca bir lahza firâkuñ
Nic'ola pes anuñ fikr it sen ayı
- 4 Firâkuñ çengi urdu cânuma zahm
Aceb midür bu nâlem olsa nâyî
- 5 Sen ayı Kible ide kendüzine
Güneş bigi bulam diyen senâyî
- 6 Dimeye **AHMEDÎ** vâý eyle kim nây
Gamuñ boynından anun kesse nâyî

(manz. 736)

- 1 Senin gibi ay yüzlüyü dilim zikrettikçe sözüme bin
Senâyî âşık olur.
- 2 Güneş, sen ay yüzlüyü görecekt olursa; yüzünün par-
laklığından ay gibi erir.
- 3 Senin bir anlık ayrılığın bin yıl kadar gelir, sen dü-
şün ki onun ayı nasıl olur?
- 4 Ayrılığının çengi (çalgısı) canıma yara vurdu, bu
iniltim de onun neyi olsa tuhaf mıdır?
- 5 Yüksekliğe güneş gibi ulaşmak isteyen, sen ay yüz-
lüyü kendine Kible etsin.
- 6 Senin gamın onun boynundan boğazını kesse, Ahme-
dî ney gibi vay bile demez.

- 1 Nedür hûrşîd-i tâbândur yanağı
Nitekim Âb-ı Hayvândur dudagı
- 2 Cihânda komadı hergiz gönül kim
Belâya salmad'anun zülfi bâğı
- 3 Gözüñ gâretl'ider câna hasâret
Kimesne görmedi bu resme yagı
- 4 İde düşmen terahhum görür-ise
İçümde ıskuñ odından bu dâğı
- 5 İner yüz seyl her bir kirpügümden
Söyündürmez içümdeki ocağı
- 6 Sen'isdeyü gözüm toldurdı kanı
Yüz'üstine sürinü her bucagı
- 7 Nesîm ü nev-bahâr u ebr-i nîsân
Bizedi uş gül ü reyhanla bâğı
- 8 Hezârân şem'i rûşen almış ele
Çemende agacuñ herbir budagı
- 9 Çemen ger rûşen-ise ne aceb kim
Elinde lâlenüñ yanar çirâğı
- 10 Degülsen nergis-ile lâleden kem
Elüñden komagıl bir dem ayagı
- 11 Ferâmuş it mey-ile kendüñi kim
Bulasın kamu kaygudan ferâğı
- 12 Bahâr u bâğ u Sultân Mîr Sül mân
İ Hak pâ-y-ende dutgıl sen bu çağı
- 13 Gice gündüz yazar kâğıdda medhin
Bu durur **AHMEDİ**'nün karas'agı

(manz. 740)

- 1 Nedir, yanağı parlak güneştir, nitekim dudağı da
ölümsüzlük veren sudur.
- 2 Onun zülfünün bağı, cihanda aslâ belâya salmadık
gönül bırakmadı.
- 3 Senin gözün, canı yağmalayarak hasara uğratar; bu
şekilde düşmanı kimse görmedi.
- 4 Senin aşkının ateşinden içimde meydana gelen bu
yarayı düşman görürse acır.
- 5 Herbir kirpiğimden yüzlerce sel akar, fakat içimde-
ki ocağı söndürmez.
- 6 Gözüm seni isteyerek, yüzüstüne sürünerek her bu-
cağı kanla doldurdu.
- 7 Meltem rüzgârı, ilkbahar, nisan bulutu; gül ve fesle-
ğenle bahçeyi süsledi, donattı.
- 8 Bahçedeki ağacın herbir dalı, eline binlerce yanan
mum almıştır.
- 9 Bahçe eğer ışıklı ise şaşılacak ne var ki lâlenin elin-
de çırası yanar.
- 10 Nergisle lâleden daha aşağı değilsen bir an bile elin-
den ayağı (kadehi) bırakma.
- 11 Bütün kaygılardan rahat kalayım istiyorsan, içki ile
kendini unutmaya çalış.
- 12 Bahar, bahçe, Sultân Emir Süleyman : Ey Hak Taalâ
sen bu çağı ebedî eyle, dâim eyle.
- 13 Gece gündüz kâğıtta medhini yazar, Ahmedî'nin ka-
rası da ağı da budur.

- 1 Hicrânun odından yüregüm karara yandı
Ayrılığınla cigerüm kana boyandı
- 2 Cân fûrkâtünün derdi-y-ile düşüp ölürdü
Lîkin girü vasluñun ümîdi-y-le tayandı
- 3 Ger karara yana ne aceb lâle big'ol kim
Sinün bigi gül yüzlü firâkı-y-la karandı
- 4 Gönlüme didüm olma saçı bendine fitne
Dîvâne olan kişi nice işide pendi
- 5 İrişdi yakîn Hızır bigi Âb-ı Hayâta
Her kişi ki bir kez lebünün kandına kandı
- 6 Zülfün hevese kıldı perişân beni Yâ-Rab
Kim düzdi gönül boynına halka bu kemendi
- 7 Şîrin lebünî zikr ideli **AHMEDİ** anun
Her kanda ki söyle hacil itdi sözi kandı

(manz. 741)

- 1 Senin ayrılığının ateşiyle yüreğim yanıp karardı, ayrılığınla cigerim kana boyandı.
- 2 Can, senin hasretinin derdiyle düşüp ölürdü, ancak tekrar sana kavuşmanın ümidiyle dayandı.
- 3 O eğer lâle gibi dağlanacak olursa ne çıkar ki çünkü senin gibi gül yüzlü ayrılığıyla karalandı.
- 4 Gönlüme, onun saçının düğümüne sataşma dedim ammâ deli olan kişi nasıl nasihat dinler.
- 5 Senin dudağının nebat şekerine kanan herkes, gerçekten Hızır gibi ölümsüzlük suyunu bulmuştur.
- 6 Yâ rabbi, zülfün beni aşk yolunda perişan eyledi, onun için gönül boynuna bu kemendi halka yaptı.
- 7 Ahmedî, onun şirin (tatlı) dudağını analı her nerede söz söylediyse, onun sözü şekeri utandırdı.

- 1 Var mı cefâ ki cânuma ol yâr itmedi
Yâ cevri var mı kim bana dil-dâr itmedi
- 2 Gönlüme âl-ıla ol iş itdi elâ gözi
Kim anı hiç zâlim-i hûn-hâr itmedi
- 3 Akla cünûn u hayret ü sevdâ vü fitneden
Ne var k'anı bu zülf-i sitem-kâr itmedi
- 4 Gözleri zâr itdi-se cânları ne aceb
Devri Kamerde fitne bigi zâr itmedi
- 5 Saçı kemendi k'oldı kamu cânlara belâ
Var mı gönül ki anı giriftâr itmedi
- 6 Yâruñ yolında yüzini hâk itdi **AHMEDİ**
Lâkin idem didüğün ana yâr itmedi
- 7 Rencûr düştüm ü bana dermân bulunmadı
Bîmâr oldum u bana tîmâr itmedi

(manz. 744)

- 1 O yarin benim canıma etmediği cefa kalmadı, o sevgilinin bana etmediği eziyet kalmadı.
- 2 Onun elâ gözü, gönlüme hile ile öyle iş işledi ki onu hiçbir kan dökücü zalim bile yapmadı.
- 3 Bu sitem edici zülfünün akla etmediği delilik, şaşkınlık, sevda ve fitne kalmadı.
- 4 Gözleri, canları zaafa uğrattıysa bunda şaşılacak ne var ki; Kamer devrinde fitne gibi inletmedi.
- 5 Bütün canlara belâ olan saçının kemendinin esir etmediği gönül mü kaldı?
- 6 Ahmedî, yarinin yolunda yüzünü toprak etti, lâkin yâri ona karşılık hiçbir şey yapmadı.
- 7 Dertli düştüm, bana derman bulunmadı; hasta oldum, beni tedavi etmedi.

- 1 Her kim göre bir lahza sen zülfi perîşânı
Yâdına getürmeye ol sünbül ü reyhânı
- 2 Cânan-ı cihân sensin cân gül-şenidür yüzün
Cân kadrini ol bilür kim sana virür cânı
- 3 Câdû gözün efsûnı cânlara belâ ider
La'lüñ ide bu derde ider-ise dermânı
- 4 Katında dudaguñuñ hâlüñi gören dir kim
Zî Hızır k'ider menzil ser-Çeşme-i Hayvân'ı
- 5 Işk'ol leb ü dendânuñ uş bende düşürüpdür
Hem la'l-i Bedahşân'ı hem lü'lü-yi Ummân'ı
- 6 Gamzeñ ohın ırgürdi kaşuñ yayı cânuma
İnanmaz-ısan uş gör bagrumdagı peykânı
- 7 Diler ki hayâlüñi göre gözüm uyhuda
İşkuña düşen gözde uyhu eseri kanı
- 8 Gözüñ niç'ide zulmı devrinde bu sultânüñ
Kim adli unutturdı Kisrâ vü Süleymân'ı
- 9 Ol şâh ki harb olsa bir darb-ıla düşürür
Bin Rüstem ü Destân'ı bin Sâm u Nerîmân'ı
- 10 Çâker ide dilerse der-gâhına Behrâm'ı
Der-bân kıla dilerse cyvânına Keyvân'ı
- 11 Ger **AHMEDÎ** agzından vâsfını işide-y-di
Hâkânı unıda-y-dı kendüyi vü Hâkân'ı

(manz. 745)

- 1 Sen zülfi perîşânı her kim görse, o sünbülü ve reyhanı hatırına getirmez.
- 2 Cihanın cânânı sensin, yüzün can gül bahçesidir; can değerini ancak sana can veren bilir.
- 3 Senin cadı gözünün afsunu canlara bela eder, bu derde derman ederse ancak kırmızı dudagın eder.
- 4 Dudagının katında (önünde, huzurunda) benini gören der ki; "Bravo Hızır'a ki Âb-ı Hayât çeşmesinin başına konaklamış."
- 5 O dudagının ve dişinin aşkı işte hem Bedahşan la'lini, hem Umman incisini bende düşürmüştür (esir etmiştir; kul etmiştir; emri altına almıştır.)
- 6 Kaşının yayı, canıma gamzen okunu attı; inanmazsan işte bağrımdaki temreni gör.
- 7 Gözüm, uykuda hayalini görmek ister; senin aşkına düşen gözde uyku eseri ne gezer? (senin aşkından çok ağladığı için uyku eseri yok, onun yerine kan var.)
- 8 Adâletiyle Kisrâ'yı ve Süleyman'ı unutturan bu sultanın devrinde gözün zulmü nasıl eder?
- 9 O şah ki harp olsa, bin Rüstem'i ve Destan'ı, bin Sam'ı ve Nerîman'ı bir vuruşta düşürür.
- 10 İstese kapısına Behram'ı (İran şahlarından olan Behrâm; Birinci felekte bulunan Merih yıldızı) köle eder; dilerse ayvanına (köşküne) Keyvan'ı (yedinci felekte bulunan Zühal gezegenini) kapıcı yapar.
- 11 Eğer Hâkânî, Ahmedî ağzından vâsfını işitseydi; kendisini ve Hâkân'ı unutturdu.

- 1 Yüzüñi kim gördi kim ol zâr u hayrân olmadı
Zülfüñe kim virdi gönlin k'ol perişân olmadı
- 2 Var durur her rence dermân u kamu derde devâ
Lîki bu derdüme binüm hiç dermân olmadı
- 3 Zülfüñüñ sevdâsı-y-ıla işbu dîvâne gönül
Bende düşdi bin kez ü bir kez peşîmân olmadı
- 4 Zülfüñi dâm eylemiş gamzeñ dil ü cân almaga
Böyle pür-dil dünyâda câdû-yı fettân olmadı
- 5 Gözüñ ü yüzüñ bigi nergisle gül açılmadı
Dişün-il'agzuñ bigi yâkût u mercân olmadı
- 6 Niçe kim Deryâ-yı Kulzüm cûş idüp urdı mevc
AHMEDÎ'nün yaşı bigi bahr-ı Ummân olmadı
- 7 Gerçi kim oldı Süleymân ins ü cinne pâdişâh
Lîki cûdı-y-la sehâda Mîr Sül mân olmadı

(manz. 749)

- 1 Yüzünü kim gördü ki o hayran ve perişan olmadı,
zülfüne kim kaptırdı gönlünü ki o darmadağınık
olmadı.
- 2 Her ağrıya sızıya derman ve her derde şifa vardır,
lâkin benim bu derdime hiç derman bulunmadı.
- 3 Senin zülfünün sevdasıyla bu deli gönül bin defa tu-
zağa düştü, bir defa olsun pişman olmadı.
- 4 Senin gamzen gönül ve can almak için zülfünü tuzak
yapmış, dünyada böyle cesur, fitneci cadı görülmedi.
- 5 Gözün ve yüzün gibi nergisle gül açılmadı, dişinle
ağzın gibi de yakut ve mercan bulunmadı.
- 6 Kızıldeniz coşup dalgalandığından beri Ahmedî'nin
gözyaşı gibi Umman denizi olamadı.
- 7 Gerçi Süleyman, insanların ve cinlerin padişahı ol-
du; buna rağmen cömertliği ile Emir Süleyman ola-
madı.

- 1 Yüregi gamzeñ ohı yare düşdi
Zi oh k'agyârı kodı yâre düşdi
- 2 Ne merhem ass'ide zahmuma çünkim
Yüregüme bin ohdan yare düşdi
- 3 Saçı dâmına gönül düşme didüm
Çü takdîr ol-ıdı nâ-çâre düşdi
- 4 Ne kohu tuydı zülfünden sabâ kim
Anuñ-çun müşg bigi âvâre düşdi
- 5 N'ola kaddüñ bigiyem dir-ise serv
Tavîlü'l-kâmedür pindâre düşdi
- 6 Tenüñ-çün nerm-terdür perniyândan
Yüregüñ nişe seng-i hâre düşdi
- 7 Gözüñe fitnedür gön'l'**AHMEDİ**'nün
Vây anı ne belâ hûn-hâre düşdi

(manz. 750)

- 1 Gamzen oku yüreği yarararak (delerek) geçti, ne iyi ok ki başkalarına düşmedi yara düştü.
- 2 Merhem yarama ne fayda eder ki yüreğime bin oktan yara isabet etti.
- 3 "Gönül, saçı tuzağına düşme" dedim, takdir öyle olunca çaresiz düştü.
- 4 Sabâ yeli zülfünden ne koku duydu ki o yüzden (mekânından) mis gibi ayrı düştü.
- 5 Servi, boyun gibiyim derse varsın desin; uzun boylu olduğu için gururlu olur.
- 6 Tenin ipekli kumaştan daha yumuşak olduğu halde, yüreğin nasıl mermer taşına düştü? (mermerleşt; mermer taşının bir cinsi rengi itibariyle ipekli kumaşa, damarları itibariyle de yüreğe benzer).
- 7 Ahmedî'nin gönlü senin gözüne düşkündür, vay onun haline ki ne kanlı belaya düştü. (Belaya değil kan içiciye düştü.)

- 1 Yoluñuñ tozına bu teşne-lebüñ eşvâkı
Niçe k'idile hikâyet girü kalur bâkî
- 2 Şem' bigi gice süzümü gören tana kalur
Gör neye ugradı bu hasta-i dil-müştâkı
- 3 Yüzi nev-rûz digil gamzene kim zulmı kosun
Niçe mekr-ile muhayyer ide ol uşşâkı
- 4 Kaşuñuñ tâkına dönderdi niyâz-ıla yüzün
Ana mihrâb kim itdi bu muanber tâkı
- 5 Ömr oldur k'oturup yâr-ıla mey nûş idüben
Boynına heykel idesin elüñi ve'l-bâkî
- 6 Câm durur cârı azîz iden ü ömri şîrîn
Hâsa kim suna anı sana şeker-leb sâkî
- 7 AHMEDİ'nün yazısı olalı hâl ü ruh u zülf
Nakş cândur tolu defterlerinüñ evrâkı
- 8 Şarkdan garba degin dutdı sözüm etrâfı
Nitekim şâh-ı cihân ucdan uca âfâkı
- 9 Mîr Sülman-ı Süleyman-dil ü Yûsuf-ruh kim
Râzık anuñ eli-le kısmet ider erzâkı

(manz. 751)

- 1 Yolunun tozuna can ve gönülden arzulu olan bu du-
dağın şiddetli arzuları, ne kadar anlatılsa yine ek-
sik kalır.
- 2 Gece mum misali yandığını gören tana kalır (şaşı-
rır; sabaha kalır), bu, gönlü hasret çeken hastanın
neye uğradığını gör.
- 3 Yüzü nevrüz (yüzü yeni gün, Nevruz bayramı; Nev-
ruz makâmı), gamzene söyle de zulmü bıraksın; hile
ile aşıkları o nasıl hayrette bırakır? (düzenleme ile
uşşak makamını nasıl muhayyer makamına çeviri-
yor?)
- 4 Yalvararak yüzünü senin kaşının kemerine yöneltti,
bu amber kokulu kemeri ona kim mihrab yaptı?
- 5 Ömür o dur ki yar ile oturup şarap içerek, elini son-
suza kadar onun boynuna dolamafısın.
- 6 Ömrü aziz ve canı tatlı eden şaraptır, onu sana hu-
susî olarak şeker (tatlı) dudaklı sâki sunmalıdır.
- 7 Ahmedî'nin yazısı ben, yanak ve zülf olalı; defterle-
rinin yaprakları can nakışları ile dolmuştur.
- 8 Cihan padişahının baştan başa ufukları tuttuğu gibi
benim sözüm de şarkdan garba kadar her yeri kap-
ladı.
- 9 Süleyman yürekli ve Yusuf güzellikli Emir Süley-
man ki; Rızıkların vericisi Allah, rızıkları onun eliy-
le dağıtır.

- 1 Ne müşkil ilmdür ıskuñ kitâbı
Ki irmez faysala faslı vü bâbı
- 2 Eger dânişde Bû Reyhân olursa
Kalur hayrân ohıyan bu kitâbı
- 3 Nice döye bu yüzüñ tâbına cân
Ki bir zerre dutar ol âfittâbı
- 4 Gözüm aksin cemâlünüñ görem dir
Su içinde zi miskîn mürğ-i âbı
- 5 Süvâl-i bûse şîrindür lebünden
Acıdur "len terâni"den cevâbı
- 6 Dilerem sabr-ıl'idem çâre ıška
Ki akluñ yohdur anuñ-ıla tâbı
- 7 Nedür ıskı-y-la gördüm sabr hâlin
Radiytün min ganîmtin bi'l-iyâbı
- 8 Ay u gün ü kevâkib yüzün örte
Yüzüñ ger götürür-ise nikâbı
- 9 Döye-y-di **AHMEDÎ** sevr ü cefâya
Cefâ vü cevruñ olsa-y-dı hisâbı

(manz. 755)

- 1 Aşkının kitabı ne çetin ilimdir ki onun faslı ve babı
bir türlü anlaşmaz.
- 2 Bu kitabı okuyan eğer ilmde Ebu Reyhan dahi ol-
sa şaşırır kalır.
- 3 Bu yüzünün nuruna can nasıl tahammül eder ki o
güneşi bir zerresi dahi örter.
- 4 Gözüm su içinde senin güzelliğinin aksetmesini gör-
mek ister, ne güzel miskin su kuşu.
- 5 Senin dudağından buse sormak tatlıdır, cevabı da
"sen beni hiçbir zaman göremezsın"den acıdır.
- 6 Aşka sabrederek çare bulmak istiyorum amma ak-
lın onunla başa çıkacağı yoktur.
- 7 Onun aşkına tahammül etmekle sabır etmenin ne
demek olduğunu gördüm, "ganimet olarak geri çev-
rilmeye razı oldum".
- 8 Yüzün eğer örtüyü kaldırırsa, ayın, güneşin ve yıl-
dızların yüzünü örter.
- 9 Cevir ve cefanın sayısı belli olsaydı, Ahmedî, senin
cevir ve eziyetine tahammül ederdi.

- 1 Böyle şîrîn dudaguñ iy acebâ cân ola mı
Yâ lebi Kevser ü yâ Çeşme-i Hayvân ola mı
- 2 Yanaguñ şem'ine benzer ola mı şems'i felek
Ten ü endâmuña hem-tâ meh-i tâbân ola mı
- 3 Sen güneşsin ü bizüz ayaguñ altındaki hâk
Güneşüñ hâke nazar kılduğı noksân ola mı
- 4 Derd-mend itdi beni fitne gözüñ işveleri
Dudaguñdan acbâ derdüme dermân ola mı
- 5 Yüregüm başı bigi sûziş-i âteş yohdur
Gözlerüm yaşı bigi cûşiş-i Ummân ola mı
- 6 Gözlerüñden diler-imiş kim emân bula gönül
Zâlimüñ kimseye rahm itdüğü imkân ola mı
- 7 Ol müselsel-saçuñuñ bendine düşenlerden
AHMEDÎ bigi aceb kimse perişân ola mı

(manz. 756)

- 1 Böyle tatlı dudağın acaba can ola bilir mi? ya Kevser kenarı veyâ Âb-ı Hayat olur mu?
- 2 Yanagının mumuma benzer felek güneşi olabilir mi? tenine ve bedenine denk parlak ay olabilir mi?
- 3 Sen güneşsin, biz ayagının altındaki (yeryüzündeki) toprağız, güneşin toprağı baktığı eksik olur mu? (güneş toprağı devamlı yansır; güneş toprağı yansımakla eksilmez.)
- 4 Fitne gözünün işveleri beni dertli eyledi, acaba dudagından deydime derman olur mu?
- 5 Yüregimin yarası (yanık yarası) gibi ateş yanışı yoktur, gözlerimin yaşı gibi Umman denizi (inci bulan deniz) coşar mı?
- 6 Gönül, senin gözlerinden aman dilemek (emin olmak) istiyormuş, zalimin kimseye merhamet ettiği mümkün müdür?
- 7 O, zincir gibi devamlı eklemeli saçının bağına (bükümüne) düşenlerden acaba hiç kimse Ahmedî gibi perişan (kederli; dağınık) var mıdır?

- 1 Sana gönül virenün n'ola hâli
Belâ vü derd ü renc ü bî-mecâlî
- 2 Getürdi ışkuñ uş aya mehâkî
İrürdi mihrân uş mihre zevâlî
- 3 Giceler hâlümi kılar perişân
Saçuñ fikri "feyâ tûlü'l-leyâlî"
- 4 Kıyâmet günü durur bu gicenün
Belâsına kimün var ihtimâlî
- 5 Horûs-ı arşa Yâ-Rab n'old'ola kim
Horûs üninden oldı şehr hâlî
- 6 Diye "lillâhi derrüh" **AHMEDİ**'ye
İşitse rûh-ı Selmân bu makâlî

(manz. 757)

- 1 Sana gönül verenin hâli belâ, dert, sıkıntı ve takat-sizlikten başka ne olur?
- 2 İşte senin aşkın aya, mehâkî (her ayın sonunda üç gün kaybolmayı) getirdi; yine senin mihrin (sevgin; güneşin) güneşe zevali (batmayı) erdirdi.
- 3 Saçının fikri (düşüncesi, efkârı), hâlîmi geceleri perişan kılar; "ey uzun geceler!"
- 4 Kıyâmet günüdür, bu gecenin belâsına kimin tahammülü var?
- 5 Yâ Rabbi, arşın horozuna acaba noldu ki şehir horoz ününden boşaldı.
- 6 Bu sözü Selman'ın ruhu işitse, Ahmedî'ye; "mükâfatını Allah versin" der.

- 1 Senüñ gözün durur bir Türk-i cengi
Ki cânları yahar anuñ hadengi
- 2 Ne gevherdür senüñ agzuñ aceb kim
Biri bin câna bulunmaz zi tengi
- 3 Lebüñdedür hayâlün şavk u zevkı
Gözüñdedür bahâruñ bûy u rengi
- 4 Eser itmez senüñ gönlüñe gerçi
Getürür gözlerümüñ yaşı sengi
- 5 Bu kamu lutf-ıla nişe unıtmaz
Bu âhû gözlerüñ hû-yı pelengi
- 6 Gözüñ bin urur u bir rahm itmez
Bu zâlim n'ired'öğrendi bu yengi
- 7 Diyen kim **AHMEDİ'**ye söz irürdüm
Ola Bû Cehl bigi halk nengi

(manz. 758)

- 1 Senin gözün cenkçi (savaşçı) bir Türk'dür ki onun,
kayın ağacından yapılmış oku canları yakar.
- 2 Senin ağzın acabâ nasıl mücevherdir ki, biri bin
cana bulunmaz ne güzel darlık!
- 3 Seni hayal etmenin zevki ve şevki dudağındadır, ba-
harın kokusu ve rengi de gözündedir.
- 4 Gözlerimin yaşı taşı sürüklediği halde senin gönlü-
ne te'sir etmez. (Dolaylı olarak sevgilinin taş kalbli
olduğunu söylüyor.)
- 5 Bu bütün lütufla bu âhu (ceylan) gözlerin kaplan
huyunu nasıl unutmaz? (Kaplan derisinin ala olu-
şu ile gözün alalığı arasında çağrışım yolu ile mü-
nasebet de kuruluyor.)
- 6 Gözün bin vurur ve bir merhamet etmez, bu zâlim
bu ustalığı nereden öğrendi?
- 7 Ahmedî'ye (Hz. Muhammed'e) söz yetiştirdim di-
yen, Ebû Cehl gibi halkın ayıplısı olur (olsun.)

- 1 Gel iy ay u günüñ şem' ü çirâğı
Gel iy yir ü gögüñ gül-zâr u bâğı
- 2 Yüzüñledür münevver akl gözi
Saçuñladur muattar cân dimâğı
- 3 Yolına her hamında bin dil ü cân
Sabâ çözerse zülfüñdeki bâğı
- 4 Yüzüñ şavkı-yıladur gonca dil-teng
Senüñ derdüñledür lâle dâğı
- 5 Iragam senden ü âşık olanuñ
Ber-â-berdür yahını vü ırâğı
- 6 Makâm idüp durur gönlümi işkuñ
Ki virâne olur gencüñ durâğı
- 7 Seni dir **AHMEDÎ** kim sini seven
Gerek dünyâ vü ukbâdan ferâğı

(manz. 762)

- 1 Ey ayın, güneşin mumu ve çırası! Ey yerin, göğün
bağı ve gül bahçesi gel!
- 2 Akıl gözü yüzünle nurludur, can dimağı senin saçın-
la kokulandırılmıştır.
- 3 Sabâ yeli eğer zülfündeki bağı çözerse, bin gönül ve
can her büklümünden kurtulur. (zülfteki kokuya
ulaşa bilmek için can feda etmek gerekir.)
- 4 (Açılmış güle benzeyen) Yüzünün şevkinden gonca-
nın gönlü daralmıştır. (gonca açılmamış gül halin-
dedir.). Lale dağı (lalenin siyah göbeği) senin der-
din yüzündendir.
- 5 Senden uzağım, âşık olanın yakını uzağı birdir.
- 6 Aşkın gönlümü makam etmiştir, definenin yeri de
viraneliktir.
- 7 Ahmedî, hep Seni anar; Seni sevenin dünya ve ahi-
retten el çekmesi gerekir.

- 1 Subh-dem oldu tur örü sâki-i ferhunde-pey
Kim revâ degül ölü bigi yatasın vakt-i mey
- 2 Akl u hûş âfet durur ol âfeti gidermege
Nûş eyle câmu bâde gûş eyle çeng ü ney
- 3 Yâr-ıla bizüm aramızda bu varlıhdur hicâb
Bu hicâbı aradan gidermez illâ câm u mey
- 4 Derd var-iken yavuzdur çekdüğüñ derd-i humâr
Bâde varken bâda virmek ömrüñi olmaya gey
- 5 Ol kadar mihrüñ şarâbın nûş ider gündüz güneş
Kim yürek big'imtilâdan ider her gice kay
- 6 Şâh hâzırdur bi-hamdi'llâh hengâm-ı sabûh
A'tınâ ke'sen mine'r-râhü'l-akîkîn yâ subay
- 7 **AHMEDÎ** itdi cihânda tayy Selmân defterin
Şöyle k'itdi Mîr Sülmân Hâtem'üñ adını tay
- 8 Dîn ü devlet milk ü millet anuñ-ıla oldu kıvâm
Kâyim itsün memleketde anı Ol Kayyûm u Hayy

(manz. 764)

- 1 Ayağı uğurlu sâki; sabah vakti oldu, ayağa kalk, şarap vakti ölü gibi yatman doğru değildir.
- 2 Akıl ve şuur âfettir, o âfeti gidermeğe şarap ve kadeh çek, çeng ve ney dinle.
- 3 Yar ile bizim aramızda bu varlık perdedir, bu perdeyi (utanmayı) şarap ve kadehten başkası aradan gideremez.
- 4 Dert varken çektiğin mahmurluk derdi kötüdür, şarap varken ömrünü yele vermek (boşuna geçirmek, ah vah etmek) doğru değildir.
- 5 Gündüz güneş, mihrün (senin sevginin; güneşinin) şarabını o kadar içer ki kan dolgunluğundan her gece yürek gibi kusar.
- 6 Şah hazırdır, mahmurluk bozan içkiyi içmenin zamanıdır; Allah'a hamd olsun, "ey cârîye, kırmızı şaraptan bana bir kadeh sun."
- 7 Emir Süleyman, Hâtem'in adını dürdüğü (Tay ettiği) gibi; Ahmedî, cihanda Selman'ın defterini dürdü.
- 8 Din ve devlet, ülke ve millet onunla güçlü oldu; Ebedî ve Kâim olan Allah, memlekette onu ebedi eylesin.

BEYİTLERDE GEÇEN AYETLER VE AÇIKLAMALARI

...el bâkıyâtü's-sâlihât... : "...bekâ bulacak iyi ameller..."

"O mal, o oğullar (hep) dünya hayatının zînetidir. Bekaya erecek iyi (amel ve hareket)ler ise Rabbi'nin nezdinde sevabca da hayırlıdır, amelce de hayırlı." (Kehf sûresi, âyet 46)

"Allah, hidayeti kabul edenlerin feyzini artırır. Beka bulacak iyi ameller Rabbi'nin nezdinde sevabca da hayırlıdır, âkıbetçe de hayırlıdır." (Meryem sûresi, âyet 77)

...enzelne'l-hadîd... : "...demiri indirdik..."

"Azametimin hakkı için, biz peygamberlerimizi açık mucizelerle gönderdik. Ve beraberlerinde (Allah'ın hükümlerini indiren) kitap ve adâlet de indirdik ki insanlar adâletle ayakta dursunlar. Bir de hem çetin ve sert, hem de insanlar için bir çok menfaati olan demiri indirdik. (Demirden yapılan silâhları düşmanlara karşı kullanmak suretiyle Allah, kendisini görmedikleri halde dinine ve peygamberlerine yardım edenlerin hakkındaki bilgisi artsın diye. Şüphesiz Allah, çok güçlü ve azizdir. (Hadîd sûresi, âyet 25)

...len terânî... : "...sen beni aslâ göremezsin..."

"Mûsâ tâyin ettiğimiz müddet içinde gelip Rabbi, onunla konuşunca; Mûsâ : "Rabbim cemâlini bana göster, sana bakayım" dedi. Allah : "sen beni hiç bir zaman göremezsin. Fakat şu dağa bak. Eğer o yerinde dura bilirse, sen de beni görebilirsin" dedi. Derken, Rabbi o dağa tecelli edince, onu yerle bir etti. Ve Mûsâ bayılarak yere düştü. Ayılınca da : "Ya Rabbim seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. Sana tevbe ettim. Ben imân edenlerin ilkiyim" dedi (A'raf sûresi, âyet 143)

...li-meni'l-mülk... : "...mülk kimin?..."

"O gün onlar kabirlerinden dışarı çıkarlar. Onların hiç bir şeyi Allah'a gizli kalmaz. (Allah şöyle buyurur :) "Bu gün hükümrânlık kimindir?" (Yine Allah buyurur :) "Gücü her şeye yeten tek Allah'ındır." (Mü'min sûresi, âyet 16)

Nûn ve'l-kalem : "Nun veya Kalem"

"Nun veya Kalem, onunla yazılan yazılara and olsun ki." (Kalem sûresi, âyet 1)

Ve'd-duhâ : "Kuşluk vaktine (and olsun!)" (Duhâ sûresi, âyet 1)

Ve'n-nâziât : "(Kâfirlerin ruhlarını derinden) çekip çıkaran melekler..."

"Kâfirlerin ruhlarını da, derinden çekip çıkaran meleklerle and olsun." (Nâziât sûresi, âyet 1)

Ve'l-leyl : "...geceye and olsun..."

"And olsun : Bürüyüp örttüğü zaman geceye!" (Leyl sûresi, âyet 1)

Ve's-şems : "...and olsun güneşe..."

"And olsun güneşe ve onun aydınlığına!" (Şems sûresi, âyet 1)

B İ B L İ Y O G R A F Y A

- 1 — Abdalbâkî Muhammed Fuâd, **El-Mu'cemü'l-Müfehres li-El-fâzi'l-Kur'âni'l-Kerim**, Dârü'l-Kütübi'l-Misriyye, 1364.
- 2 — Ahmedî, **İskendernâme**, Bibliothèque Nationale, no. 309, müstensihî : Muhammed bin Mevlânâ Pîr Hüseyini'l-Müştehir bin el-Ashâb be-Hacı Baba es-Sivâsî, istinsah yeri : Amasya, istinsah tarihi : 819 h. (1416 m.)
- 3 — Ahmedî, **İskendernâme**, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, T.Y., no. 921, müstensihî : Nebî bin Resûl bin Yâkûb, istinsah tarihi : 847 h. (1444 m.)
- 4 — Akdoğan Dr. Yaşar, **Ahmedî Divânı, Tenkitli Metin ve Dil Hususiyetleri**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Tezi, 1979, Basılmamıştır.
- 5 — Akdoğan Dr. Yaşar, Beşir Çelebi, Eserleri ve Beşir Çelebi'ye ait olduğu zannedilerek yanlış tanıtılan manzum bir mukaddime, **Türk Dünyası Araştırmaları**, sayı 35, İstanbul 1985.
- 6 — Akın, Dr. Himmet, **Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma**, Ankara 1968.
- 7 — Alpaslan, Ali, **Kadı Burhâneddin Divanı'ndan Seçmeler**, İstanbul, Kültür Bakanlığı, 1000 Temel Eser, seri 73, 1977.
- 8 — Asım Mütercim, **Tercüme-i Burhân-ı Kâtî**, Dârü't-Tibâat-ı Misriyye, 1251.
- 9 — Banarlı, Nihat Sâmî, **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- 10 — Çantay, Hasan Basri, **Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerim**, İstanbul, Elif Ofset Te'sisleri, 1979.

- 11 — Çayırdağ, Mehmet, "Timur, Yıldım Bâyezid'in Oğulları ve Bazı Beylikler Adına Basılan Akçelerden Oluşan Kayseri Müzesindeki Bir Define", **Türk Dünyası Araştırmaları**, sayı 45, İstanbul 1986.
- 12 — Devellioğlu Ferit, **Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Ankara, Doğuş Ltd.Şti. Matbaası, 1970.
- 13 — Dilçin Cem. **Yeni Tarama Sözlüğü**, Ankara Türk Dil Kurumu Yayınları, 1983.
- 14 — Gölpınarlı Abdülbâki, **Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri**. İstanbul 1977.
- 15 — Karahisâri Mustafa bin Şemseddin, **Ahter-i Kebir**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1310.
- 16 — Kocatürk Vasfi Mâhir, **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara, Edebiyat Yayınevi, 1964.
- 17 — Köprülü Fuâd, **Türk Edebiyatı Tarihi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1980.
- 18 — Kurtkan Âmiran, **Sosyolojik Açıdan Tasavvuf ve Lâiklik**, İstanbul 1977.
- 19 — Kutluk Dr. İbrahim, **Tezkiretü's-suarâ, Kınalızade Hasan Çelebi**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1978.
- 20 — Levent Ağâh Sırrı, **Gülşehri'nin Mantıku't-Tayr Tercümesi** (Tıpkıbasım) Ankara 1957.
- 21 — Mecdi Efendi, **Tercüme-i Şakâik-i Nu'mâniyye, Dâru't-Tibâati'l-Âmire**, 1269.
- 22 — **Müntehabât-ı Lûgat-i Osmâniyye**, Taşbasması, İstanbul 1232.
- 23 — Nâci Muallim, **Lûgat-i Nâci**, İstanbul 1239.
- 24 — Parmaksızoğlu İsmet, **İslâm Uluları Sahâbeler**, İstanbul, Uçler Yayınevi, 1965.
- 25 — Sâmi Şemseddin, **Kâmûs-ı Türki**, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1317.

- 26 — Takıyya'l-Gazzi, **Et-Tabakâtü's-seniyye Fi Terâcimi'l-Hanefiyye**, Bayazıt Umumi Kütüphânesi, Yazma eser, no. 5209.
- 27 — Tarlan Ali Nihad, **Şeyhi Divânı'nı Tetkik**, İstanbul 1934.
- 28 — Tarlan Ali Nihad, **Fuzûlî Divânı Şedhi**, Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1000 Temel Eser dizisi 120, 1985.
- 29 — Timurtaş Faruk Kadri, **Şeyhi ve Hüsrev ü Şirîn'i**, İstanbul, 1980.
- 30 — Timurtaş Faruk Kadri, **Süleyman Çelebi, Mevlid**, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1972.
- 31 — Timurtaş Faruk Kadri, **Tarih İçinde Türk Edebiyatı**, İstanbul, 1981.
- 32 — **İslâm Ansiklopedisi**, Bütün ciltleri, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi.
- 33 — **Temel Türkçe Sözlük**. İstanbul, Tercüman Gazetesi, 1985.
- 34 — **Azerbaycan Dilinin İzahlı Lûgyti**, Makü, 1983.

S Ö Z L Ü K

— A —

Âb-ı Zindegâni
âfiyet-i nefis bul-
âgâh
âkıl
aleyhi rahmetullah

Ali-dil

âmâl
anber-i sârâ
anber-i ter
âşüfte ol-
âteş-i ter
âyîn-i gonca

âzâr

âzer-i kânûn
Azrâ

bâd-ı bahâr

bâd-ı hazân

- f. Âb-ı Hayât, ölmezlik suyu.
Sıhhatte kavuşmak, sağlık bulmak.
- f. Bilgili, haberli, bilen.
- a. Akıllı, akli olan, deli olmayan.
- a. Allah ona rahmet etsin, Allah'ın rahmeti ona olsun.
- f. Hazreti Ali yürekli, Ali gibi yiğit olan.
- a. Emeller, gelecekte beklenenler.
- f. Halis, katıksız, saf amber.
- f. Tâze amber.
Tutulmak, düşkün olmak.
- f. Kırmızı şarap.
- f. Gonca merasimi, gonca festivali, gonca düğünü.
Azarlama, bağırıp çağırma, paylaşma.
- f. Ocak ateşi, fırın ateşi. ...
- h.i. 1. Vâmık'ın âşık olduğu sevgilisi.
2. On iki burçtan birinin en büyük yıldızı olan Sünbüle veya Başak burcu.

— B —

- f. Bahar yeli, bahar sabahı esen meltem rüzgârı.
- f. Hazan yeli, sonbaharda esen rüzgâr.

bâde-i bed-fi'l	f. Kötülük yaptıran, kötü iş işleten içki.
baglu	kapalı, kilitli.
bahs ü kâr-zâr	f. Münakaşa ve ağız kavgası.
baht-ı hümayûn	f. Kutlu tâlih.
bahtiyârâ	Ey bahtlı, bahtı yüce olan padişah!
baras	a. Tedavisi mümkün olmayan leke şeklinde bir cilt hastalığı.
bed-fâl	f. Tâlihi kötü, kötü tâlihli.
Behrâm	h.i. 1. İran hükümdarlarının dördüncü sülâlesinden olan Sâsânilerin şâhıdır. Behrâm-ı Gûr demekle meşhurdur. Yaban eşiği avladığı için Gûr lakabını almıştır. Yezcerd Esim'in oğludur. 2. Merih yıldızı, semâda en hızlı seyreden (gezen) yıldız.
bekâ-i cins-i cemâd	f. Taş cinsinden olan ve büyüyüp gelişmeyen varlıklar.
bekâ-yı nefis	f. Nefsin ölmezliği, nefsin devamı.
Belâş	h.i. Firûz şahın oğlu olup Sultan Melikşah Lakabı ile meşhurdur.
bende-i hazret	f. Hazret kölesi.
berg-i rezân	f. Hazan yaprağı, son güz ayında sararıp dökülen yaprak.
berî	a. arınmış, aklanmış olan.
berk-ı rahşân	f. Aniden çakan şimşek, göz kamaştıracak parlaklıkta şimşek.
bevl-i şeytân	f. Şeytan sidiği, şeytan pisliği; şarap, içki.
bihâr	a. Denizler.
bî-hod	f. Kendinden geçmiş, sarhoş.
bih-rûz	f. Kutlu, hayırlı, uğurlu, mübarek. bk. pîrûz.
bîmâr	f. Hasta, aşk hastası.

bînâ-yı câvidân it-	Görmesini devamlı etmek, kör iken görmesini sağlamak.
birbime-	Göndermemek, yollamamak, sevl etmemek.
bize-	Bezemek, süslemek.
biz-	Bezemek, bıkmak.
Bukrât	h.i. Tıp sahasında zirveye ulaşan eski Yunan hekimi meşhur Hipokrates.
bülbül-i şifte	f. Şeydâ bülbül.
bünyâd-ı bekâ	f. Devamlılığın binası.

— C —

câdû-yı hunhâr	f. Kan içici cadı; mec. kirpikler.
cân-dâr	f. Silahlı muhafız, güvenlik korucusu.
câvidân	f. Sonsuz, ebedî.
cemâd	a. Büyüyüp gelişmeyen taş cisimler.
cemî-i âlem-i gayb u şehâdet	f. Görünen ve görünmeyen bütün âlemler.
cevherî	a. Cevherci, cevherden anlayan mücevherci
Cevne	h.i. Metinde cömertliğin timsali ve Hindli olan biri olarak geçtiği halde hakkında şimdilik hiçbir bilgimiz yoktur.
cib ü çin-i gonca	f. Goncanın kıvrımları ve cebi, goncanın katmerleri ve dürümleri.
cihân-bân	f. Cihanı koruyan hükümdar.
cinân	a. Cennetler.

— Ç —

çâker-i hidmet	f. Hizmetçi köle.
çarh-ı gaddâr	f. Zâlim felek.
çü-şem'	f. Mum misâli, mum gibi.

Dahhâk

h.i. Cemşid'in yerini almış olan İran'ın zâlim ve gaddar bir hükümdarı olup, hastalandığında kendisine ilaç olarak her gün iki çocuk beyni yedirilirdi. Gâve'nin çocuklarına sıra gelince bir tanesinin beynini yemişti. Meşhur Gâve (demirci) isyan etmiştir. Başka bir rivayete göre ise Gâve'nin iyiliği ile hastalık-tan kurtulmuştur. Dahhâk'in güçlü bir kumandan olduğu ve 120.000 kişilik askere kumanda ettiği ve aynı zamanda cenkçi biri olduğu da rivayet edilir.

dahılar

Dârâ

Başkaları, elâlem.
h.i. Büyük İran şahlarından dokuzuncusu olan İbn Behmen bin İsfendiyar'dır. Dârâ-yı Ekber ve Dârâb da denilir. Büyük İskender zamanında katl edilmiştir.

dârû

Dâvûd-vâr

dem-i müşgîn-i gonca

derhem ol-

destân

dest-feşân

devâvîn

devlet-i efvân

deyr-i mugân

deyyâr

dil-i gam-gîn-i gonca

f. İlaç.
f. Dâvut gibi.
f. Goncanın mis kokulu nefesi, gonca açılırken koku yayması.
Karışmak.
f. 1. Hile. 2. eller. 3. h.i. Rüstem'in babasının lakabı.
f. El kaldıran, dua eder vaziyette ellerini yukarı kaldıran.
a. Divanlar.
f. Büyük şans, büyük devlet.
f. Atesperest mâbedi.
a. Bir kimse, bir fert, biri.
f. Goncanın gamlı gönlü. Açılmamış gonca şekli ve rengi ile yüreğe

dil-dâde

dil-dâr

dil-efrûz

dirigâ

dûdmân

dürer

dürri hoş-âb

dürri şâh-vâr

dürri yetim

ebr-i bahâr

efâzıl

ef'i

efyûn

ehl-i dil

ehl-i nazar

ehl-i tugyân

ekmeh

elhân-ı bülbül

elif-kad

elvân-ı simâr

emr

benzetilirken ayrıca açılmamış hâliyle de sıkıntılı gönüle teşbih ediliyor.

f. Aşık.

f. Sevgili.

f. İç açıcı.

f. Eyvah, çok yazık!

f. Duman, tütün.

f. İnciler.

f. Tatlı su incisi; mec. dişler.

f. Şâhâne inci.

f. Sadezsiz inci tanesi. mec. Hz. Muhammed (S.A.V.)

f. Bahar bulutu.

a. En faziletli kimseler.

a. Engerek yılanı.

f. Afyon.

f. Gönül ehli, Hak âşıkları.

f. Görenler, görüş sahipleri.

f. Allah'ın emrine isyan edenler, âsiler.

a. Anadan doğma kör, a'mâ.

f. Bülbül şakıması, bülbül nağmeleri.

f. Boyu elif gibi nârin (sevgili); elif harfi gibi doğru ve kusursuz olan (sevgili.)

f. Meyve çeşitleri.

a. Âlem-i emr. Akıl, kalb, sır, ruh ve gizlilik ile idrak olunanlara emr veya âlem-i emr denir. Âlem-i emri Allah ebedi olarak yarattı. Ruh, akıl, kalem, levh, arş, kürsi, cennet, cehennem âlem-i emrdendir.

Enverî

h.i. Sultan Sencer devrinin en büyük şâiridir. Sağlığında şöhreti bütün Selçuk ülkesine yayılmıştır. Astro-nomi felsefe, mantık, hey'et, kelâm okumuştur. Sultan Sencer'e kaside-ler ve medhiyeler de yazmıştır.

Eshâr

a. Seherler, seher vakitleri.

— F —

Ferîdûn

h.i. Pişdâdîlerin altıncı hükümdarıdır. Cemşid sülâlesinden Gâve'nin (de-
mirci) yardımı ile Dahhâk'i öldür-
müştür. Lakabı Ferruh'dur.

ferşden arşa iriş-
feth-i memleket
fitne-i Mahşer

Yerden göğe yükselmek.
f. Memleket feth etme, ülke alma.
f. Kıyamet fitnesi, Ahir zaman fitnesi.

— G —

giriftâr

f. Tutkun, esir.

giriş

f. Düğüm.

gonca-i sir-âb

f. Tâze gonca.

gubâr

a. Toz; solgunluk.

gussa

a. Gam, keder.

gül-şeker

f. Gül tatlısı.

gümân

f. Şüphe.

— H —

hâk-i vatan

f. Vatan toprağı.

Hâkân

h.i. 1. Türk hükümdarlarına verilen ün-
van. 2. Şirvan şahlarından Menû-
çîhr olup Hâkân-ı Ekber de denilir.

Hakanî

h.i. Meşhur bir İran şâiri.

halk

a. Âlem-i halk. Beş duyu ile idrâk olu-
nun âleme denir.

harâbât

a. Harâbe yerler; meyhâneler.

harif

Hasen-hulk

hasret-i dîdâr

hasret-i mecnûn

hasta-i dil-suhte

Hatem

a. Meslektaş.

f. Hasan yaratılışı, ahlakı Hasan gi-
bi olan; yaratılıştan güzel olan.

f. Sevgilinin özlemi.

f. Delice seven kimsenin özlemi.

f. İçi yanık hasta, kalbi yanık hasta.

h.i. Arab kabileleri arasında tanınmış
"Tayyi" kabilesine mensup ve cö-
mertliği ile meşhur olan İbn Ab-
dullah bin Sa'd'ın lakabıdır. Metin-
de Hatem-i Tayî, Hatim-i Tayî şe-
killerinde ve cömertlik timsâli ola-
rak geçer.

hayât-ı her-hayavân

f. Yaşayan bütün canlılar.

hem-be-yik-bâr

f. Hep birlikte.

hevâ-yı âlem-i cân

f. Canlılık, dünyâ âleminin arzusu;
dünyâ havası.

hevâ-yı âteş-i sûzân

f. Yakıcı ateşin harâreti.

hezâr-âvâze

f. Binlerce ses.

hezâr-bâr

f. Bin kere, binlerce defa.

hıridâr

f. Müşteri, satın alıcı.

hod-bînlîh

Kendini beğenmişlik.

hoş-hâl

f. Sarhoş.

Hûn-ı Siyâvuş

h.i. İran mitolojisine göre Efrâsyab
(Alp Er Tunga) haksız olarak kar-
deşi Siyavuş'u işkenceyle öldürdü-
ğünde yere dökülen kardeş kanın-
dan kırmızı boya elde edilen bir
bitki türemiş, bu bitkiden elde
edilen boyaya da bu ad verilmiş-
tir. Metnimizde uyku ile göz Siya-
vuşla Efrasyab'a teşbih edilerek
aralarındaki yakınlık kasd edil-
mektedir. Uykusuz göz, kızarmış
olduğu için Siyavuş'a; uyku da
onu o hâle getirdiği için Efrasyab'a
benzetiliyor.

hûnî-i kâtil
huşk ü ter
hüccet
Hüsrev-i İrân

- f. Kanlı katil, kâtilin döktüğü kan.
f. Kuruluk ve yaşlık.
a. Delil, ispat.
h.i. İran şahlarına verilen ünvan.

— İ —

ihlâs
ikrâr
ilâc-ı illet-i dil
illâk
ilticâ kıl-
ilt-

- a. Dostluk, bağluluk.
Kabul etme, kabullenme.
f. Kalb hastalığı ilacı.
a. Senin için.
Sığınmak, kapılanmak.
İletmek, ulaştırmak, götürmek, taşımak.
Hazm etmek, yuta bilmek.
h.i. Güştâsb şahın oğlunun ismi. Bâzılarına göre ise Dârâ'dır.
Tutunmak, bağlanmak, yapışmak.
Eyvah!
Ne yazık ki!

— K —

kadeh-i la'l
kâfer-i pür-dil
kamer devri
kayda
kâyim-makâm

- f. Kırmızı şarap kadehi; mec. kırmızı lâle çiçeği.
f. Koyu kâfir, cesur kâfir, yürekli kâfir.
Eskilere göre her yıldızın bir müddeti vardır. Şimdi ise kamer devrinde bulunmaktayız Kamer devrinde bir çok fitneliklerin olacağına inanılırdı.
Nerede?
f. Yerine kâim olacak olan, yerini doldurup boşluğunu aratmayacak olan.

Kayser
kayu
kazâ
kesret

Kevser

kılnc
kilid-i bâb-ı cinân
Kirdgâr
Kisrâ

kişt-zâr
küdüret
künd-dendân
künişt

la'l-i şeker-bâr
la'l-mevc
lâle-i hamrâ

- h.i. Eski Rum ve Bizans kırıllarının ünvanı.
kaygı, üzüntü.
a. Tuzak.
a. Allah'dan gayri her şey, çokluk âlemi, vahdetin zıddı.
h.i. Cennette bir havuz veya çeşme olup bu isimle Kur'an-ı Kerim'de bir sûredir. Cehennemde yanacak olanlar tekrar bu su ile diriltilecekler.
tas. Hayâta kavuşturduğu için kesrettir.
adâlet, adâletle icrâat.
f. Cennet kapısının kilidi.
f. Allah.
h.i. Acem hükümdarlarından olup Nûşîrvân-ı Âdil de denilen meşhur biridir. Hz. Muhammed (S.A.V.) zamanında yaşadığı rivâyet olunur. Yarılan eyvan ona aittir. Bir ismi de Ebû Şîrvân'dır. Mejdek adlı bir dinsizi idam ederek öldürmüştür. Bu hükümdardan sonra gelen İran hükümdarları da bu lakabı almışlardır.
f. Ekin tarlası.
a.tas. Mâsivâ, kesret âlemi.
f. Ağzı kesmez olmuş, körelmiş.
f. Yâhudi mâbedi.

— L —

- f. Şeker saçan, tatlı sözler söyleyen la'l renkli dudak.
f. Kırmızı dalga, kan dalgası.
f. Kırmızı lâle.

lâle-i nu'mân
lâle-gûn
leb-i mey-gûn
leb-i şîrîn-i gonca
Leylâ
likâ-yı hûr
lutf-ı mahz
lû'lü-yi lâle

- f. Kırmızı lâle.
f. Lâle renginde, kırmızı kan renginde olan.
f. Şarap renkli dudak, kırmızı dudak.
f. Goncanın tatlı dudağı.
h.i. Aşk kahramanlarından Mecnun'un sevgilisi.
f. Meleklerin yüzü.
f. Temiz lütuf, katıksız lütuf.
f. Lâle incisi, inci çiçeği.

— M —

magbûn
mâl-â-mâl
ma'lûm kıl-
mâ-verd
mâye-i tугyân

- a. Alış verişte aldanmış olan.
f. Dopdolu, tıklım tıklım, dolu dolu.
Öğrenmek, bilmek, anlamak.
a. Kokulu gül suyu.
f. Azgınlık mayası, sapıklık sermayesi.

Mecnûn
medâr
medâr-ı çarh
memzûc it-
meskenet
Meş'ar

- h.i. Leylâ isimli sevgilinin âşığı.
a. Dönüp devr eden felek.
f. Çarkı felek.
Katmak, karıştırmak.
a. Miskinlik, dervişlik, âşıklık, tevâzu.
a. Hacı olmadan önce durulacak yerlerden her biri.

mezheb-i Yûnân
mihmân-i bûlbûl
Mîr Hûşeng

- f. Yunan felsefesi.
f. Bûlbûlün misafiri.
h.i. Pişdâdiyân meliklerinden Keyûmers oğlu Siyâmek'in oğludur. Başka bir rivayete göre; Keyûmers'den sonra tahta geçip kırk yıl padişahlık eyleyen kimsedir. Ateş ve demir onun zamanında icad olmuştur. Âdem peygamber'in oğullarındandır. Çiftçilik âletlerini ve malzemelerini

Mîr Sûlmân

onun icad ettiği rivayet edilir. Şeytan tayfasını insanoğlu içinden uzaklaştırdığı da söylenir. Savaş silahlarını icad ve sultanların başına tac giydirmeye onun eseridir. Kendisinden sonra üç yüz yıl kimse padişah olmayıp saltanat boş kaldı. Fakat o zamanda halk adâletli ve insafli olduğu için yöneticiye ihtiyaç duymamıştır. Sâm'ın oğlu Erfahşid'in oğludur. Yâni Sâm'ın torunudur, peygamberdir. Hikmet ilminde "Câvid-nâme" isminde eseri olduğu da rivayet edilir. Çok adâletli biri olduğundan onun pişdâd lakabı "pişdâdiyân"a örnek lakab oldu.

- h.i. Yıldırım Bâyezid'in en büyük şehzâdesi Emir Süleyman'dır. 1377'de doğmuş, fetret devrinin talihsiz şehzâdelerindendir. Emir takma adından da anlaşılacağı üzere cecur bir Osmanlı subayı olup babasının zamanında katıldığı Balkan savaşlarında büyük zaferler kazanmıştır. Aydınoğulları beyliği Osmanlı topraklarına katıldığından bir müddet sonra oraya melik olarak tâyin edilmiştir. Şâir Ahmedî ile ilk buluşması da bu sırada tahmin edilmektedir. Timur istilası ile birlikte oradan Edirne'ye gönderilen şehzâde; Timur'un baskısı ile Edirne'yi başkent olarak ilân etti. Yedi yıl süren saltanatı sırasında kardeşleriyle devamlı mücâdele etti. Eğlenceye ve içkiye düşkün olduğuna dair vesikalar sâbittir. Aynı

mizâc-ı âb-ı revân

muranber

muhakkık

muhterik

mukırr

mübârek-fâl

müdgam ol-

müferrih

mürg-ı eshâr

müsülmânân

müşg-i semen-sây

müşg-endûd it-

müşg-peyker

müştâk

nakş-ı dıvar

nâle-i mizher

nâme

neng

nerdübân

nergis-i hûn-hâr

zamanda şâir ve âlim kimse olduğu için şâirleri ve âlimleri en iyi şekilde korumuştur. Koruduğu şâir ve âlimlerin hepsinin ortak görüşü onun cömertliği ve kahramanlığıdır. Şâirimiz Ahmedî, eserlerinin ve şiirlerinin tamamına yakın bir kısmını ona ithaf etmiştir. 1410 yılı baharında bir komplo sonucu katl edilmiştir.

f. Akar suyun mizacı, çıkardığı ses, sırıltı.

a. Amber kokulu.

a. Tahkik edici, hakikatten anlayan.

a. Yanmış, tutuşmuş, yanık.

a. Kabullenici, kabul edici.

f. Falı kutlu, falı uğurlu.

Gizlenmek, saklanmak.

a. Ferahlatıcı, yatıştırıcı, ağrı kesici.

f. Bülbüller, seher vakti öten kuşlar.

a. Müslümanlar.

f. Yasemin kokulu (siyah) zülûf.

Mis kokusu ile sıvamak, bezemek.

f. Mis yüzlü, mis yanaklı, yanağında siyah beni olan.

a. İştiyaklı, arzulu, aşırı istek duyan.

— N —

f. Duvar süsü, duvar resmi. mec. akıl.

f. Ud iniltisi, udun çıkardığı ses.

f. Defter, tomar.

f. Ar, hayâ, utanma, arlanma.

f. Merdiven.

f. Kanlı nergis; âşıkın kalbine saplandıklarından dolayı ucları kanlı

nergis-i ra'nâ

nezzâre kıl-

niçebir

nidâ-yı mubârek

nigû-fâl

ni'met ü naîm

nüvişte

Ömer-adl

pâs-ı milk

perrende-mâr

Perverdigâr

pervîn-safâ

pîrûz

pîrûze-seleb ol-

râst-kadem ko-

remz

revâyih

reyâhîn

temrenlere benzetilen kirpikler ki mahmur bakışlı sevgilinin özelliklerindendir. Nergis de mahmur bakışlı sevgilinin gözüne teşbih edilir.

f. Mahmur bakışlı güzelliği olan nergis.

Seyr etmek.

Ne zamana kadar, ne kadar?

f. Mübarek sesler.

f. Şansı, talihi iyi olan.

f. Nimet ve bollukta yaşayış, bereketlilik ve bollukta yaşayış.

f. Yazılmış.

— Ö —

f. Ömer adâletli, Hz. Ömer gibi devlet idare eden.

— P —

f. Ülkenin korunması, memleket savunması.

f. Ok yılanı, uçan yılan.

f. Besleyip büyüten Allah.

f. Ülker yıldızı parlaklığında olan.

f. Kutlu, mübârek.

Yeşillığe bürünmek, her taraf yeşermek.

— R —

Doğru ayak basmak.

a. Rümuz, şifre, imâ ile anlatma.

a. Rayihalar, güzel kokular.

a. Reyhanlar, fesleğenler.

rûd	f. Irmak.
Rûh-ı Kuds	h.i. Cebrail.
rûh-ı rengin-i gonca	f. Goncanın güzel yanağı.
Rûm	h.i. Umumî olarak Anadolu anlamında olan bu isim Osmanlıların ilk devrinde Amasya ve Sivas bölgelerine verilmişti. Eski çağlarda Roma eyâletlerinden birinin merkezi olan Amasya, o devirde "Amaseia" olarak geçmektedir. Bu sebeple Rûm isminin daha çok Amasya için kullanılmış olduğu kanaatindeyiz.
Rüstem	h.i. Daha çok Zaloğlu olarak meşhur olan bu kişi Keykubad asrından Keyhüsrev'in sonuna kadar dünya pehlivanı ve kumandanı idi. Zâbi-lisân ve Sistan onun hâkimiyetinde idi. Rüstem'in sekiz yüz yıl yaşadığı da rivayet edilir.
rütbet-ile	Mertebe mertebe, derece derece, kademe kademe, gittikçe ilerleyerek, yükselerek.

— S —

safâ	a. Saflık, berraklık.
Safâ	h.i. Mekke civarında bir yer olup hacılar, bura ile Merve denilen yer arasında Hz. Hacer'in gidiş geliş hareketini remz ederek dört defa gidip üç defa gelirler. Bu bahis Kur'an'da şöyle geçmektedir: "Şüphesiz yok ki Safâ ile Merve Allah'ın şâirindendir. (Allah'a ibâdet etmeye vesile olan nişâneler). İşte kim o Beyt'i (Kâbe) hac veya Umre (kasdı) ile ziyâret ederse bunları güzelce tavaf etmesinde üzerine bir

safâ-yı rûh u revân

sâhib-nazar

Sâmiri

sarîr-i kalem

savt-ı kemân

sekam

Selmân

beis yoktur. Kim gönlünden koparak bir hayır işlerse (mükâfâtını görür). Çünkü Allah taatlerin ecirini veren, (her şeyi de) hakkıyla bilendir. (Bakara sûresi, âyet 158).

f. Ruhun ve canın saflığı, temiz oluşu, arınmışlığı.

f. görüş sahibi insan, gözü gören kimse.

h.i. Mûsâ peygamber Tûr'da mükâlemede bulunduğu bir sırada altundan yaptığı buzağı heykeline Mûsâ'nın kavmini taptıran kimse, "Mûsâ'nın kelamlaştığı Tanrı budur" diye buzağı heykelini göstermiş ve kavmi kötü yola saptırmıştı. Bu bahis Kur'an'da Tâ-Hâ sûresi'nin bazı âyetlerinde tafsillâtı olarak geçmektedir.

f. Kalemin yazarken çıkardığı cızırtılı ses.

f. Ok atan yayın çıkardığı ses.

a. Hastalık.

h.i. İranlı şâir Cemâleddîn Muhammed (Sâve 1309 - Bağdat 1376) İlhanlılar devletinde mâliye işleriyle vazifeli olan babasının yanında hususî öğrenim gördü. Edebiyat sahasındaki çalışmalarıyla İlhanlı hükümdarlarından Ebû Saîd Han'ın ilgisini çekti ve onun himayesine girdi. Bağdat'a giderek orada Celayirli devletini kuran Şeyh Hasan-ı Büzürg'ün hizmetine girdi. Kendisine saray şâirliğinden başka, sonradan sultan olan Uveys'i yetiştirme vazifesi verildi. Şiirin her türünde eser veren Selmân, şiirle-

- rende anlamdan çok söz oyunlarına ve edebî sanatlara yer vermiştir Şâir Ahmedî Selmân'ın "Cemşid ü Hurşid'ini Türkçe'ye çevirmiştir.
- seng-i hârâ f. Mermer taşı, pek katı olan taş. mec. Kalbi en katı veyâ acımasız olanlar.
- ser-â-ser f. Baştan başa.
- server-i Tûrân f. Türkistan kağanı.
- sihr-i beyân f. Beyan sihri, güzel söylenmiş sihirleyici söz.
- sir-âb ol- Kanmak, doymak, tatmin olmak.
- sirişte f. Yoğurulmuş, karıştırılmış.
- siyâh-dil f. Kara kalbli. mec. Kan dökücü olduğundan dolayı göz ve gözün siyah bebeği.
- söz aç- 1. Bahs etmek, söz etmek, anlatmak. 2. Konuşturmak, dile getirmek. Gonca lebinden söz açmak: 1. Gonca gibi dudağından bahs etmek. 2. Açılmamış gonca gibi yok denecek kadar küçük kabul edilen dudağı konuşturarak sırları öğrenmek.
- susalığ Susuzluk.
- sübha dut- Tesbih çekmek.
- süvâr f. Koşan, hızlı hızlı yürüten.
- Ş —
- şâh-ı cüvân-baht f. Bahtlı genç padişah.
- şâr f. Şehir.
- şeb-i buhrân f. Bunalım gecesi; buhran içinde olan âşıklar ızdırab çektikleri için geceleri uyuyamazlar. Herkesin uykuda olduğu zaman onlar yalnız kalırlar. Kendilerini teselli edecek kimseleri uykudadır.

Şeh Siyâmek

şekker-i lezzet

Şeyhoğlu

şîrîn-ter

şükûfe

tahkik

taklidi

tamâmî

tâmât

tam-

târ

tarf-ı zer

h.i. Eski İran'ın 2. hükümdarı ve Keyümers'in oğludur.

f. Lezzet şekeri, iki defa tatlı olan. mec. İki dudak.

h.i. Anadolu'da XIV. asrın ikinci yarısında şöhret yapmış bir Türk şâiri. Esas adı Mustafâ'dır. Şeyhoğlu Germiyan beyliği sahasında yetişmiş, 50 yaşına doğru Osmanlı saray muhitine intisab etmiştir. Aslında saray muhiti ile Germiyan'da münasebeti olan soylu bir ailedendir. İntisab ettiği saraylarda birinci derecede itibar görmüştür. Bu sebeple şâir Ahmedî'nin devamlı kıskançlığını celbetmiştir. Şâir Ahmedî, Şeyhoğlu Mustafâ'yı devamlı hicveden ifadeler kullanmıştır. "Hurşidnâme", "Kenzü'l-Küberâ" gibi meşhur olmuş eserleri vardır. Divânına henüz rastlanılmamıştır. Bir kaç şiiri vardır.

f. Çok tatlı, pek tatlı.

f. Çiçek.

— T —

a. Hakikatını araştırıp sorma.

a. Sahte, hakîkî olmayan, yapmacık, sun'î.

a. Noksanı tamamlamaya mahsus ve onunla ilgili.

a. Uygunsuz ve saçma sapan söz.

Damlamak, akmak.

f. Tel.

f. Altın kemer.

tâûn-ı hıyârek .

tayy ol.

teşne-i mâû'l-ineb

teşne-dil

tevhîd-i hakîkî

tezelsül ir-

tîr-i nâvek

tûl u bekâ

turre-i tarrâr

f. Hıyarcık çıbanı, hıyar biçiminde bir tümör. ...

Dürülüp bükülmek, kat kat olup dürülmek, dürülüp sarılmak.

f.a. Üzüm suyuna arzu duyan, şaraba aşırı istek duyan.

f. Arzulu, can u gönülden istekli.

f. Hakîkî tevhit.

sarsılmak, yıkılmak.

f. Zemberek oku.

f. Uzun ömürler.

f. Yan kesici kâkûl, yanaklara sarktığı için siyahlığından dolayı Hintli'ye benzetilerek yol kesici, harâmî denir. Saçın bir vasfı da rengi itibariyle karanlık gecedir. Harâmiler daha çok gece karanlığında yol keserler. Sevgilinin yanağını âşıkının gözünden ayırdığı için yol kesici Hintli'ye benzetilir.

tûtiyâ

f Tutya, sürme, göze ilaç için sürülen düzgün.

— U —

uftadalih

ukde

Uftadelik, düşkünlük, sefillik.

a. 1. Düğüm, 2 . mec. Zor, karışık iş. 3. Bir gezegenin hareket menzili-nin tutulma yüzeyini yâni burçlar mntıkasını dolaştığı iki nokta olup birine ukde-i re's (baş ucu), diğerine ukde-i zeneb (kuyruk ucu) denir.

ukde-i re's

f. Ayın tutulma noktası olan baş ucu noktası.

— Ü —

ümmü'l-habâyis

üstühân

üstüvâr

üzil-

a. Kötülüklerin anası (şarap veya içki.)

f. Kemik.

f. Sağlam, dayanıklı, güvenilir, muhkem.

Kopmak.

— V —

va'de

vâ-hasretâ

vâ-kûrbetâ

Vâmık

varak-ı gül

velî

a. 1. Bir işi ertelemek için belirlenen süre, nihil. 2. Vaad etme, söz verme.

a. Eyvah, yazık!

a. Eyvah, yazık!

h.i. Azrâ ismindeki güzelin âşıkı olup aşk hikâyelerindeki âşıklar arasında ismi sık sık geçen aşk kahramanı.

f. Gül yaprağı, gül çiçeğinin açılmışı, gonca olmayanı.

f. Amma, lâkin, fakat.

— Y —

yigân yigân

f. Birer birer, teker teker.

— Z —

zâl-i çarh

zehr-i kâtil

f. 1. Aksakallı, ihtiyar felek. 2. h.i. Meşhur Zaloğlu Rüstem. 3. Zühal (Satürn) yıldızı. Bu yıldız gam, kaygı vericidir. Ahmaklık, pintilik, yalan ve fenalık bu yıldızın altında doğanlarda olur.

f. Katledici zehir, panzehir olmayan zehir.

zehr-âb
Zemzem

f. Zehirli su.
h.i. Kâbe civarındaki meşhur kuyu.
mec. Tatlı olduğu için ve tatlı söz-
ler söylediğinden dolayı dudağın
vasfı.

zihi
zilzâl ol-

f. Ne güzel!
Sarsılıp alt üst olmak, kıyamet
kopmak.

zişt
zülf-i dil-rübâ

f. Çirkin.
f. Gönül kapan zülûf.

TDV İslam Araştırmaları
Merkezi kütüphanesi'ne
Orhan Şaik GÖKYAY'ın
VAKFIDIR.

İslam
Araştırmaları
Merkezi

88.06.Y.0001 - 937

No 0099